

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

///) **Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser.** Ny följd. 7.

ÅREN

1886—1890.

V E S T E R N O R R L A N D S L Ä N .

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Länets *areal*, som i berättelsen för näst föregående femårsperiod uppgafs utgöra 215·81 kvadratmil, deraf 203·50 kvadratmil land och 12·31 kvadratmil vatten, har under den nu tilländagångna perioden uti ifrågavarande hänseende icke undergått annan förändring än den, som blifvit en följd deraf, att, på sätt här nedan vidare omförmäles, vissa oregelbundenheter i den administrativa indelningen blifvit afhjelpa beträffande kommuner, som angränsa främmande län.

I *judicielt* hänseende är länets landsbygd fortfarande delad i sex domsagor.

I *administrativt* afseende äro fögderierna till sitt antal och sina gränser orubbade, men beträffande länsmansdistrikten hafva följande förändringar inträffat, nemligen:

Sköns länsmansdistrikt, hvilket förut omfattade hela Sköns tingslag eller Sköns, Alnö och Timrå socknar, har genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 14 juni 1888 blifvit deladt i två länsmansdistrikt: Sköns, omfattande Sköns socken med dertill hörande Skönsmons municipaldistrikt, samt Timrå, bestående af Timrå och Alnö socknar, hvilken förändring trädte i tillämpning den 1 augusti 1888.

Vidare hafva genom nådiga brefvet den 7 juni 1889 dels Ullångers och Nordingrå länsmansdistrikt sammanslagits till ett distrikt, benämndt Nordingrå distrikt, och dels Björna och Tre-

hörningsjö socknar blifvit skilda, den förra från Själevads och den senare från Arnäs dåvarande länsmansdistrikt, samt tillsammans bildat ett nytt länsmansdistrikt, benämndt Björna distrikt, hvilken förändring blifvit den 1 september 1889 genomförd.

Beträffande den *kyrkliga* indelningen har dels, sedan Eders Kungl. Maj:t den 29 oktober 1886 förordnat, att Säbrå församlings pastorat efter biskopen L. Landgrens afgang skulle upphöra att vara prebende åt biskopen i Hernösands stift samt i stället utgöra särskildt pastorat, för hvilket kyrkoherde skulle tillsättas i den för regala gäll stadgade ordning, nämnda förändring, till följd af biskopen Landgrens den 13 mars 1888 timade frånfälle, trädte i tillämpning den 1 maj 1889, dels och genom nådigt bref den 15 mars 1889 stadgats, att Indals, Indals-Lidens och Holms församlingar skulle efter dåvarande innehafvarens af det odelade Indals pastorat bortgång delas i två konsistoriela pastorat, nemligen Indals församlings pastorat och Indals-Lidens och Holms församlingars pastorat, hvilken delning trädde i tillämpning den 1 maj 1891.

Länet utser numera vid *val af riksdagsmän* sex ledamöter i första kammaren och, efter det folkmängden inom Medelpads östra domsaga uppgått till öfver 40,000 invånare med rätt att välja två riksdagsmän i andra kammaren, tio ledamöter i den andra.

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse.....	1-29.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet	1.
Tab. A. Medeltal af temperaturen i Hernösand.....	2-3.
2. Invånare.....	7.
Tab. B. Antalet bönehus och deras värden vid 1890 års slut.....	8-9.
Tab. C. Summarisk uppgift å fångar uti Hernösands länsfängelse och Sundsvalls kronohäkte åren 1886-1890.....	10.
3. Näringar.....	10.
Tab. D. Utsäde och skörd af de hufvudsakligaste sädesslagen inom länet.....	11.
Tab. E. Antal underhållna kreatur vid slutet af åren 1886-1890.....	14.
Tab. F. Uppgift öfver vid sågverken i medeltal årligen försågadt antal timmer.....	18.
Tab. G. Uppgift öfver vid nedanstående vattendrag afverkadt och till flottning levererad virke under åren 1886-1890.....	19.
Tab. H. Uppgift från länets tullkammare öfver exporterade skogsalster under åren 1886-1890.....	20.
Tab. I. Jemförande tablå öfver exporterade trävaror åren 1880, 1881-1885 och 1890.....	20.
Tab. J. Öfversigt öfver kustfiskeriernas afkastning inom Vesternorrlands län åren 1886-1890.....	25.
4. Kommunikationer och varuutbyten.....	26.
Tab. K. Vagarbeten med statsanslag åren 1886-1890.....	26.
Tab. L. Trafiken och trafikinkomsterna vid Vesternorrlands läns jernvägar år 1890.....	29.
Tab. M. Expeditionen vid Hernösands och Sundsvalls postkontor åren 1886-1890.....	30.
Tab. N. Telegramexpeditionen vid Hernösands och Sundsvalls stationer åren 1886-1890.....	30.
Tab. O. Uppgift för Hernösands och Sundsvalls tullkammardistrikt å från utrikes orter ankomna och till utrikes orter afgångna fartyg åren 1886-1890.....	32.
Tab. P. Införseln af landtmannaprodukter m. m. till Hernösands och Sundsvalls tullkamrar från Finland år 1890.....	33.
Tab. Q. Redovisade brännvinsförsäljningsmedel inom Vesternorrlands län åren 1886-1890.....	33.
5. Kameralförhållanden.....	34.
6. Politi.....	35.
Tab. R. Insatta belopp i Hernösands enskilda bank vid slutet af åren 1886-1890.....	38.
Tab. S. Insatta belopp i Sundsvalls enskilda bank vid slutet af åren 1886-1890.....	39.
Tab. T. Vesternorrlands läns hästförsäkringsbolags verksamhet under perioden 1886-1890.....	40.
Tab. U. Norrlands sjöassurans- och fraktförsäkringsföreningars samt Norrlands ångfartygs assurancesförenings verksamhet åren 1886-1890.....	41.

	Sid.
Tabellbilagor	43-60.
Tab. 1. Folkmängden i Vesternorrlands län åren 1886-1890.....	43.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Vesternorrlands län åren 1886-1890.....	44.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Vesternorrlands län år 1890.....	45.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Vesternorrlands län år 1890. [Inga tabelluppgifter finns].....	46.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Vesternorrlands län år 1890.....	46.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar, i Vesternorrlands län år 1890.....	51.
Tab. 7. Brandförsäkringsinrättningarnes verksamhet, i Vesternorrlands län åren 1886-1890.....	51.
Tab. 8. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Vesternorrlands län år 1890	53.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

///) **Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser.** Ny följd. 7.

ÅREN

1886—1890.

V E S T E R N O R R L A N D S L Ä N .

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Länets *areal*, som i berättelsen för näst föregående femårsperiod uppgafs utgöra 215·81 kvadratmil, deraf 203·50 kvadratmil land och 12·31 kvadratmil vatten, har under den nu tilländagångna perioden uti ifrågavarande hänseende icke undergått annan förändring än den, som blifvit en följd deraf, att, på sätt här nedan vidare omförmäles, vissa oregelbundenheter i den administrativa indelningen blifvit afhjelpa beträffande kommuner, som angränsa främmande län.

I *judicielt* hänseende är länets landsbygd fortfarande delad i sex domsagor.

I *administrativt* afseende äro fögderierna till sitt antal och sina gränser orubbade, men beträffande länsmansdistrikten hafva följande förändringar inträffat, nemligen:

Sköns länsmansdistrikt, hvilket förut omfattade hela Sköns tingslag eller Sköns, Alnö och Timrå socknar, har genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 14 juni 1888 blifvit deladt i två länsmansdistrikt: Sköns, omfattande Sköns socken med dertill hörande Skönsmons municipaldistrikt, samt Timrå, bestående af Timrå och Alnö socknar, hvilken förändring trädte i tillämpning den 1 augusti 1888.

Vidare hafva genom nådiga brefvet den 7 juni 1889 dels Ullångers och Nordingrå länsmansdistrikt sammanslagits till ett distrikt, benämndt Nordingrå distrikt, och dels Björna och Tre-

hörningsjö socknar blifvit skilda, den förra från Själevads och den senare från Arnäs dåvarande länsmansdistrikt, samt tillsammans bildat ett nytt länsmansdistrikt, benämndt Björna distrikt, hvilken förändring blifvit den 1 september 1889 genomförd.

Beträffande den *kyrkliga* indelningen har dels, sedan Eders Kungl. Maj:t den 29 oktober 1886 förordnat, att Säbrå församlings pastorat efter biskopen L. Landgrens afgang skulle upphöra att vara prebende åt biskopen i Hernösands stift samt i stället utgöra särskildt pastorat, för hvilket kyrkoherde skulle tillsättas i den för regala gäll stadgade ordning, nämnda förändring, till följd af biskopen Landgrens den 13 mars 1888 timade frånfalle, trädte i tillämpning den 1 maj 1889, dels och genom nådigt bref den 15 mars 1889 stadgats, att Indals, Indals-Lidens och Holms församlingar skulle efter dåvarande innehafvarens af det odelade Indals pastorat bortgång delas i två konsistoriela pastorat, nemligen Indals församlings pastorat och Indals-Lidens och Holms församlingars pastorat, hvilken delning trädde i tillämpning den 1 maj 1891.

Länet utser numera vid *val af riksdagsmän* sex ledamöter i första kammaren och, efter det folkmängden inom Medelpads östra domsaga uppgått till öfver 40,000 invånare med rätt att välja två riksdagsmän i andra kammaren, tio ledamöter i den andra.

De oregelbundenheter, som i länets administrativa, judiciela, kyrkliga och kommunala indelningar under qvinqvenniet undanröjts, äro följande:

Genom nådiga brevet den 22 januari 1886 är förordnad, att hemmanet Knäsjön skall från 1887 års början i judicielt, kyrkligt och kommunalt hänseende äfvensom i jordeboken öfverflyttas från Öfver-Lännäs socken och Boteå tingslag till Sollefteå socken och tingslag;

Hemmanet Norrby n:r 1 om $\frac{1}{3}$ mtl och n:r 2 om $\frac{2}{3}$ mtl krono, som i ecklesiastikt hänseende redan förut tillhört Tåsjö socken, har jemlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 6 maj 1886 blifvit jemväl i judicielt, administrativt och kommunalt hänseende samt i jordeboken vid 1887 års början öfverflyttadt från Åsele tingslag, Lappmarks fögderi samt Dorotea socken och länsmansdistrikt till Ramsele tingslag, Södra Ångermanlands öfre fögderi samt Tåsjö socken och länsmansdistrikt;

Hemmanet Hällåsen n:r 1 om $\frac{19}{24}$ mtl förlades vid 1888 års början i kommunalt hänseende samt i jordeboken från Ramsele till Edsele socken och i följd deraf från Ramsele till Helgums länsmansdistrikt;

Hemmanet Badstuguhöjden n:r 1 om $\frac{81}{128}$ mtl har jemlikt nådiga brevet den 10 augusti 1887 med 1888 års ingång i jordeboken öfverförts från Ytter-Lännäs till Graninge socken och i följd deraf förlagts från Södra Ångermanlands nedre fögderi, Torsåkers länsmansdistrikt och Boteå tingslag till Södra Ångermanlands öfre fögderi samt Sollefteå länsmansdistrikt och tingslag;

Hemmanen Bellvik n:r 1 och 2 om tillhoppa två mtl äro jemlikt nådiga brevet den 1 mars 1889 i kommunalt hänseende och i jordeboken öfverflyttade från Tåsjö socken till Dorotea socken i Vesterbottens län samt i följd deraf förlagda från Tåsjö länsmansdistrikt, Södra Ångermanlands öfre fögderi, Ramsele tingslag och Ångermanlands vestra domsaga till Dorotea länsmansdistrikt, Lappmarks fögderi, Åsele tingslag och Vesterbottens vestra domsaga;

Hemmanet Kläppsö n:r 1 om $\frac{3}{4}$ mtl är jemlikt nådiga brevet den 8 mars 1889 i kommunalt hänseende och i jordeboken öfverflyttadt från Anundsjö till Junsele socken samt i följd deraf förlagdt från Anundsjö länsmansdistrikt, Norra Ångermanlands fögderi, Nätra tingslag och Norra Ångermanlands domsaga till Junsele länsmansdistrikt, Södra Ångermanlands öfre fögderi, Resele tingslag och Ångermanlands vestra domsaga;

Hemmanet Degersjö n:r 1 om $\frac{1}{2}$ mtl är enligt nådiga brevet den 8 mars 1889, under benämning Degersjöberg, med 1890 års ingång öfverflyttadt såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken från Junsele socken till Anundsjö samt förlagdt från Junsele länsmansdistrikt, Södra Ångermanlands öfre fögderi, Resele tingslag och Ångermanlands vestra domsaga till Anundsjö länsmansdistrikt, Norra Ångermanlands fögderi, Nätra tingslag och Norra Ångermanlands domsaga;

Enligt nådiga brevet den 29 november 1889 äro med 1890 års utgång till Ströms socken i Jemtlands län öfverflyttade dels i kyrkligt och kommunalt hänseende samt i jordeboken från Fjällsjö socken nybyggshemmanet Trångåsen om 1 mtl samt från Ramsele socken nybyggshemmanet Stamåsen om $\frac{1}{2}$ mtl äfvensom nybyggshemmanen Sporråsjönäs och Storhöjden, hvartdera om 1 mtl, dels i kommunalt hänseende och i jordeboken från Ramsele socken hemmanen Stamsele n:r 1 och 2 om $\frac{3}{4}$ mtl och Täxan n:r 1 och 2 om $\frac{5}{12}$ mtl, dels ock i kyrkligt och kommunalt hänseende från Ramsele socken en söder om Malmsjön belägen kronomark, samt i följd häraf ofvan uppräknade hemman jemte kronomarken förlagda från Södra Ångermanlands öfre fögderi samt Ramsele länsmansdistrikt och tingslag i Ångermanlands vestra domsaga till Ströms länsmansdistrikt, Jemtlands norra fögderi, Hammerdals tingslag och Jemtlands norra domsaga;

Slutligen torde här böra anmärkas, att Eders Kungl. Maj:t jemlikt nådigt bref den 12 december 1890 förordnat, att den s. k. Gådeåstaden eller det område af Säbrå socken, som begränsas af Södra fjärden med tillhörande sund, Hernösands stad, Nattviken, Gådeåbäcken och den å Gådeå bys utmarkskarta uppdagna skifteslinien mellan litt. I å ena samt litt. C och E å andra sidan, skall med 1892 års ingång i judicielt, administrativt, kommunalt och kyrkligt hänseende skiljas från Säbrå socken och tingslag samt Södra Ångermanlands nedre fögderi för att införlifvas med Hernösands stad.

Sedan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hos länets landsting väckt förslag om utgifvande af en ny karta öfver länet, affattad i skalan 1:200,000 samt 1886 års landsting för ändamålet förskotterat 12,000 kronor och statsanslag erhållits till belopp af 3,000 kronor, har den nya länskartan blifvit under år 1889 af kartografen C. E. Dahlman fullbordad och kommit till användning. Af kartan hafva tagits 2,000 exemplar. Häraf

Tab. A.

Medeltal af temperaturen i

År.	Januari.		Februari.		Mars.		April.		Maj.		Juni.		Juli.		Augusti.	
	Kl. 8 f. m.	Normala.	Kl. 8 f. m.	Normala.	Kl. 8 f. m.	Normala.	Kl. 8 f. m.	Normala.	Kl. 8 f. m.	Normala.	Kl. 8 f. m.	Normala.	Kl. 8 f. m.	Normala.	Kl. 8 f. m.	Normala.
1886.....	— 7.3	— 6.9	— 7.8	— 8.4	— 4.2	— 5.7	+ 2.7	+ 0.2	+ 7.2	+ 5.9	+ 13.9	+ 12.1	+ 15.1	+ 15.0	+ 15.1	+ 13.6
1887.....	— 3.9	— 6.8	— 3.0	— 8.2	— 2.2	— 5.5	+ 2.1	+ 0.3	+ 8.0	+ 5.9	+ 12.8	+ 12.2	+ 14.5	+ 15.0	+ 13.1	+ 13.6
1888.....	— 5.3	— 6.8	— 14.3	— 8.2	— 13.3	— 5.5	— 1.6	+ 0.4	+ 5.5	+ 5.9	+ 12.1	+ 12.2	+ 14.3	+ 15.0	+ 12.9	+ 13.6
1889.....	— 3.8	— 7.0	— 10.4	— 8.0	— 6.8	— 5.4	— 0.1	+ 0.4	+ 9.4	+ 5.9	+ 15.1	+ 12.2	+ 14.4	+ 15.0	+ 13.8	+ 13.6
1890.....	— 2.1	— 7.0	— 3.8	— 8.0	— 1.7	— 5.4	+ 2.2	+ 0.4	+ 8.8	+ 5.9	+ 12.4	+ 12.2	+ 14.3	+ 15.0	+ 14.2	+ 13.6

hafva 100 exemplar öfverlemnats till statsverket, 1,445 exemplar försålts å 5 kronor stycket samt 455 exemplar utlemnats åt två särskilda bokhandlare till försäljning emot ett boklädspris af 8 kronor, hvarifrån provision kommer att afgå med 20 procent. Med beräkning, att samtliga dessa exemplar komma att försälas, hvarigenom komme att inflyta ytterligare 2,912 kronor, skulle således länets utgift för ifrågavarande karta uppgå till blott 1,863 kronor, ränteförlust dock häri icke inberäknad.

I afseende å länets *naturliga beskaffenhet* har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke något af vigt att för den nu tilländalupna perioden omförmäla.

Temperaturförhållandena förete icke heller några siffror af anmärkningsvärd beskaffenhet. Ingendera af qvinquenniets vintrar har medfört strängare köld än vanligt. Den i *tabell A* lemnade uppgift angående temperaturens medeltal i Hernösand torde, i likhet med hvad som i föregående femårsberättelse för länet egt rum, få tjena till ledning för jemförelse af förhållandena härutinnan.

Af länets *tvenne städer* har *Hernösand* under femårsperioden haft en jemn och lugn utveckling med i någon mån ökad välmåga, hvilket framgår bland annat deraf, att allmänna bevillingen, som år 1886 uppgick till 20,539 kronor 37 öre, år 1890 vuxit till 22,166 kronor 65 öre.

Sedan Eders Kungl. Maj:ts den 4 maj 1888 beviljat ett för ändamålet bildadt bolag — om hvars tillkomst och utveckling närmare redogörelse här nedan lemnas under rubriken landkommunikationer — rättighet att anlägga och till allmänt begagnande mot afgift upplåta jernväg af 1,435 meters spårvidd från Hernösand till Sollefteå, har Hernösands stad dels tecknat aktier i bolaget till belopp af 400,000 kronor och deis iklädt sig garanti för ränta och amortering å ett lånebelopp för jernvägens utförande af 600,000 kronor samt såmedelst i väsentlig mån bidragit till denna för staden, länet och landet gagnande förbindelseled med landets öfriga delar.

Till följd af Eders Kungl. Maj:ts nådiga beslut den 16 september 1887 har Vesternorrlands bataljons stamtrupp och en för de norrländska länen gemensam volontärskola blifvit från och med den 1 november 1891 förlagda till staden, som för ändamålet upplåtit fri jord å Hernön till en areal af 21 hektar 74 ar 73 kvadratmeter; och hafva å nämnda område erforderliga

byggnader för en sammanlagd kostnad af 102,500 kronor blifvit redan vid periodens slut i det närmaste fullbordade.

Under år 1890 har i följd af Riksdagens derom fattade beslut ett afdelningskontor af riksbanken blifvit inrättadt i Hernösand, hvilket jemte Hernösands enskilda bank torde för ortens penningtransaktioner anses tillfyllestgörande.

Skolstyrelsen för döfstummeundervisningen inom rikets sjunde distrikt, omfattande Vesternorrlands, Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län, har under år 1890 beslutat, att distriktets skola skall förläggas till Hernösands stad, hvarest för ändamålet kommer att uppföras en läroverksbyggnad, afsedd att rymma högst 160 elever.

Sedan Vesternorrlands läns landsting med frikostig hand beviljat anslag för ett nytt lasarett i Hernösand, är detta för en numera beräknad kostnad af 275,000 kronor under uppförande på en utmärkt vacker och i sanitärt hänseende synnerligen lämplig plats vid södra sundet.

Stadens vattenledningsnät har under perioden blifvit utvidgadt och inledningar gjorts till flere gårdar. Det förut befintliga filtret har undergått en betydligare reparation, och anbringande af ett ytterligare filter är, då detta nedskrifves, under utförande.

Stadens skeppsbro har medelst omläggning och ny träbeklädnad vunnit en väsentlig förbättring. Likaså hafva planeringar och planteringar under perioden fortgått till samhällets förskönande.

Med anledning deraf, att ledningen för den inom staden anordnade elektriska belysningen mellan dynamostationen inom Gådeå by och staden är dragen genom nämnda by och den s. k. Gådeåstaden, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, som under den 15 november 1887 fastställt ordningsstadga för anläggning och begagnande af ledningar för elektrisk belysning i Hernösand, tillika förordnat, att nämnda ordningsstadga i tillämpliga delar jemväl skall lända till efterrättelse inom Säbrå socken, med bemyndigande för drätselkammaren i Hernösand att öfver ledningen i dess helhet hafva närmare tillsyn.

Sundsvalls stad har i sin historia från gångna skeden icke att förtälja om någon viktigare, på samhällets alla områden mera djupt ingripande händelse än eldsvådan derstädes måndagen den 25 juni 1888.

Väl var den eldsvåda, hvaraf staden den 7 september 1803 hemsöktes, då inom 5 timmar 211 gårdar nedbrunno och 270 familjer med 900 människor blefvo husvilla, svår och till sina följder mera kännbar än den, som inträffade 1888, emedan, emot hvad förhållandet var sistnämnda år, endast en ringa del af den uppbrunna fasta och lösa egendomen var år 1803 mot brand försäkrad, så att hela samhället bragtes i en sådan fattigdom, att flere årtionden erfordrades för att utplåna spåren af densamma, men i fråga om omfånget samt mängden och värdet af den förstörda egendomen äfvensom antalet brandskadade kan 1803 års eldsvåda icke komma i jemförelse med den af år 1888, och med hänsyn till den fullständiga omgestaltning af samhället, som den orsakat, torde en sammanträngd redogörelse för densamma här vara på sin plats.

Till en början torde då böra erinras, att den för Sundsvalls stad före 1888 års brand gällande plan i följd af lokala förhållanden var långsträckt och smal samt utefter hela sin längd genomskuren af Selångersån. Stadsdelen norr om ån, benämnd Norrmalm, innehöll i en enkel rad byggnadsquarter 43 tomter, de flesta bebyggda med envåningshus af trä jemte 9 magasin,

Hernösand.

September.		Oktober.		November.		December.		För hela året.	
Kl. 8 f. m.	Normala.	Kl. 8 f. m.	Normala.	Kl. 8 f. m.	Normala.	Kl. 8 f. m.	Normala.	Kl. 8 f. m.	Normala.
+ 8.9	+ 9.0	+ 3.9	+ 3.2	+ 1.6	— 2.0	— 5.9	— 6.3	+ 3.6	+ 2.5
+ 10.3	+ 9.0	+ 1.7	+ 3.2	— 3.5	— 2.0	— 8.2	— 6.3	+ 3.5	+ 2.5
+ 8.8	+ 9.0	+ 1.4	+ 3.1	— 5.4	— 1.8	— 1.9	— 6.2	+ 1.1	+ 2.6
+ 8.6	+ 9.0	+ 5.1	+ 3.1	+ 2.4	— 1.8	— 3.4	— 6.2	+ 3.7	+ 2.6
+ 10.6	+ 9.0	+ 2.4	+ 3.1	— 0.9	— 1.8	— 5.6	— 6.2	+ 4.2	+ 2.6

likaledes af trä, liggande i rad utefter ån. Söder om ån låg den egentliga stadsdelen. Närmast hamnen mellan denna och kyrkbacken var stadsplanen bredast. Genomskuren af 8 gator, var den här indelad i 48 byggnadsqvarter och 10 magasin-qvarter, innehållande 271 byggnadstomter och 24 magasin-tomter. På kyrkbacken midt i dalgången låg kyrkan, och vester derom parallelt med Selångersån lågo 28 byggnadsqvarter med 114 gårdar. På norra sluttningen af Södra Stadsberget och skild från den egentliga staden genom de så kallade södra vretarne, låg då, som ännu, en annan med fastställd plan försedd stadsdel, benämnd Stenhammaren, samt öster derom, på gränsen mot Skönsmon, en förstad till Sundsvall, kallad Stadsmon.

Med undantag af kyrkan, elementarläroverkshuset för gossar, tullhuset, nederlagspackhuset, stadshuset, Sundsvalls enskilda banks hus och några få andra, enskilda personer och korporationer tillhöriga hus, voro alla öfriga byggnader i staden före branden uppförda af trä.

Måndagen den 25 juni i middagsstunden kl. 12:35 tillkännagåfvo klämtslag, att eld utbrutit i stadens vestra del. Gynnad af en cyklonartad storm och långvarig torka, spred sig elden med förfärande hastighet till några å enkan Styfs och en närbelägen gård befintliga magasin.

»Redan nu», säges träffande i tidningen Sundsvalls-Posten för den 30 juni 1888, »då det legat i mensklig makt att hejda eldens vidare framfart, klagades öfver brist på vatteu; vattenledningen, hvars rör icke hade samma genomskärning i vestra stadsdelen som i den öfriga delen af staden, förmådde icke gifva tillräckligt med vatten, och någon ångspruta hade man icke. Sedan elden här, så att säga, fått fast tag, var det knappast att hoppas att genom egna åtgöranden kunna hejda dess vidare framfart. Det rädde nemligen en stark nordvestlig storm, som prisgaf hela den öfriga vackra och välbygda staden till offer åt eldens och vindens godtycke. Sedan några hus brunnit, kastades eldbränder ett par tusen fot och antände gamla telegrafhuset omkring 150 fot från allmänna läroverket. Härifrån delade sig elden i tvenne grenar, den södra, som från gamla telegrafhuset drog ned öfver Köpmans- och Trädgårdsgatorna, samt den norra, som följde längs ån. Å den senare stråten, der all släckningsredskap var samlad, och der jemväl funnos åtskilliga obebyggda tomter och andra öppna platser, försvårades eldens framfart anseeligt, hvaremot han bröt fram med så mycket raskare fart åt den södra sidan. Innan elden åt å sidan hunnit till slutet af Stora Nygatan — Heffnerska huset — hade den södra grenen nått gårdarne vid Nytorget, i sin vidare framfart ödeläggande, bland annat, ångqvarnen och gasverket. Ån vidare rasade elden, antändande äfven bron öfver jernvägsspåret, utåt södra landsvägen, der alla gårdar på södra sidan utom en nedbrunno. Men icke nog dermed, den fortplantade sig genom gnistor rätt söderut, ödeläggande landtställena Torpet, Hasselbacken och Jakobsdal. De yrande gnistorerna orsakade äfven tillbud till eldsvåda på flere ställen på Stadsmon samt antändning vid Mons, utom stadens område belägna ångsåg, öfver hvilka ytterst hotande tillbud man dock lyckades blifva herre.

Den norra eldflodens frambrytande gick deremot, såsom redan är antydt, i början vida långsammare, något hejdad i sin kraft af det allvarsamma motstånd, som här gjordes. Men han tog språng öfver hindren, sålunda gäckande de menskliga beräk-

ningarne. Så t. ex. antändes kyrkan, redan innau elden hunnit fram till Boktryckeriaktiebolagets långt vester derom belägna gård med dess nybygda stenhus. Under sådana förhållanden blefvo snart alla försök till allvarigare motstånd öfvergifna. Man började tänka på egen räddning. Kl. 3:15 antändes Lindholmska gården vid Storgatan midt emot den förut omnämnda Heffnerska gården. Omedelbart derefter bröt elden igenom från Kyrkogatan till Storgatan och ned åt Stora Torget. Nu gick allt med en förfärande fart. Kl. 3:30 antändes i stadshuset magistratens och telegrafstationens lokaler och samtidigt dermed ångköket i Hoppets Härs gård öster om stadshuset. Ödeläggande allt i sin väg vältrade sig elden vidare till det Wikströmska huset vid »Vängåfvan», tog derifrån ett språng öfver Wessénska stenhuset, som tycktes vilja göra motstånd, och kastade sig i stället öfver Hotel Nords på andra sidan liggande träslott. Från detta och det midt öfver Storgatan belägna, samtidigt brinnande Styfska huset utvecklades, såsom man lätt kan förstå, en intensiv hetta och denna eldomfamning kunde det Wessénska lika litet som öfriga stenhus motstå. Det hus, på hvars räddning man i det längsta hoppats, Sundsvalls enskilda banks för en kostnad af mer än en million kronor uppförda palats, härjades äfven det af lågorna, ehuru delvis icke i så hög grad som stadshuset och andra förnämliga byggnader — en lägenhet deri, som skyddades medelst jernluckor, lär till och med hafva blifvit oskadad. Kl. 8:30 tändes och nedbrunno de vid Strandgatan belägna Björkska huset, Skeppsbrokällaren och Tullkammaren. Redan förut hade elden fattat den långa magasinraden utefter esplanaden vid Sjögatan, hvilken med sina kolossala upplag af kolonialvaror m. m. gaf elden en rik näring, som ännu dagen derefter på aftonen höjde sina klara lågor högt öfver de kringliggande, redan slocknade grushögarna. Äfven tullpackhuset angreps och fick sin vindsvåning afbränd, men tack vare de solida brandbottarne och de energiska ansträngningar, som här gjordes, lyckades man rädda huset i öfrigt och dermed var elden dämpad åt denna sida.

Medan detta tilldrog sig österut, sträckte sig elden samtidigt vesterut från utgångspunkten, härjande allt till Gamla Tullgränd, hvilken blef oberörd af elden.»

Inom den jemförelsevis korta tiden af ungefär åtta timmar hade således staden till sin största och väsentligaste del förvandlats till en rykande ruin. Af dess 602 tomter inom det planlagda området hade 383 förhärjats af elden, 23 magasin voro nedbrunna, och samma öde hade drabbat flere utom planen liggande gårdar samt 3 landtställen.

Af staden återstod utom Normalm och Stenhammaren med Stadsmon allenast i vestra stadsdelen: vestra jernvägsstationen, Grönborgs och Sundsvalls ölbryggerier, barnhemmet, Lindgrenska arbetsinrättningen, stadens enskilda sjukhus samt 15 mindre enskilda gårdar och kronohäktet, hvilket senare dock var i stor fara — dess bryggstuga och tvenne uthus nedbrunno, men sjelfva fängelsebyggnaden tog ingen annan skada, än att fönsterrutorna sprängdes af hettan; i skolhusparken: allmänna läroverkshuset för gossar, hvilket, ehuru afskildt beläget, dock i nordöstra hörnet nåddes af elden, som man likväl lyckades släcka, innan den hunnit göra någon afsevärd skada; söder om jernvägen: Byggnadsförbundets nyuppförda stenhus; samt i östra parken: östra jernvägsstationen, som skyddades af de lummiga löfträden i parken. Äfven kajerna vid stadens hamn skonades af elden.

De brandskadades antal beräknades till 9,000 personer och de af dem, som icke egde egna eller vänners landtställen att tillgå, lägrade sig för natten på vretarne å ömse sidor om staden bland den lösa egendom, som räddats undan elden. Värdet af den genom elden förstörda fasta och lösa egendom uppskattades till nära 30 millioner kronor.

Branden skördade flere människolif; och bland värderika handlingar, som gingo förlorade genom branden, må nämnas rådstufvurättens och magistratens samt Medelpads begge domsagors arkiv äfvensom postkontorets räkenskapsböcker och förråd af frimärken m. m. Deremot räddades samtliga bankernas värde- och säkerhetshandlingar samt valutor i sedlar och mynt, förvarade i brandfria kassahalf.

Genom telegrafan spreds underrättelsen om stadens ödeläggelse skyndsamt åt alla håll inom och utom riket.

Första natten fingo många af de husvilla, såsom ofvan är nämnt, tillbringa under bar himmel; lyckligtvis rådde då vackert väder.

Påföljande dags förmiddag sammanträdde samhällets invånare på allmänna läroverkets sal, der under ordförandeskap af undertecknad Landshöfding, som anländt till staden under natten, tillsattes en nödhjelpskomitè af 15 personer, hvilken, fördelad i sektioner, hade att emottaga och utdela inflytande gifvomedel m. m. Åt nödhjelpskomitén uppdrogs äfven att hos läroverksskollegiet anhålla om läroverkshusets upplåtande till lokaler åt stadens myndigheter, postkontor, telegrafstation och banker.

Under natten emellan den 25 och 26 juni anlände 60 man med befäl af Jemtlands fältjägare för ordningens upprätthållande.

H. M. Konungen, som, åtföljd af civilministern, redan dagen efter eldsvådan anlände till Sundsvall, genomvandrade den nedbrända staden och öfverlemnade till nödhjelpskomitén af statsmedel 5,000 kronor samt af egna medel 4,000 kronor; och hade härförutom på föranstaltande af Kungl. Civildepartementet inköpts och till Sundsvall omedelbart efter den timade eldsvådan från hufvudstaden afsändts lifsmedel för ett belopp af 13,716 kronor 39 öre, att dels kostnadsfritt utdelas bland de brandskadade och dels mot betalning tillhandahållas dem.

H. M. Drottningen, som för att söka lindra den hemska olyckans följder låtit utfärda ett upprop till landets lyckligare lottade invånare att hvar i sin mån utan dröjsmål lemna bidrag till de nödställda i såväl Sundsvall som Umeå, hvilken sistnämnda stad samma dag som Sundsvall nedbrann, skänkte sjelf 2,000 kronor till de tvenne städernas brandskadade.

Det deltagande i öfrigt, som olyckan framkallade, var stort i såväl in- som utlandet. Till nödhjelpskomitén inflöto rikliga bidrag i penningar, matvaror, kläder och husgerådssedlar. Enligt komiténs den 1 mars 1889 från trycket utgifna redovisning hade då influtit gifvomedel till belopp af 559,109 kronor 81 öre, hvartill böra läggas sedermera influtna 3,448 kronor 50 öre. Af förstnämnda belopp hade till 2,625 personer i penningemedel utdelats 226,624 kronor 78 öre. Matvaror, kläder och husgerådssaker m. m. till värde af 43,528 kronor 48 öre hade utdelats till 1,624 brandskadade hushåll. För uppförande af 60 baracker, innehållande tillhoppa 240 rum med dertill hörande uthus och bagarstugor, samt för uppsättande, nedtagande, rengöring och reparation af 112, kronan tillhöriga tält hade användts 236,468 kronor 34 öre. 11,593 kronor 75 öre hade åtgått för anordnande af ångkök och barnkrubba och

11,634 kronor 75 öre för ordningens upprätthållande, vakthållning, renhållning och sjukvård.

Sedan läroverksskollegiet, med bifall till den af nödhjelpskomitén derom gjorda framställning, upplåtit läroverkshusets samtliga lokaler åt stadens myndigheter och bankerna, började dessa genast sin verksamhet. Ehuru pulpeter och banker, afsedda för skolgossar, icke äro något lämpligt möblemang för embets- och affärslokaler, och åtskilliga andra förutsättningar, som under gynnsammare omständigheter anses såsom nödigt vilkor för ett framgångsrikt arbete, här åtminstone i början helt och hållet saknades, såsom för rådstufvurätten och magistraten lagböcker och skrifmaterialier samt för bankerna tjenliga förvaringsrum för deras värdehandlingar, gingo alla vederbörande dock med lif och lust och utan missmod till sitt ofrivilligt afbrutna arbete, lifligt öfvertygade, att den timade olyckan endast derigenom kunde i sina verkningar minskas och motarbetas, att den allmänna rörelsen i staden skyndsammast möjligt åter komme i gång. Detta mål vanns också. I bankernas verksamhet hade afbrottet varat endast tvenne dagar. Genom ett erkännansvärdt tillmötesgående från brandstodsbolagen erhöilo många bland de brandskadade stadsborne, som haft sin egendom försäkrad, förskott på brandstodsmedlen, så att de genast kunde förskaffa det nödvändigaste för lifvets uppehälle. Det dröjde icke heller länge, förrän brandskadorna blefvo fullständigt reglerade af bolagen.

Enligt de uppgifter, vederbörande agenter på förfrågan lemnat, hafva nedannämnda bolag i brandskadeersättningar med anledning af förenämnda brand utbetalt:

Städernas allmänna brandstodsbolag för försäkring af fastigheter kr.	5,391,042 ⁹⁴ .
D:o d:o af lösegendom	1,838,808 ⁰⁷ .
Brand- och lifförsäkringsaktiebolaget Skandia	4,629,535 ⁴¹ .
D:o d:o Svea	3,078,918 ⁴⁸ .
Brandförsäkringsaktiebolaget Phoenix	1,864,164.
D:o Skåne	832,710 ⁴¹ .
Nya Danska brandförsäkringsällskapet	15,824.
Engelska bolagen:	
North British and Mercantil	£ 40,000.
Imperial	35,000.
Royal	25,000.
London & Lancashire, London & Provincial	35,000.
Queen, Northern, City of London fire association	45,000.
Phoenix, Sun & Glasgow, London	20,000.
	3,600,000.

Summa kronor 21,251,003³¹.

Penningar kommo derigenom i rörelse och inom affärsverlden uppstod en ovanlig liflighet med högt uppdrifven spekulation. Varor af alla upptänkliga slag kommo till Sundsvall och utbjödos till salu. De öppna platserna vid hamnen hade utseende af en marknadsplats på landet, der handeln bedrefs från bord, stånd och tält; ja mången handelsman, ehuru i saknad af sådana bekvämligheter som de nämnda, bedref sina affärer från en uppslagen lår eller en större korg. Hopplöshet och missmod spårades ej hos de brandskadade. Genom att, så fort omständigheterna sådant medgäfvos, undanrödja grus, stenar och annat sådant från gator och torg, gjordes dessa åter tillgängliga för allmänna trafiken. På afbrända tomter uppfördes tillfälliga byggnader, medan det ännu rök i ruinerna. Tidningen Sundsvalls-Posten, hvars lokaler och alla utensilier gått förlorade vid

branden, utkom ånyo redan lördagen den 30 juni från nytt tryckeri, dertill press, stilar, papper och andra nödvändighetsartiklar under tiden ankommit från hufvudstaden.

Med verksamheten inom det kommersiela och industriela området täflade i liflighet byggnadsverksamheten. För den fattigare befolkningen, som strax efter branden inhystes i tält, lät nödhjelpskommittén på staden tillhörig mark, såsom ofvan är nämnt, uppföra 60 baracker, innehållande 240 bostadsrum. På hamnplanen och den öppna plats, som benämnes »Vängåfvan», äfvensom på esplanaden norr om Sjögatan upplätos platser till tillfälliga handelsbutiker, verkstäder m. m., och det dröjde ej länge, förrän de alla voro upptagna och försedda med tillfälliga byggnader. De afbrända stenhusen i staden istandsattes med den största skyndsamhet, och före vinterns ankomst hade på vretarne söder och norr om stadsplanen rest sig en mängd nya byggnader af trä. Vinterns annalkande kunde därför motses utan allt för stora bekymmer.

Samtidigt arbetade myndigheterna så att säga under högtryck.

Vid den inför magistraten hållna undersökningen om anledningen till eldens uppkomst utreddes med hög grad af sannolikhet, att gnistor från en å Selångersån gående mindre ångbåt af vinden förts under ett å Styfska tomten vid ån beläget skjul och antändt detsamma.

Sedan, på framställning af magistraten, stadsfullmäktige anslagit nödiga medel, förökades personalen vid poliskåren med 22 extra konstaplar, då kåren således utgjordes af 1 stadsfiskal, 1 poliskommissarie och 44 konstaplar.

Den för biträde vid den allmänna ordningens upprätthållande inkommenderade afdelningen af Jemtlands fältjägarkår aflöstes den 2 juli 1888 af en kommendering af 100 man från Helsingeregemente, hvilken kvarvar i Sundsvall till den 1 oktober, då den aflöstes af en kommendering af 50 man med befäl ur Dalregementet, som kvarstannade till den 1 november.

Kanonbåten »Skäggald», som från Karlskrona beordrats till Sundsvall, anlände redan den 28 juni och kvarlåg ungefär en vecka på stadens redd.

Med nedrifningen af efter branden kvarstående skorstenar, murar och brandgafflar biträdde under några dagar en afdelning af Pontonierkåren.

På framställning af byggnadsnämnden beslöto stadsfullmäktige den 4 juli 1888 i fråga om stadens återuppbyggande:

att åt byggnadsnämnden uppdraga att, i enlighet med af nämnden angifna hufvudgrunder, låta utarbета ett detaljeradt förslag till stadsplanens reglering;

att åt tre sakkunnige, för utmärkt skicklighet renommerade ingenjörer uppdraga att granska förslaget, innan det till stadsfullmäktige öfverlemnades, samt

att åt en komité af fem personer uppdraga granskningen af det blifvande förslaget, dervid noga borde tillses, huru det komme att taga sig ut i finansielt hänseende.

Ett i enlighet härmed och med föreskrifterna i byggnadsstadgan för rikets städer utarbetadt förslag till stadens omreglering aflemnade byggnadsnämnden derpå den 15 påföljande september till stadsfullmäktige. Detta förslag, ehuru af utsedde sakkunnige personer med några mindre modifikationer tillstyrkt, blef dock af stadsfullmäktige förkastadt, emedan detsamma ansågs i kostnad gå långt utöfver, hvad samhället kunde bära, och således vara outförbart. I stället och efter beslut att i östra

staden blott hus af sten eller dermed jemförligt ämne finge uppföras antogo stadsfullmäktige den 15 januari 1889 ett af regleringskommittén uppgjort regleringsförslag. Detta förslag, der tvär-gatorna i östra stadsdelen bibehållits vid sin förutvarande bredd af allenast 30 fot, blef af Eders Kungl. Maj:t fastställt den 31 maj 1889 med vilkor, bland annat, att i östra stadsdelen skulle anläggas en esplanad med två gator, hvardera af 12 meters bredd, och 24 meters utrymme dem emellan för plantering samt att i samma stadsdel endast finge uppföras hus af sten med brandbotten och trappor af sten eller jern. För öfrigt skiljer sig denna plan från den äldre, hvad östra delen angår, allenast deri, att Storgatan utlagts till 60 i stället för 36 fots bredd, som den förut hade.

Sedan regleringskartan i enlighet med de af Eders Kungl. Maj:t föreskrifna förändringarne omarbetats, blef den af Eders Kungl. Maj:t den 31 januari 1890 i nåder fastställd. Samma dag fastställdes ock särskildt upprättad regleringskarta öfver magasinstitomterna.

Uti särskilda underdåniga ansökningar hafva stadsfullmäktige sedermera anhållit, dels att visst område af staden finge hänföras till gammal stadsdel och dels att bredden å den föreskrifna esplanaden finge minskas, men dessa ansökningar hafva af Eders Kungl. Maj:t afslagits, den förra den 13 december 1889 och den senare den 31 januari 1890.

Det nu planlagda området af Sundsvalls stad omfattar 19,463,778 kvadratfot eller motsvarande 17,487⁴⁸ ar, indelad i 160 byggnadsqvarter jemte gator och allmänna platser.

För afhjelpande af den brist på lämpliga byggnadstomter, som förefinnes inom köpingen Örnsköldsvik, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 17 oktober 1890 medgifvit, att hela hemmanet n:r 1 och hela hemmanet n:r 5 samt delar af hemmanen n:r 3 och 4 i Norrlungånger skola vid 1892 års början införlifvas med köpingens gamla område; och genom Eders Kungl. Maj:ts och riksdagens gemensamma beslut har Örnsköldsvik emot en köpesumma af 3,000 kronor förvärfvat eganderätt till hemmanet n:r 1 om 4¹/₄ seland i nämnda by. Härförutom har köpingen under perioden förvärfvat 8 seland af hemmanet Sörlungånger jemte en från samma hemman afsöndrad lägenhet, benämnd Varfvet, allt för en köpesumma af 97,000 kronor. Ändamålet med sistnämnda jordköp har varit att, i god tid och innan ännu spekulationen hunnit uppdrifva den inköpta jorden i allt för högt värde, anskaffa rymligt område vid stranden af Örnsköldsviksfjärden, särskildt med afseende å det utrymme, som kan finnas erforderligt för en jernvägsstation, då bibanan Mellansel—Örnsköldsvik kommer till stånd. Totalsumman af de jordförvärf, som köpingen tid efter annan gjort för att med sig införlifva en i stark utveckling varande omnejd, belöper sig till 234,000 kronor.

Sedan köpingens kommunalstämma den 13 december 1887 uppdragit åt kommunalnämnden och municipalstyrelsen att hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet utverka det köpingen erhöille stapelstadsrättigheter, har under år 1888 framställning i sådant syfte blifvit gjord, hvilken emellertid ännu är på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning beroende.

Ett välbehöfligt gatu- och dräneringsarbete har under perioden i köpingen afslutats, dervid synnerlig omsorg nedlagts på utvidgning och förbättring af esplanader och parkanläggningar. Slutsumman för dessa arbeten uppgår till 62,209 kronor. Lika-

ledes hafva under perioden hamnbyggnaderna blifvit betydligt utvidgade och förbättrade för en kostnad, icke understigande 8,000 kronor, och sedan förordnande meddelats derom, att hälsovårdsstadgan för rikets städer skall i tillämpliga delar gälla för köpingen Örnsköldsvik, har samhället förskaffat sig eget epidemiskt sjukhus, hvilket medtagit en kostnad af 6,000 kronor.

Taxeringsvärdet å fast egendom utgjorde vid 1890 års utgång 959,075 kronor och den inkomst, för hvilken bevilning erlättes, uppgick vid samma tid till 360,202 kronor.

Bland de samhällen i öfrigt inom länet, der utveckling och förkofran inom särskilda områden i mera märkbar grad fortgått, torde framför andra förtjena att omnämnas Skönsmons distrikt och Sollefteå handelsplats.

Skönsmon, hvilket såsom enskildt samhälle räknar sin tillvaro från den 16 oktober 1884, då Eders Kungl. Maj:t medgaf att ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer i tillämpliga delar finge gälla för detta område, omfattar den del af Sköns socken, som är belägen söder om Sundsvallsfjärden. Dess gränser, närmare bestämda, äro: i norr nyssnämnda fjärd, i öster den s. k. Svartviksbugten, i söder Njurunda socken och Sundsvalls stads egoområde, samt i vester den s. k. Stafsättbäcken.

Då såväl mantalslängder som kyrkoböcker intill den 1 oktober 1890 förts gemensamt för Sköns socken och Skönsmon kunna några fullständiga statistiska uppgifter om folkmängden å Skönsmon af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke lemnas, men enligt häradsskrifvarens i Medelpads östra fögderi gjorda utdrag ur Sköns sockens mantalslängder, har antalet mantalskrifna personer derstädes utgjort:

	Män.	Qvinnor.	Summa.
År 1886	1,485	1,423	2,908
» 1887	1,513	1,468	2,981
» 1888	1,558	1,558	3,116
» 1889	1,618	1,879	3,497
» 1890	1,797	2,671	4,468

Den kyrkoskrifna folkmängden vid 1890 års slut uppgick emellertid endast till 3,584.

Genom distriktet går allenast en allmän landsväg. Denna är till underhåll indelad på de hemmansegare i Skön, under hvilkas hemman Skönsmon i kameralt afseende lyder. För öfrigt

finnas inom distriktet endast några få gator af kort utsträckning, hvilka ingen anser sig skyldig att hålla vid magt.

Bland industriela anläggningar må särskildt omnämnas Mons sågverk, Kubikenborgs sågverk, Vindskärs skeppsvarf, Mohögs mekaniska verkstad och gjuteri, Kristinedals reparationsverkstad och Katrinebergs laggkärlsfabrik.

Genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 22 juni 1883 är Skönsmon i ecklesiastikt hänseende skildt från Sköns församling. En ny kyrka, hållen i götisk spetsbågstil med en konstrik gruppering af torn, toreller, spetsgafflar och spiror, är numera derstädes uppförd. År 1890 funnos å Skönsmon tre folk- och fyra småskolor, af hvilka en folkskola och två småskolor underhöllas af församlingen, de öfriga af sågverken. Enligt den särskilda röstlängd, som för år 1890 tillämpats, äro Skönsmons invånare påförda 47,130 fyrkar, af hvilka 10,158 falla på Mons trävaruaktiebolag samt 18,240 på firman J. A. Enhörning.

Sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 20 februari 1885 förklarar, att ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer skulle i tillämpliga delar tillämpas inom *Sollefteå handelsplats*, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande genom resolutioner dels den 30 augusti 1886 fastställt byggnads- och brandordning för distriktet och dels den 11 oktober 1888 förordnat, att hälsovårdsstadgan för rikets städer skulle i tillämpliga delar gälla för Sollefteå, hvilket sistnämnda beslut blifvit af Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 22 mars 1889 fastställt.

Särskild regleringsplan för Sollefteå handelsområdes bebyggande är genom nådiga brefvet den 2 november 1888 fastställd; och har Eders Kungl. Maj:t tillika i nåder medgifvit distriktet dels den 31 december 1889 att få för genomförande af nyssnämnda regleringsplan genom expropriation förvärfva erforderlig jord och dels den 20 juni 1890 att för anläggande af gator och torg inom distriktet upptaga ett lån af 30,000 kronor att amorteras under en tid af tjugu år.

Sedan statens norra stambana med bibana från Långsele till Sollefteå blifvit den 1 oktober 1886 öppnad för allmän trafik, har en icke obetydlig byggnadsverksamhet utvecklats sig inom Sollefteå.

Slutligen torde i fråga om *Nylands municipaldistrikt* böra anmärkas, att dess utveckling varit under perioden i betydligt mån hämmad af den svåra eldskada, som den 1 juni 1887 öfvergick den tätast bebyggda delen af nämnda distrikt.

2. Invånare.

Länets *folkmängd*, som vid slutet af år 1885 enligt presterskapets uppgifter utgjorde 184,884, uppgick enligt samma uppgifter vid 1890 års utgång, på sätt bifogade **tabell 1** utvisar, till 208,763 och har således under femårsperioden ökat med 23,879 personer eller med 12.9 % af folkmängden vid periodens början d. v. s. med i medeltal 2.58 % om året. Tillväxten är således betydligt större än under åren 1880—1885, då den för hela perioden uppgick till 9.27 % eller 1.85 % årligen. Vid jämförelse mellan folkmängden å landsbygden vid nästföregående och innevarande periods slut finner man, att, då denna folkmängd vid

1885 års slut utgjorde 169,161, densamma vid 1890 års slut uppgick till 189,759 och följaktligen ökats med 20,598 personer eller 12.18 %. Denna tillväxt har dock varit mycket olika inom länets olika delar, så att, under det t. ex. i Medelpads östra fögderi folktillökningen utgjort 18.17 %, denna ökning i socknarne vid kusten uppgått ända till 25.03 %, men i inre landet af samma fögderi uppgått till endast 5.36 %.

De mest bemärkelsevärda förhållanden i folkmängdstillväxten för landsbygden visar i öfrigt Sköns tingslag, der folkmängden stigit med 25.03 % eller från 17,040 personer till 21,320.

Hvad särskildt beträffar städerna har folkmängden under perioden ökat i Hernösand med 341 personer eller 6.26 % samt i Sundsvall med icke mindre än 2,940 personer eller 28.61 %.

Folkmängden enligt mantalslängderna är för länet i dess helhet 2,139 personer mindre än den af presterskapet uppgifna. Skilnaden, som vid 1885 års slut var 2,082, ställer sig vid innevarande periods slut så, att då antalet mantalskrifne för Hernösand med 330 och för Sundsvall med 2,164 understiger de kyrkoskrifnes antal, de å landsbygden mantalskrifne med 355 personer öfverstiger de kyrkoskrifnes antal.

In- och utflyttningen inom länet har med undantag för kustsocknarne ej haft nämnvärd inverkan på folkmängdstillväxten. Vål hafva under pågående jernvägsbyggnader inom Norra Ångermanlands fögderi icke obetydliga inflyttningar förekommit till de kommuner, hvarigenom norra stambanan framdragits, men dessa inflyttningar äro af tillfällig art; och emigrationen, som varit mindre till sin omfattning för länet i dess helhet under innevarande än under nästföregående period, framgår af följande, på kronofogdarnes uppgifter grundade öfversigt:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.	Summa.
Medelpads östra fögderi	59	260	245	121	111	796
Medelpads vestra »	76	59	102	38	103	378
Södra Ångermanlands nedre fögderi	27	40	105	54	41	267
Södra Ångermanlands öfre »	—	—	—	—	—	227
Norra Ångermanlands fögderi.....	—	—	—	—	—	51

För de fleste utflyttande har målet varit Nordamerikas Förenta Stater, och för de återstående har målet hufvudsakligast varit Finland, hvarest stadigvarande arbete erbjudits vid dervarande sågverk. Enligt presterskapets upplysningar har motivet till emigrationen i de flesta fall varit förhoppningen att vinna förbättrad ekonomisk ställning, och endast i enstaka fall har utflyttning från hemorten förmedlats af redan utflyttade anhöriga, hvilka dervid bekostat resan och anskaffat arbetsförtjenst inom de emigrerade nya hemland.

De religiösa och separatistiska rörelserna synas särskildt inom Medelpad antaga allt större utbredning och vinnå märkbart insteg jemväl hos den fasta jordbrukande befolkningen, företrädesvis bland de mindre bemedlade, såsom torpare m. fl. De farhågor, som mången gång framkastats, att separatisternas talrika sammankomster kunna blifva agitationshärddar för arbetareuppviglingar, uppgifvas icke sakna befogethet.

Största antalet anhängare räkna säkerligen ännu baptisterna, men de s. k. brödraföreningarne (Waldenströmarne) hafva under perioden vuxit ganska betydligt i antal. Metodister och anhängare af Frälsningsarmén — för så vidt denna förening får anses utgöra ett särskildt trossamfund med egen lära och kyrkoförfattning — förekomma jemväl, ehuru anslutningen från allmänhetens sida, hvad särskildt Frälsningsarmén beträffar, synes vara ringa.

De särskilda trossamfund, som inom länet vid 1890 års slut uppfört egna gudstjenstlokaler eller förhyrt sådana, äfvensom de egna byggnadernas värden framgår af efterföljande tabell B.

Tab. B. Antalet bönehus och deras värden vid 1890 års slut.

Socken.	Antal.	Trossamfund.	Värde. Kronor.	Anmärkingar.
<i>Medelpads östra fögderi:</i>				
Skön	1	Metodister	5,000	
»	2	Baptister.....	8,000	
»	4	Waldenströmare...	20,000	
»	1	Luthersk förening.	10,000	
»	1	Frälsningsarmén ..	6,000	
Alnö	1	Metodister	5,000	
»	1	Baptister.....	5,000	
»	1	Waldenströmare...	5,000	
Timrå	2	Baptister.....	6,000	Förhyr derjemte en lokal.
»	2	Waldenströmare...	13,000	
»	1	Frälsningsarmén ..	—	Hyrd lokal.
Njurunda	4	Baptister.....	22,000	
»	2	Waldenströmare...	11,000	
»	1	Frälsningsarmén...	5,000	
Ljustorp	1	Baptister.....	—	Hyrd lokal.
Häsejö	1	»	6,000	
»	1	Waldenströmare...	—	Hyrd lokal.
»	1	Luthersk förening	5,000	
Tynderö	1	»	800	
»	1	Baptister.....	1,500	
Indal	1	»	2,000	
Holm	1	»	1,000	
<i>Medelpads vestra fögderi:</i>				
Tuna	2	Baptister.....	2,000	
Attmar	2	»	9,500	
Stöde	1	»	5,000	
Torp	2	»	9,000	
»	1	Waldenströmare...	4,500	
Borgsjö.....	1	»	3,000	
»	1	Baptister.....	2,000	
Hafverö	1	»	1,500	
Selånger	1	»	4,000	
<i>Södra Ångermanlands nedre fögderi:</i>				
Stigsjö	1	Baptister	1,500	
Högsjö.....	1	»	800	
»	1	Waldenströmare...	4,000	
Gudmundrå	1	»	2,500	
»	1	»	2,500	
»	1	Baptister.....	1,000	
Styrnäs	1	»	2,000	
Bjerträ	1	Waldenströmare...	3,500	
Säbrå	1	Frälsningsarmén ..	—	Hyrd lokal.
<i>Södra Ångermanlands öfre fögderi:</i>				
Sollefteå	1	Nylutheraner	3,000	
Helgum	1	Baptister.....	2,000	
Edsele	1	Nylutheraner	3,000	

Socken.	Antal.	Trossamfund.	Värde. Kronor.	Anmärkingar.
<i>Norra Ängermanlands fögderi:</i>				
Grundsunda	1	Baptister	800	
Arnäs	1	Anniter	2,500	
Själövad (Örnsköldsvik) ...	1	Lutheraner	6,500	
»	1	Baptister	3,000	
»	1	Waldenströmare ...	12,000	
Skorped	1	Baptister	2,000	
Nätra	1	»	800	
»	1	Waldenströmare ...	1,500	
<i>Städerna:</i>				
Hernösand	1	Frikirkliga	11,000	
»	1	Lutheraner	13,000	
»	1	Baptister	10,500	
Sundsvall	1	Lutheraner	5,000	
»	1	»	31,000	Tillhör »Hoppets här».
»	1	»	13,000	Do.
»	1	»	18,000	Tillhör Goodtemplars byggn.-foud.
»	1	Metodister	7,000	
»	1	»	30,000	Tillhör Sundsvalls brödräforening.
»	1	Baptister	75,000	
»	1	Frälsningsarmén ..	11,000	
Summa	75		457,200	

Värdet af dylika byggnader, som vid förra femårsperiodens slut uppgick till 312,950 kronor, har sålunda under denna period ökat med icke mindre än 144,250 kronor.

De enda församlingar af främmande troslära *med erkänd församlingsordning* och rätt till offentlig religionsöfning i enlighet med kungl. förordningen den 31 oktober 1873, hvilka af Eders Kungl. Maj:t under perioden sanktionerats, äro: »Zion, metodistepiskopalförsamling i Sund» och »Betania, metodistepiskopalförsamling i Sundsvall».

Tvenne kyrkor hafva under år 1888 *nedbrunnit*, nemligen Alnö sockens kyrka och kyrkan i Sundsvall. Till följd af församlingsboarnes i Alnö ännu pågående tvist om lämpligaste byggnadsplatsen, har någon ny kyrka der ännu ej börjat uppföras, men i Sundsvall har å kyrkostämman den 10 juni 1889 blifvit beslutadt, att ny kyrka skulle uppföras i hufvudsaklig öfverensstämmelse med en af arkitekten G. Hermansson uppgjord ritning, å hvilken Eders Kungl. Maj:t, på derom gjord framställning, den 20 april 1890 meddelat fastställelse. Kostnaden för kyrkan är beräknad till 396,000 kronor. Till bestridande af dessa kostnader eger församlingen, dels brandstodsmedel 225,000 kronor, dels Altinska donationen 100,000 kronor, dels andra medel till belopp af 10,788 kronor; och har en enskild person utlofvat 15,000 kronor till ett orgelverk. Återstoden måste anskaffas genom lån, till hvars upptagande Eders Kungl. Maj:t jemväl lemnat nådigt tillstånd. Efter fullbordad grundläggning och sedan sockeln till en del blifvit uppsatt, lades grundstenen till Sundsvalls nya kyrka den 10 augusti 1891. Med sitt dominerande läge på kyrkbacken midt i staden och synlig från angränsande gator och öppna platser, lofvar den nya kyrkan, att

K. M:s Befallningshafvandes femårsberättelser 1886—1890. Vesternorrlands län.

döma efter ritningarne, att med ädelhet i stilen blifva sitt höga ändamål värdig och utgöra en prydnad för den ur askan återuppväxande staden.

Beträffande den bofasta befolkningens *sedliga tillstånd* vitsordar presterskapet detsamma såsom i allmänhet godt och stadigt i fortgående förbättring i samma mån, som lönkrögeri och dryckenskap aftaga. Företrädesvis hafva nykterhetssträfvandena kröntes med framgång, men de i förra femårsberättelsen uppgifna förhållanden beträffande Skönsmon måste tyvärr vidhållas jemväl för denna period, ehuru flere enskilda samfund der verkat för befrämjande af nykterhet, sedlighet och upplysning. Enahanda synas förhållandena hafva blifvit i Skönsberg, eller trakten norr om Sundsvall omkring Heffners och Ortvikens sågverk, hvilket område numera måste anses såsom en Sundsvalls norra förstad. Härförutom klagas fortfarande öfver de s. k. nattvandringarne å länets landsbygd och dem åtföljande osedlighet. Någon minskning i antalet födda oäkta barn kan ännu icke vitsordas.

Gröfre brott äro sällsynta bland den fastare befolkningen; och i allmänhet hafva i de fall, då häktning följt, förbrytelsen hufvudsakligen bestått i tjufnad, kränkning af hemfriden och våld å person. Ett betydande antal af de för gröfre brott dömda hafva utgjorts af sådana personer, hvilka endast tillfälligtvis uppehållit sig inom länet.

Lönkrögeriet är utan tvifvel i aftagande. I de fall, då olöflig försäljning af spirituösa drycker utöfvas, sker den oftast medelst »salning» eller på det sätt, att ett flertal sammanskjuter, hvad som erfordras för att i närmaste försäljningsmagasin göra inköp, hvarefter fördelning mellan deltagarne i hemlighet verkställes i mån af insatsen i sammanskottet.

Oloflig försäljning af vin torde ock få anses vara i aftagande i följd af den genom kungl. förordningen den 24 oktober 1885 stadgade inskränkning i försäljning af dylik vara samt kommunalnämndernas allt mera skärpta tillsyn å denna författningens efterlefnad. För öfrigt hafva kronobetjeningen och kommunalnämnderna kraftigt biträdt hvarandra i beundandena att beifra öfverträdelser af författningarna om försäljning af sprit samt vin- och maltdrycker. Under de senare åren har likväl försäljning af maltdrycker, bedrifven af tillverkaren eller dennes försäljningsmän ur öppen båt å vattendragen eller från ölvagn på landsvägen, föranledt lika svåra oordningar som försäljningen hos lönkrögerarne och i ölnästena.

Antalet för fylleri sakfälda personer på 10,000 invånare har utgjort:

	Länet.	Riket.
År 1886	54	42
» 1887	64	44
» 1888	55	46
» 1889	91	48
» 1890	79	53

Hela antalet sakfälda för öfverträdelser af förordningarne angående försäljning dels af brännvin samt dels af vin, öl och kaffe m. m. visas för länet af följande siffror:

	Försäljning af brännvin.	Försäljning af vin m. m.
År 1886	91	171
» 1887	131	151
» 1888	114	124
» 1889	84	155
» 1890	89	162

Utom den hos befolkningen allt mera vaknande insigten om det vanhedrande i dryckenskapen med dess följder af brott, laster och elände, hafva utan tvifvel nykterhetsföreningarna mer än något annat verkat för ett bättre tillstånd härutinnan genom den sammanslutning och det moraliska understöd, dessa associationer erbjudit.

Hvad särskildt goodtemplarismen beträffar, verkade, enligt uppgifter från dess ledande män inom orterna, vid 1890 års slut inom Södra Ångermanlands nedre fögderi 36 arbetande loger med ett antal af 1,500 medlemmar och inom Södra Ångermanlands öfre fögderi 18 loger med tillsammans 639 medlemmar.

Antalet af de under qvinqvennet å härvarande länsfängelse och kronohäktet i Sundsvall förvarade *fångar framgår af nedanstående tabell C.*

Någon förändring i afseende på *folklynet* finnes icke att anmärka. Det högre antal tvistemål, som under föregående pe-

rioder anmärkts såsom karakteristiskt för Vesternorrlands län, har under perioden icke i någon väsentlig mån minskats.

Antalet instämnda *tvistemål* uppgick för hvarje 10,000-tal invånare till följande:

	På landsbygden.		I städerna.	
	Länet.	Riket.	Länet.	Riket.
År 1886.....	119	69	926	287
» 1887.....	124	69	867	240
» 1888.....	91	61	425	192
» 1889.....	96	55	696	165
» 1890.....	93	51	949	177

Ett förderligt inflytande på befolkningen särskildt inom provinsen Medelpad uppgifvas de mindre bankinrättningarne i Sundsvall i icke ringa mån utöfva, i det att de, att döma af, bland annat, för verkställighet till vederbörande underexekutorer inkomna utslag, synas lemna kredit åt snart sagdt huru utfattiga personer som helst utan annan synbar garanti, än att låntagarne äro många för hvarje lån. Detta osunda, genom vexlar bedrifna kreditsystem med dryga räntor och omsättningsprovisioner måste otvifvelaktigt inverka menligt på den ekonomiska ställningen bland ortens mindre bemedlade befolkning.

Folkets *bildningsgrad* höjer sig, såsom en naturlig följd af den numera grundliga undervisning, som i folkskolan lemnas, såväl genom kommunernas som de större sågverksbolagens nit och omvårdnad om det uppväxande släktet i detta hänseende, hvarom allt folkskoleinspektörens årsberättelse lemna tillfredsställande utredning.

I afseende på *byggnadssätt, klädedrägt* och *födoämnen* synas för ifrågavarande period några anmärkningsvärda förhållanden icke föreligga; dock torde klädedräkten numera få anses i allmänhet hemta sina förebilder från städerna; och hvad byggnadssättet angår börja snygghet och prydighet att dervid allt mer och mer göra sig gällande. Landtbefolkningen fortfar emellertid ännu att i de flesta fall använda träspån till taktäckningsämne, men det torde kunna förväntas, att brandstodsbolagens på senaste tiden förändrade bestämmelser inom kort komma att härutinnan verka ändring.

Tab. C. *Summarisk uppgift å fångar uti Hernösands länsfängelse och Sundsvalls kronohäkte åren 1886—1890.*

	För undergående af						Lödritvare.		Barn, som åtföljt sina föräldrar.	På fri fot ståde rannsaksfångar samt transportfångar.	Summa i häktet förvarade.
	straffarbete.		fängelsestraff på grund af bötesförordningssak.		af domstol ådömdt enkelt fängelse.						
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.			
Hernösands länsfängelse.											
År 1886.....	39	3	106	12	20	2	80	12	4	41	319
» 1887.....	40	2	163	15	13	—	102	12	1	28	376
» 1888.....	38	4	222	26	15	—	107	19	10	43	484
» 1889.....	38	2	197	13	13	2	106	13	9	41	434
» 1890.....	48	1	174	7	16	—	111	4	—	27	388
Sundsvalls kronohäkte.											
År 1886.....	55	11	267	15	25	—	43	8	2	89	515
» 1887.....	88	11	303	11	25	—	50	11	2	68	569
» 1888.....	72	12	594	20	26	3	40	10	3	122	902
» 1889.....	66	12	803	27	33	3	59	7	7	131	1,148
» 1890.....	70	7	790	27	25	3	61	2	4	105	1,094

3. Näringar.

A) **Jordbruk** och B) **boskapsskötsel.** Den korta perioden af fem år har i ett län sådant som Vesternorrlands, der *jordbruket* ej är hufvudnäring, utan i väsentlig mån är beroende af den vidtomfattande trävaruhandteringen, hvilken i skogar och vid flottningar ofta tager i anspråk den jordbrukande menighetens tid och der särskildt hemmansbrukarne hvar för sig innehafva endast helt små jordlotter, föga annat att uppvisa vid periodens slut än vid dess början; men ehuru ingen i ögonen fallande förändring i jordbrukets utveckling finnes att för qvinqvennet anmärka, hafva dock inom länets skilda delar pågått större och mindre förbättringar, hvilka, sammanräknade till ett helt, ej äro utan sin betydelse.

Några *nyodlingar* af större betydenhet finnas visserligen icke att anmäla, men om hänsyn toges till alla de mindre stenbackar, som hvarje år uppbrutas och rödjas fria från skog och sten, alla små ängsbitar och skogsdelar, som jemväl årligen i stor mängd odlas och läggas till den förra åkern, är tillökningen af jord under femårsperioden icke obetydlig, ehuru den ej kan till siffran uppgifvas.

Åkerjordens skötsel förbättras på många ställen. Dikena tagas ganska allmänt djupare och anläggas ofta efter en bestämd plan, dervid åkertegarne få en bättre form och öfverflödiga diken igenläggas till täckta. Träda införes mer och mer på den styfvare jordmånen. Rågödlingen ökas hvarje år, hafredlingen likaså

och lemnar mångenstädes mogen skörd. Till insädd af fleråriga vallar användes numera ganska ofta, äfven bland allmogen, rent och godt kontrolleradt gräsfrö i rikliga och för olika jordmåner lämpliga blandningar. Gödseln tillvaratages och uppblandas med godartad myrjord. Gödselörrådet ökas flerstädes genom inköp af artificiella gödningsämnen. Jordbruksredskap af fullt tidsenlig beskaffenhet förekomma mera allmänt, af hvilka må nämnas stifttröskverk, slåttermaskiner, hästräfsor, stålplogar, goda harfvar m. m.; och för många jordbruk hafva upprättats och antagits fullständiga växtföljdindelningar, uppställda på sätt här nedan närmare omförmäles. Kreaturen skötas under de senare åren på många ställen bättre, på en del ställen fullt mönstergillt; och årligen uppföras i många delar af länet, äfven hos allmogen, fullt rymliga och ljusa ladugårdar.

Dessa årligen fortgående förbättringar bära vittne om, att jordbruket är i ett jemnt, om ock sakta framåtskridande.

Inom detta län finnes, såsom känt är, endast ett jordbruk, som har en åkerareal öfverstigande 200 hektar; helt få hafva 150 hektar samt högst ett femtiotal 75 hektar. De flesta af dessa länets större jordbruk innehafvas af sågverken eller jernbruken, hvilka jemväl ega inemot ett hundratal landegendomar, der åkerarealen uppgår till inemot 50 hektar. Enbart jordbrukares egendomar, dit äfven torde få räknas större delen af boställsjorden, hafva i allmänhet en åkerareal af endast 30 à 40 hektar och räknas till länets medelstora jordbruk, eller ock innehålla de — och detta måhända i de flesta fall — endast 20 à 30 hektar. Inom byarne variera de olika hemmansdelarne från 10 till 20 hektar.

Ofvan omförmälda årliga förbättringar till jordbrukets höjande gälla i första hand om snart sagdt alla de jordbruk, som innehafvas af sågverk och bruk, hvilka numera allmänt och i alla hänseenden söka följa med sin tid. Intet finnes der att anmärka mot den öppna afdikningen och mångenstädes anläggas äfven täckta diken. Genom riklig tillgång på gödningsämnen å

dessas ställen ökas jordens alstringsförmåga mer och mer för hvarje år, och på många af dessa egendomar stå de täta gräsvallarne lika ymniga och kraftiga som på väl skötta jordbruk inom de sydligare länen. Den gynsamma afsättningen af ladugårdsprodukterna vid sågverken verkar naturligtvis derhän, att det väl lönar sig att uppdrifva ladugårdens afkastning, hvilket haft till följd, att man numera får vid flertalet af dessa egendomar ganska allmänt se utmärkt väl skötta både kor och ungnöt.

Hvad beträffar de medelstora egendomarne, boställsjorden i allmänhet samt delvis mindre hemmansdelar, så har särskildt utefter jernvägslinierna inom länet — hvarigenom mjölktransporten så betydligt underlättats — äfvensom der bymejerier några år fortgått, såväl jordbruket som kreatursskötseln under senare tiden vunnit en lofvande utveckling.

Sämre är det deremot bestämt med de bygder, som icke hafva fått del af nutidens snabbare kommunikationer eller der byarne ligga för långt ifrån hvarandra för att bymejerier kunna komma till stånd, der frosten ofta skadar skördarne och medel helt och hållet saknas till myrars och mossars utdikning. Der har ej jordbruket förbättrats på många år och föga hopp finnes, att någon förbättring der kommer att inträda. Icke ens de ifrågasatta kreaturspremieringarne, af hvilka med skäl väntas mycket godt, torde komma att på dessa trakter blifva till någon väsentlig nytta, så länge mjölken icke kan vinna afsättning.

Uti här nedan intagna *tabell D* finnas angifna de genom länets hushållningssällskap införskaffade statistiska uppgifterna om utsädet och skörden under nu ifrågavarande period.

Af de *odlade sädesslagen* korn, råg, hafre och ärter, är kornet fortfarande det egentliga hufvudsädet. Detta beror hufvudsakligen derpå, att kornet ingår såsom den viktigaste beståndsdelen af den jordbrukande befolkningens födoämnen i form af gröt och bröd, men härleder sig icke derifrån, att jorden är olämplig för annan sädesodling. Tvärtom visa skörderapporterna, att

Tab. D.

Utsäde och skörd af de hufvudsakligaste sädesslagen inom länet.

År.	Råg.		Korn.	Hafre.	Blandsäd.	Ärter.	Vicker.	Potatis.	Andra rotfrukter.	Lin och hampa.		Gräs och andra foderslag.	
	Höst.	Vår.								Frö.	Spånadsämne.	Gräsfrö.	Hö.
H e k t o l i t e r .										D e c i t o n .			
<i>Utsäde:</i>													
1886	4,132	110	53,581	17,049	2,302	886	150	70,933	—	491	—	413	—
1887	3,942	109	54,258	17,938	2,182	818	136	70,572	—	445	—	506	—
1888	3,787	86	53,490	18,675	2,342	642	157	70,487	—	450	—	513	—
1889	3,804	106	53,090	19,619	2,280	681	160	74,023	—	452	—	445	—
1890	3,746	114	53,755	20,812	2,406	704	144	75,458	—	478	—	453	—
<i>Skörd:</i>													
1886	31,792	504	308,745	83,343	10,190	3,343	—	379,537	2,774	60	990	149	587,854
1887	30,558	481	316,876	91,108	11,782	3,354	17	409,491	3,547	62	763	203	479,664
1888	27,983	241	270,933	79,347	11,058	2,304	11	336,794	4,556	12	700	109	347,788
1889	29,868	530	337,607	106,147	12,116	3,155	—	539,589	5,934	22	650	218	541,645
1890	30,639	480	343,523	117,501	13,888	3,181	10	473,807	7,715	30	749	220	741,488

rågödling skulle kunna med fördel bedrivas, helst rågen vanligen lemnar ett vida högre korntal i afkastning än kornet. Utom ofvanberörda skäl för kornodlingen förefinnes hos den jordbrukande befolkningen en viss misstro till rågen, att den mera än kornet utsuger jorden; hvartill kommer, att den kräfver två är för en skörd.

Inom norra Ångermanland har hafre för vid pass trettio år sedan ansetts såsom ett ogräs, och allmogen var ända derhän rädd för hafre, att utsädeskornet omsorgsfullt rengjordes från hvarje hafrekorn. Småningom har dock denna fördom fått vika och allmogen har börjat odla hafre till icke ringa utsträckning, sedan den lärt sig inse, att hafre lemnar rik afkastning i säd och foder, utan att vara nogräknad på jordmån eller nämnvärdt ömtålig under växttiden för vexlande klimatiska förhållanden.

Odlingen af ärter, uteslutande gräarter, synes årligen aftaga.

Nedanstående redogörelse utvisar i ett sammandrag de agromiska *förrättningar* hvilka blifvit af *länsagronomen* verkställda under åren 1886—1890:

Undersökningar, afseende att vinna minskning af frostländighet:			
Afdikning af myrar,	omfattande en areal af.....	1,454	92 har.
D:o d:o mossar,	d:o d:o	312	10 >
D:o d:o annan sank mark,	d:o d:o	219	80 >
		<u>1,986</u>	<u>82 har.</u>
Undersökningar för vinnande af slätterland genom aftappning af sjöar och tjärnar, omfattande en areal af.....			
		211	60 har.
Planer för åkerjords indelning i lämplig växtföljd samt öppen och täckt afdikning:			
Växtföljdsindelningar,	omfattande en areal af.....	491	80 har.
Planer för öppen afdikning,	d:o d:o	269	80 >
Planer för täckt afdikning	d:o d:o	91	64 >
		<u>853</u>	<u>24 har.</u>

Inom de s. k. fjellsocknarna af detta län förekomma, om ej i så betydande mängd eller så vidsträckta som i grannlänen, myrar och mossar, af hvilka de förstnämnda äro odlingsbara och många af god beskaffenhet. Äfven i socknarna utefter de stora floddalarna förekomma flerstädes myrar från 10 till 30 à 40 hektars areal icke allenast inuti eller invid byarnes inegor, hvilka de i mer eller mindre mån skada genom sin frostländighet, utan äfven på skogarne ej långt från åkerskiftena.

För att få en mera pålitlig och säker afkastning af nuvarande åkern inom dessa bygder samt i en framtid en nödig utvidgning af åkerarealen i mån af folkmängdens blifvande tillväxt, måste förr eller senare dessa *vattensjuka trakter torrläggas och odlas* samt sålunda förvandlas från frostorsakande till bördiga fält. Förarbeten i sådant syfte hafva sedan många år tillbaka fortgått, men med föga resultat, särdeles under de senare åren. Att befolkningen fullkomligt inser nödvändigheten af dessa frostnästens utrotande bevisa de årligen till hushållningssällskapet inkommande ansökningar om kostnadsfria undersökningar för afdikningsplaners och kostnadsberäkningars upprättande.

Hela den areal, som på grund af dessa ansökningar blifvit under de senare trettio åren undersökt, uppgår helt visst till flere tusen hektar och den areal af nu frostländig, men i hän-

delse af föreslagna afdikningars utförande från frostskada friad åkerjord till en vida större ytvidd; men detta oakadt ligger ännu större delen af dessa vidsträckta marker odikad och följaktligen ännu ouppodlad.

Intill år 1884, då den s. k. odlingsfonden bildades, lemnades *bidrag utan återbetalningsskyldighet* till särskildt de norrländska länen, af hvilka bidrag större eller mindre belopp årligen kommo jemväl detta län tillgodo. Under första tiden, dessa bidrag utgingo, lemnades hälften, men senare endast en tredjedel af beräknade kostnadssumman, hvilken dock ofta var så rikligt tilltagen, att byamännen kunde utan skuldsättning med eget arbete utföra torrlägningsplanerna. Under den tiden, pågingo i många af länets socknar myrutdikningar ganska flitigt, hvaraf följde, att de klimatiska förhållandena inom en del af fjellsocknarna betydligt förbättrades, att döma af det förhållandet, att så svåra frostskador under de senare åren aldrig inträffat, som fallet var nära nog årligen för ett tjugotal år tillbaka. Af de myrar, som under den tiden med anslag af statsmedel torrlades, är dock endast en ringa del uppodlad, hvartill orsaken i de flesta fall torde vara bristande kapital, ty medel att bekosta legning för odlingarne saknas i de flesta fall och sjelfva hinna egarne ej för flottnings- och skogsarbeten att utföra odlingsarbetet; men i den mån befolkningen tillväxer, komma nog dessa vidder att så småningom uppodlas.

Under de senare åren hafva sådana anslag utan återbetalningsskyldighet utgått med allt mindre och mindre belopp samt endast till torrläggning af sådan vattendränkta mark, som ej är duglig till odling.

Äro myrarne odlingsbara, kunna, såsom bekant är, lån för deras utdikning erhållas från den s. k. odlingsfonden; men oakadt hela summan för den vattendränkta markens torrläggning utlånas från nämnda fond och någon inbetalning ej eger rum under de första fem åren samt räntan endast är $4\frac{1}{2}\%$, har under de sju år, fonden funnits, endast högst få lån sökts från detta län, under det stora summor årligen gå till flertalet af rikets öfriga län, ej minst till de angränsande norrländska. Hufvudsakliga orsaken jemväl härtill torde väl i de flesta fall vara bristande kapital. Låntagarne äro nemligen skyldige att inom viss tid uppodla hela den torrlagda arealen och måste derjemte förbinda sig att bestrida hela dikningskostnaden, för den händelse densamma öfverstiger det i förslaget beräknade beloppet, utan vidare lånehjelp ur ifrågavarande fond. Visserligen finnas inom många byar, hvarifrån begärts och erhållits planer och förslag till torrläggning af vattendränkta och frostländiga myrar, så besutne män, att de utan svårighet kunna af egna medel bekosta odlingen af den mark, som ligger inom deras område, men de förklara merendels, att de ej vilja vara bundna af de förpligtelser, som lånen ur fonden tillförbinda dem, och framför allt att de ej äro hugade söka lån gemensamt med dem af byamännen, hvilka äro i saknad af medel och icke kunna ställa den för lånens erhållande nödiga säkerhet.

Allmänt klagas derföre uti ifrågavarande bygder öfver, att hvarken anslag utan återbetalningsskyldighet fortfarande utgå för odlingsbara myrars utdikande, der befolkningen ej är i tillfälle att söka lån från odlingsfonden, eller sådana lån erhållas till så höga belopp, att hela odlingen kan med dem utföras. Vidtoges en dylik förändring i vilkoren, skulle utan tvifvel sådana lån sökas af många byalag inom detta län. Förhållandet

blefve antagligen enahanda, om med lånens erhållande icke följde skyldigheten att odla myrarna inom viss tid.

På en del ställen påbörjas dikningarna efter verkställda pålningar, men oftast saknas nödig enighet, så att arbetena snart inställas, eller ock inträffar, om arbetena någon längre tid fortgått, att dikena icke gräfts till föreskrifvet djup och följaktligen ej heller åstadkomma den verkan, som med dem afsetts, i följd hvaraf efter myrjordens sättning vattnet åter stannar i dikena och sålunda ånyo sprider frost till de angränsande åkrarna.

Bland förslagen till vattenaftappningar för att få bottenarna gräsbärande hafva under perioden en del arbeten påbörjats, men ännu icke fullgjorts till erforderligt djup. Förhållandet är nemligen, att vid dylika arbetens utförande sällan beräknas nödig sättning af den lösa botten, hvilken stundom kan uppgå till 1 m. och ännu mera. Sänkningen af vattenytan verkställas oftast till endast det djup, att utloppet botten ställes i jemnhöjd med den lösa sjö- eller tjärnbottens öfverkant, ehuru förslagen naturligtvis upptaga en djupare gräfnings. Snart — oftast inom några månader — växer vattenytan, sedan den lösa botten blifvit nedtryckt, hvarefter jordvinningen oftast inskränker sig till endast en obetydlig strandremsa, som efter någon tid börjar bära foderväxter, men endast af sämre slag, såsom starrarter m. m.

Alltmer och mer inses nödvändigheten af, att planer upprättas, hvilka omfatta åkerns indelning i bestämda skiften med fastställd växtföljd. Denna växtföljd, som bestämmes på grund af fullständiga undersökningar af jordmåns beskaffenhet, upptager i allmänhet för styfvare jord: träda, råg med insädd af gräsfrö, tre till fem års gräs, vårsäd, grönskördadt foder samt till sist vårsäd, då omloppen äro 8 till 10 år; samt för lättare jord: rotfrukter och grönskördadt foder, vårsäd, som insätts med gräsfrö, tre till fyra års gräs, vårsäd (mogen) samt grönhafre, då omloppen äro 7 till 8 år. Gräsfröblandningarna hafva varierat efter olika jordmän och hufvudsakligast innehållit timotej, alsike och vitklöfver.

Indelningsplanerna åtföljas af gödsel- och afkastningsberäkningar jemte schema för växtföljden under öfvergångsperioden, så beräknad, att gödseltillgången genom ökad foderodling är i jemnt stigande.

Af öppna dikena tagas floddikena minst 1½ m., backdikena 1 m. samt lång- och afskärningsdikena 0·8 m. djupa.

Täckdikena läggas 1·2 till 1·4 m. djupt och till fyllnadsmateriel förordas i de flesta fall ribb, enär tillgång på tegelrör saknas inom länet och kostnaden för deras hemtande söderifrån blir alltför hög.

Under år 1887 började *torfströ* och *torfmull* att för sina utmärkta egenskaper tilldraga sig en allmänare uppmärksamhet. Genom allmänt införande af torfmullen är utan tvifvel att emotse, att latrinspillningen, som nu blir till jemförelsevis ringa nytta, kan komma att tillvaratagas icke allenast vid hvarje landtgård, utan äfven och synnerligast uti städer och allmänt bebyggda orter, men vilkoret härför är anordnandet af först en och sedan flere torfströfabriker i länet med lämpliga afstånd.

I detta syfte har länsagronomen jemväl sökt verka under de senare åren och förhoppning saknas icke, att till en början en torfströfabrik kommer till stånd inom provinsen Medelpad. Från denna skulle torfströ och torfmull utgå, det förre för ett bättre tillvaratagande af kreatursspillningen och den senare till ortens större sågverk och Sundsvalls stad, hvarigenom kunde

beredas i stor mängd torfinnspudrett, som till billigt pris tillhandahålles ortens jordbrukare och sålunda komme att hafva ett betydande inflytande på jordbruket.

I de trakter, der fodret till stor del går till skogarna och jorden derigenom beröfvas sin naturliga gödseltillgång, är det nödvändigt att köpa gödsel, såvida jorden icke skall genom de årliga skördarna blifva alldeles förstörd och utsugen, och bland köpgödsel är utan tvifvel torfmullspudrett det både billigaste och lämpligaste medlet att uppehålla åkerns afkastningsförmåga.

I likhet med hvad förut skett, torde en öfversigt af de särskilda årens *väderlek* böra i femårsberättelsen inflyta:

1886 års vår blid och gynsam för åkerbruket, som började i senare hälften af maj månad och obehindradt fortsattes och afslutades i början af juni. Skördetiden äfvenledes gynsam.

1887 års vår kall och blåsig med nordvestliga och vestliga vindar samt fattig på nederbörd. Såningsstiden slutet af maj och början af juni. Skördetiden, i allmänhet gynsam, inföll i slutet af augusti samt i september månad.

1888 års vår kall och fattig på nederbörd. Under juni månad stark värme och torra. Såningsstid: slutet af maj och början af juni. Skördetid: augusti och september månader.

1889 tidig vår med stark värme och vexlande nederbörd; sommaren varm och torr; ymnig nederbörd från medlet af september. Såningsstid: maj; skördetid: augusti och september.

1890 vintern mild, temligen fattig på snö. Tidig vår. Försommaren dock kylig; under eftersommaren och hösten deremot gynsam väderlek för växtligheten; såningsstid: maj; skördetid: augusti och september.

Enligt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes årsväxtberättelser hafva länets skördar utfallit sålunda: 1886 nära god, 1887 med undantag af höskörden fullt medelmåttig, 1888 medelmåttig, utom hvad beträffar höskörden, som utfallit betydligt under medelmåttan, 1889 fullt medelmåttig och 1890 öfver medelmåttan.

Sedan 1885 års riksdag beviljat ett anslag af 3,000 kronor till upprättande i Hernösand af en *kemisk station* för jordbruket och näringarna, öppnades denna den 1 januari 1886.

Länets landsting och hushållningssällskap hade hvar för sig anslagit dels till stationens inredning och utrustning med apparater, litteratur etc. 2,000 kronor och dels till dess uppehållande årligen under fem år 1,287·50 kronor. Till den med kemiska stationen förenade frökontrollanstalten hade hushållningssällskapet derutöfver anslagit 300 kronor. Taxa för arbetena vid stationen fastställdes af Kungl. Landbruksakademiens förvaltningskomité den 12 mars 1886.

Vid 1888 års riksdag höjdes kemiska stationens årsanslag till 4,000 kronor.

Stationens lokal och tjänstemännens bostäder äro fortfarande inrymda i en särdeles lämplig lokal i Hernösands stad.

Å ett par till lokalen hörande kryddgårdsländ hafva igångsatts en del växtkultur försök, hvilka bland annat afse att utröna, dels växtens olika förmåga att under här rådande korta växttid tillgodogöra sig ett växtnäringsämne, då det befinner sig i en lättlöslig eller i en svårlöslig form, dels hvilket inflytande på mognadstiden dylika växtnäringsämnens lätt- eller svårlöslighet utöfvar. Kulturförsöken verkställas dels i det fria, dels i cylindriska burkar af jernplåt, fyllda med ren quartssand jemte de gödningsämnena, hvilkas inverkan försöket afser att undersöka.

För att skydda plantorna för regn, hagel, starkare blåst eller dylikt har ett växthus blifvit uppfördt, i hvilket kulturkärnen, hvilka stå på låga vagnar, som löpa på hjul och skenor, vid förefallande behof kunna skjutas in.

Vid stationen hafva under åren 1886—1890 utförts följande antal analyser å nedan angifna ämnen:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.	Summa.
Jordarter och jordförbättringsmedel.....	2	10	9	13	5	39
Gödningsämnen.....	2	12	2	8	7	31
Fodermedel.....	1	30	13	68	59	171
Vatten.....	5	6	8	14	25	58
Mejeriprodukter.....	39	15	6	15	23	98
Närings- och njutningsmedel...	5	12	7	14	13	51
Giftprof.....	139	172	173	128	94	706
Tekniska råprodukter, fabrikat och diverse.....	69	38	66	85	81	330
Summa	262	295	284	345	307	1,493

Förutom dessa utförliga kemiska analyser hafva en hel del mindre omfattande undersökningar, såsom mineralbestämningar och dylikt förekommit. Såväl muntliga som skriftliga råd och upplysningar meddelas åt allmänheten kostnadsfritt. Äfven åt personer, boende utom länet, utföras undersökningar, i den mån öfriga arbeten sådant medgifva. Analysavgifterna beräknas då i allmänhet till dubbelt emot för insändare från länet.

Den med kemiska stationen förenade *frökontrollanstalten* erhöll 1887 ett statsanslag af 500 kronor och skildes då från kemiska stationen.

Till tjänstemän antogos samma personer som förut, och underlättades i öfrigt detta arrangement, derigenom att frökontrollanstalten emot hyresersättning får begagna en del af kemiska stationens lokal, dess telefon, finare vågar etc.

Vid arbetenas utförande följes i hufvudsak den af Kungl. Landtbruksakademiens förvaltningskomité den 20 januari 1888 utfärdade instruktionen.

Taxa för anstaltens anlåtande är fastställd af Kungl. Landtbruksakademiens förvaltningskomité den 18 april 1888.

För år 1890 hade hushållningssällskapet anslagit särskilda medel för att bereda jordbrukare från länet tillfälle till kostnadsfria fröundersökningar.

I afsigt att erhålla en närmare kännedom om fröhandels ståndpunkt inom länet och beskaffenheten af i handeln förekommande frö, har frökontrollanstalten låtit insamla och sedan undersökt prof af på skilda håll inom länet till salu hållet frö och utsädespanmål. Resultatet af dessa undersökningar har tydligt visat, af hvilken vikt en föregående granskning af utsädet är, derest jordbrukaren vill skydda sig för skador och förluster, härledande sig från dåligt, orent utsäde.

Antalet utförda undersökningar af frö och utsädespanmål har utgjort:

År 1886.....	73 prof
› 1887.....	216 ›
› 1888.....	184 ›

År 1889.....	116 prof
› 1890.....	324 ›

Efter verkställda undersökningar har en del af fröet blifvit plomberadt.

Beträffande *boskapskötseln* finnes för perioden intet af särskild betydelse att ommäla. Nedanstående *tabell E*, utgörande ett sammandrag ur länets jordbruksstatistik, utvisar antalet nötkreatur, hästar, får m. m. inom länet för åren 1886—1890.

Under qvinqvenniet hafva inom länet ganska många förändringar på *mejerihandteringens* område timat, och om äfven några mejerier upphört med sin verksamhet, der denna ej var baserad på fullt lämplig grund och således viktiga betingelser för ett framgångsrikt bedrivande af handteringen saknades, måste å andra sidan framhållas, att utvecklingen gått stadigt framåt, särskildt hvad smörmejerierna vidkommer. För *ostmejerierna*, hvilka till antalet varit vida underlägsna, hafva förhållandena gestaltat sig sämre, ty snart sagdt från början af deras verksamhet inträdde en temligen tung profvotid. 1887 års ekonomiska betryck, som visade sig på flere näringsområden i ökad prisfall å produkter, följande årens delvis felslagna foderskördar och deraf föranledd minskning i kreatursstocken samt den hårda konkurrensen, utländsk som inländsk, ostmejerierna hade att bestå i förening med oundvikliga förluster, utgjorde samverkande orsaker till många mejeriers kläna ekonomi, hvilken dock under senaste tiden blifvit i någon mån förbättrad. Bland orsakerna till det bakslag, som för ostmejerierna sålunda inträffade, torde särskildt böra bemärkas den forcerade anläggningen af mejerier under närmast föregående tid, den ringa insigten i deras rätta skötsel samt den oftast försummade värden af nötboskapen, hvilken vård är långt ifrån hvad den borde och kunde vara.

Hvad åter *smörmejerierna* beträffar, är det en glädjande företeelse att kunna konstatera, det deras ställning i ekonomiskt hänseende gestaltat sig mycket förmånlig och i enstaka fall lemnat lysande resultat, hvilket är att tillskrifva deras vanligen förträffliga läge med lätta kommunikationer i närheten af tätt befolkade orter samt deras alsters starka efterfrågan.

Någon svårighet att afsätta produkterna har egentligen ej förekommit, ty länet konsumerar, med undantag af sötmjölksost, mycket mer, än här kan tillverkas. Priset på den senare har dock under 1890 visat en vikande tendens, enär mejerierna sederut begynt under varmare årstid, då smörpriset är synnerligt

Tab. E. Antal underhållna kreatur vid slutet af åren 1886—1890.

År.	Hästar		Oxar.	Tjurar.	Kor.	Ungnöt under 2 år.	Får.	Getter.	Svin.	Höna.
	af 3 år	under 3 år.								
1886..	15,218	2,106	183	1,733	52,732	12,967	69,169	14,128	10,207	23,119
1887..	14,955	2,041	189	1,591	49,978	11,659	63,136	13,399	10,253	25,225
1888..	14,240	1,746	156	1,370	45,230	9,247	51,659	11,119	9,983	25,973
1889..	14,857	1,799	111	1,413	46,993	9,919	54,341	11,600	10,675	30,395
1890..	15,460	1,903	93	1,588	50,374	11,439	57,238	12,385	11,628	32,892

lägt, inslä på ostberedning. På så sätt har en stark täflan upptagits med de norrländska länen, hvilken med det här gängse högre inköpspriset på mjölken hotar att inskränka tillverkningen. Egentlig fara torde detta emellertid ej ännu innebära för våra ostmejerier, som till antalet äro rätt få och med obetydlig omsättning, men en fingervisning ger det dock om den väg, som leder säkrare till målet för mejerihandlingens utveckling och dermed gagnandet af jordbruksnäringen i dess helhet. Det är ock att hoppas, det mejerihandlingen fortfarande skall få ostörd utveckla sig på grundvalen af det allt mer växande förtroendet från landtmännens sida, hvilka numera i denna näringgren se icke ett nytt påhitt till de många andra, utan allmänt börja inse dess ingripande betydelse såväl för ett rationellt bedrivande af jordbruket som för deras egen ekonomi. I den ökade mjölk-tillförseln ligger bästa beviset för den anslutning, mejerirörelsen under senare tid så att säga tum för tum måst tillkämpa sig, men äfven i den förbättrade affärsställningen och det vackra resultat, som rörelsen gifvit. Då härtill kommer, att medelpriset för levererad mjölk stält sig mycket gynnsamt, vågar man hysa den förhoppning, att mejerihandlingen hädanefter skall i allt högre grad vinna landtmännens sympatier. Och förunderligt i sanning vore, om hoppet i den delen skulle svikas inom ett län, der tillgången på produkter ej på långt när motsvarar den stora efterfrågan, och der mejeriernas alster öfverhufvud betalas med ett pris, som i ingen enda af rikets öfriga delar kan framvisas.

För öfvervakandet af mejeriskötseln inom länet har dess hushållningssällskap anställt en instruktör, hvilken våren 1887 tillträdde sin befattning. På så sätt har ständig tillsyn kunnat utföras, hvilket i sin mån inverkat till en större jemnhet hos produkterna.

Den af hushållningssällskapet understödda mejeriskola, som förut varit förlagd till Holms säteri, flyttades för trenne år sedan till Torsåkers socken, och har den förändringen blifvit vidtagen vid undervisningen, att kursen utsträckts till ettårig från sex månaders, hvarigenom större mått af teoretiska kunskaper och praktisk färdighet kunnat bibringas eleverna.

Af de vid periodens början till nära ett trettioårig uppgående mejerierna hafva åtta, å hvilka ost företrädesvis tillverkades, upphört med sin verksamhet, men sex nya, baserade på smörberedning, trädt i dessas ställe. Några mejerier hafva dessutom förvärfvat sig nya lokaler och tidsenliga inventarier till arbetets underlättande.

Statistiska uppgifter om tillverkningens storlek saknas utom för år 1890, då densamma enligt från vederbörande infordrade uppgifter, omfattade 47,727 kilogram smör, 21,663 kilogram söt-mjölksost, 11,422 kilogram skumost, 1,491,700 liter skummjolk samt grädde till ett försäljningspris af i rundt tal 280,000 kronor.

Vesternorrlands läns trädgårdsförening, som började sin verksamhet den 1 september 1884, har med de resurser, som stått till hennes förfogande, sökt att realisera det mål, hon satt sig före, nemligen att inom Vesternorrlands län söka befordra och uppmuntra trädgårdsskötseln, med synnerligen fäst afseende å uppdragande och plantering af lämpliga trädslag och buskväxter jemte sådana trädgårdsalster, som tjena till födoämnen eller äro af annan ekonomisk användbarhet.

Den jordvidd, som föreningen till år 1916 arrenderar af Hernösands stad, ökades år 1890 från 5 till nära 9 hektar. Jorden,

af god beskaffenhet, har ej ännu hunnit så bearbetas, att hon är fullt tjenlig för de olika växter, föreningen odlar i större eller mindre antal. Dock har afkastningen från densamma, undantagande missväxtåret 1888, varit i jemn stigning eller från nära 8,000 kronor år 1886 till 13,000 kronor år 1890 och till följd deraf har ock föreningen sett sina årliga förluster minska. Å den arrenderade jorden har föreningen fått åt sig upplåten en byggnadstomt mot tomtöres erläggande. År 1890 lät föreningen å densamma uppföra bostad åt föreståndaren och eleverna jemte nödiga uthus.

Vårsådden, som vanligtvis kan börja första dagarna af maj månad, har lyckats rätt väl, utom under det för trädgårdsodlaren ogynnsamma året 1888, då långsamt groende frön såsom morötter, rödbetor, reseda m. fl. ej kommo upp förrän efter regnet i senare delen af juli månad och följaktligen gifvo klen skörd. De öfriga vårarne hafva varit gynnsamma och som bevis derpå torde få framhållas våren 1889, då årsskotten på träd och buskar i senare delen af maj hade nått en längd af 15—40 cm. och rabarbern kunde torgföras den 24 maj. Sistnämnda år skördades matnyttiga spritärter åtta veckor efter sådden, mogna smultron den 5 och jordgubbar den 13 juli. Samma år »mognade» de mer än 1 meter långa årsskotten på popplar, almar, lönnar m. fl. trädslag.

Utom att på vanligt sätt uppdraga de allmännaste träd- och busklagen, som förekomma inom vårt land, göres äfven försök med att odla och föröka fruktträd. Hittills har det ej varit någon lätt sak att här uppdraga äppleträd, ty efter den ogynnsamma sommaren år 1888 bortfröso derpå följande vinter alla föreningens äppleympar, uppgående till ett antal af mellan 700 och 800. Äldre träd togo deremot ej större skada, än att de åter kunde repa sig. De sorter, som uthärdade bäst, voro astrakan, charlamowsky samt hvit- och grågylling. En stor del äppleträd, som odlas inom länet, äro rotäktade sådana, och frukten från dessa träd är ofta af mindre värdefull beskaffenhet. Dock synas dessa rotäktade träd kunna bättre uthärda klimatet hos oss än de förädlade, från sydligare landskap planterade äppleträden. Äppleodlingen bedrifves mera allmänt och med bättre framgång inom Medelpad än i Ångermanland. Dock har det visat sig, att äfven inom sistnämnda landskap äppleodling kan å gynnsamma lokaler med framgång bedrifvas. Så t. ex. skördades år 1887 vid Vibygerå prestgård, omkring 5 mil norr om Hernösand, ungefär 40 hektoliter diverse sorters äpplen, mest från rotäktade träd.

Af päron hafva hittills trenne sorter odlats och af dessa fortlevver ännu endast det s. k. borgmästarepäronet, då deremot bergamotte- och erkehertigspäronet frusit bort.

Af körsbär synas bigarå och de dem tillhörande sorterna med söta bär, med undantag af vanliga fogelbärsträdet, omöjliga att odla i vår ort, då deremot de syrliga körsbärsvarieteterna, klarbär, vanliga bruna körsbäret och moreller, flere slag, äro våra hårdigaste fruktträd.

Af plommon hafva jeffersons- och augustiplommon de sista åren burit frukt och vanliga blå plommonet fortlevver temligen väl, ehuru det ej ännu burit frukt.

Ympningen å kalljord har misslyckats flere år efter hvarandra, och okuleringen har äfven lemnat mindre tillfredsställande resultat. Bäst lyckas förädlingen af fruktträd genom ympning å drifbänk. En del körsbärsträd förökas genom aflaggning.

De stora s. k. engelska krusbärsvarieteterna nedfrysa ofta betydligt, hvadan de ej lemna lika säkra skördar, som de här digare, mindre, men för hushållet lämpligare krusbärsslagen. De hittills försökta varieteterna af vinbär, hallon, smultron och jordgubbar hafva alla lyckats.

*Odlingen af såväl en gång blommande rosor som remontantrosorna har genom föreningen vunnit ökad spridning. Rätt många varieteter af remontantrosorna hafva visserligen efter två—tre års förlopp dött, men några sorter hafva medelst omsorgsfull betäckning öfverlevat fem vintrar, hvadan vi ega godt hopp om deras framtida bestånd. Kall som jordtemperaturen är, åtgår här längre tid för afläggarne att slå rot än i sydligare landskap.

De allra flesta köksträdgårdsväxter, som fortkomma i sydligare landskap, kunna äfven med framgång odlas hos oss. Kryp- och stångbönor kunna dock ej odlas med fördel annat än å skyddade lokaler och i varm jordmån. Såsom bevis på rikliga skördar äfven här torde få framhållas att 650—750 hektoliter vackra kålrötter, en del af 6—7 kgs vigt, skördats på hektar åren 1886, 1889 och 1890 och att hundratal hvitkålshufvuden om 12—17 kgs vigt förekommo hösten 1889. Brysselkålen står här i det fria utan betäckning, tills den vid jultiden kan försälas.

Föreningen handlar äfven med utsädesfrön, af hvilka alla åkerbruksfrön undersökas å statens härvarande frökontrollstation; och har omsättningen af frön ökats från nära 10,000 kronor år 1886 till mer än 17,000 kronor år 1890. Flere slags trädgårds- och blomsterfrön odlas. Af kålrotsfrö, hvilket alla år gifvit goda resultat, skördades år 1886 130 kg. vackert frö på en 600 qv.-meter stor jordvidd, och har dylikt frö till 3 kronor 50 öre per kg. sålts till Tyskland. Efter cirka 200 hvitkålsstockar skördades 20 kg. utmärkt vackert frö, som betalats med 10 kr. per kg.

Med tillhjälp af ett mindre anslag från länets hushållningssällskap har föreningen sökt att, i tur emellan länets fem särskilda fögderier, årligen inom tvenne socknar bland de mindre bemedlade jordbrukarne väcka håg och intresse för odlingen och användningen af vissa trädgårdsväxter. Inom socknar, der skogs-handteringen florerar, synes man ej fästa nämnvärdt afseende vid dessa försök, då deremot i de mera jordbrukande kommunerna intresset för trädgårdsodlingen är mera allmänt. Vissa år hafva antalet försöksodlare uppgått till 200—300, hvilka årligen utplanterat 15,000—20,000 hvitkålsplanter. Genom dessa förenings bemödanden hafva närmare 1,500 vinbärsbuskar, 600 krusbärsbuskar, 600 rabarber- m. fl. plantor blifvit planterade, hufvudsakligen af jordbrukare, som förr ej planterat något vid sina hem. Ärtodlingen, hvilken till följd af misslyckade skördar aftagit, har nu inom vissa socknar tagit ökad fart, synnerligast der man öfvergifvit den gamla, sena sorten och från trädgårdsföreningen anskaffat den kända sorten »Carter's first crop», hvilken här mognar lika säkert som kornet.

Med anslag från hushållningssällskapet och landstinget uppehåller föreningen en elevskola med 6 elever. Kursen är tvåårig och skola eleverna deltaga i alla förekommande arbeten. Teoretisk undervisning lemnas endast under vintermånaderna. Dessutom deltaga eleverna i den undervisning, som i härvarande tekniska söndags- och aftonskola lemnas i konstruktionsritning och bokföring. Hittills hafva alla från skolan utgångna elever erhållit trädgårdsmästareplatser inom länet. Om våren är efterfrågan på trädgårdsmästare långt större än tillgången.

C) Skogshushållning och trävaruörelse. *Allmänna skogar: kronoparker.* Dessa, hvilka äro fördelade på fyra revir, hafva under femårsperioden genom inköp af skogsmark och hemman vunnit en tillökning i areal af tillhoppa 3,236.07 hektar samt utgöra 38 med en areal af 93,787.07 hektar. Inkomsterna från dessa skogar erhållas genom försäljningar å offentliga inför Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hållna eller genom dess försorg föranstaltade auktioner af utsynadt och på förhand utstämpladt virke enligt de förslag, som af skogsförvaltningen upprättas och af Kungl. Domänstyrelsen pröfvas och fastställas. På detta sätt erhålles i allmänhet synnerligen tillfredsställande pris å skogseffekterna, hvilka till hufvudsakligaste del bestå af bjelk- och sågtimmerträd. Uti spekulationen å dylikt virke deltagar vanligen med stor liflighet den intill kronoparkerna närmast bosatta landtbefolkningen, i afsigt att genom virkesinköp försäkra sig om arbetsförtjenst vid dess utforsling, äfven om de höga auktionsprisen ej skulle lemna någon behållning å sjelfva träden. Särskilda uppgifter å statsverkets inkomster från dessa skogar torde vara öfverflödiga att här meddela, då fullständigare sådana, äfven innefattande hvad som inflyter genom betesarrenden och försäljningar under hand m. m., af Kungl. Domänstyrelsen afgifvas.

Boställsskogar. Utom det till Sillre skogsskola samt till kronojägareboställe afsedda hemmanet By, hvars areal utgör 1,129.14 hektar, förekomma inom länet endast ecklesiastika boställen, med en sammanlagd skogsareal af 27,475.75 hektar. Å dessa skogar hafva med få mindre betydande undantag redan hunnit införas ordnad skogshushållning, grundad på fastställda hushållningsplaner. Endast en, nemligen Hafverö prestboställes skog, är såsom synnerligen stor och värdefull stäld under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, hvaremot sådan i öfrigt ombesörjes af boställsinnehafvarne sjelfve under vederbörlig kontroll och emot åtnjutande af för hvarje skog särskildt bestämd andel i behållna skogsafkastningen; beroende denna andels storlek på de besvär och kostnader, som kunna vara förenade med synnerligast bevakningen af skogen. Betydande inkomster härflyta från dessa skogar; och sker virkesförsäljningarne derifrån i regel å offentliga auktioner på enahanda sätt som å kronoparkerna. Den minskning i areal emot uppgifterna i berättelsen från föregående femårsperiod, som uppstått, härflyter af noggrannare kännedom om ytvidden, vunnen genom verkställda mätningar under skogsuppskattningarne.

Nybyggesskogar med inskränkt skogsrätt äro till antalet 36, med en skogsareal af 30,599.49 hektar. Dessa egas till allra största delen af sågverken äfvensom af trävaruhandlande, hvilka förvärfvat dem med fäst afseende å hithörande skogars betydande värden; och har det visat sig, att de alltför rikliga skogsanslag, som tilldelats nyhemmanen såsom understöd för jordbruket, snarare motverkat landets uppodling och kulturen, än, såsom afsigten dermed varit, bidragit till hemmanens förkofran. De flesta af dessa äro ock numera att betrakta såsom verkliga skogsdomäner, å hvilka jordbruket för all framtid torde förblifva bisak.

Stockfångstskogar. Sådana förekomma till betydligt antal och storlek inom såväl norra som södra Ångermanlands revir samt tillhöra dels Mo och Domsjö, dels Loo och Kramfors och dels Forse sågverk. Arealen utgör 62,021.96 hektar. Af dessa återfalla mer än hälften eller 32 skogar, innehållande 32,435.45

hektar, till statsverket, sedan deras nuvarande innehavare derifrån erhållit till sig utstämplade träd af vissa, genom särskildt af Eders Kungl. Maj:t godkända kontrakt bestämda dimensioner. Dessa skogar, som till större delen äro belägna inom Ångermanådalen, komma sålunda att bilda kronoparker af högt framtida värde. Dylikt aftal har emellertid ännu ej kunnat träffas med Mo och Domsjö sågverk, hvilket lärer vara det enda inom hela landet, som för närvarande åtnjuter privilegierad stockfångst.

Åverknningar. Den tillräckliga och noggranna bevakning, som numera utöfvas å de allmänna skogarne, synes vara tillfyllestgörande för att fullständigt skydda dessa från åverknningar, hvartill äfven torde bidraga de strängare straffbestämmelser, som nu gälla för dylika brott.

Skogseldar. Stora ansträngningar hafva under de senare åren gjorts för att så mycket som möjligt söka förekomma eller hindra de ödeläggelser, som åstadkommas genom skogseldar. Af synnerligt gagn i sådant hänseende är utan tvifvel den talrika skogvaktarepersonal, som under senare år vunnit anställning hos egarne till de större sågverken för dithörande betydande skogsområden; och erhålla dessa personer på anmälan af sina husbönder Länsstyrelsens förordnanden, innefattande polismans skydd och rättigheter. Denna eldpolis eger dessutom samma befogenhet som fjerdingmännen att vid utbrytande skogseld uppbåda släckningsmanskap samt att i första hand förordna om bevakning m. m. Den allmänna insigt, som vunnit insteg hos befolkningen, om skogarnes ökade värde och betydelse såsom ortens förnämsta inkomstkälla, synes ock år från år verka derhän, att skogseldar mindre ofta uppkomma genom vårdslöshet eller afsigtligt. Äfven utdelande af penningebelöningar vid visad raskhet och rådighet under arbete med släckningar af skogseldar göra sitt till för att uppmuntra en hvar till vidtagande af snabba och kraftiga åtgärder vid dylika tillfällen. Såsom särdeles olycksbringande torde dock få antecknas den torra och stormiga sommaren 1888, då ej mindre än omkring 30,000 hektar enskilda skogar öfvergingos af eld. Äfven år 1889 uppgifves eld hafva skadat omkring 1,100 hektar. Sällan är det dock, som all skog fullständigt uttorkar efter skogseldar, men skadorna äro i alla fall tillräckligt stora samt kräfva ett skyndsamt tillvaratagande af det dugliga virket.

Skogsadministrationen. Vesternorrlands län tillhör numera Mellersta Norrlands distrikt; och äro derstädes såsom kontrollerande och förvaltande skogspersonal anstälde en öfverjägmästare, gemensam äfven för Jemtlands län, samt fyra revirförvaltare och en skogsskoleföreståndare.

Enskilda skogar. De stora anspråk, som trävaruhandteringen numera ställer på enskildes skogar, samt den påtagliga minskning, som småningom uppstått i tillgångarne å groft virke, hafva helt naturligt framkallat större omsorg från egarnes sida vid hushållningen med hvad som är kvar. Åt timmerhuggarne öfverlåtes icke nu, såsom förr var brukligt, att efter godtfinnande sjelfva utföra afverkningen, utan noggranna föreskrifter meddelas rörande virkets fällning och aptering, hvarjemte ett mera planmessigt förfaringssätt iakttages vid skogarnes ålitande. Rensningshuggningar inom gamla, förut afverkade hyggen bringa dessa i ett för skogsåterväxt bättre tillstånd, på samma gång ej oöbetydliga kvantiteter virke dervid tillvaratagas. Till och med i skogarne kvarlemnade och såsom fullkomligt värdelösa ansedda

tullstockar komma nu till heders, likasom alla gröfre sågbara torrfuror. Vid skogsläroverken och skogsskolor utbildade män vinna numera vida oftare anställningar hos enskilde såsom skogsförvaltare eller faktorer samt utöfva såsom sådane en gagnande verksamhet af ej ringa betydelse för skogsvården. Likväl torde denna bättre vård, som under senare tider mera allmänt kommit äfven de enskilde skogarne till del, icke kunna förhindra en ständigt fortgående minskning af skogskapitalet, en följd af ej allenast att trävaruhandteringen på senare åren vunnit en storartad utveckling, utan äfven att man hittills haft att göra med hufvudsakligast gamla, öfvermogna och af nödtvång i brist af rensade flottleder sparade skogstillgångar. Men sedan yxan fält denna äldre skog, hvilkens skyndsamma tillgodogörande, innan densamma af ålder går sin fullkomliga undergång till mötes, är ekonomiskt riktig, måste en tidsperiod uppstå, då skillnaden mellan de mindre dimensioner, som kunna erhållas från återväxande ungsogor, och hvad som ännu är för handen af gammalt virke, skall på ett kännbart sätt göra sig gällande i trävaruhandteringen och således utöfva stort inflytande på denna landets exportvara. Mera planmessigt genomförd och på ständig tillgång af gröfre virkessortiment beräknad afverkning tillämpas dessutom endast af några större verk med tillräckliga skogsområden samt har ej heller fortgått under så lång tid, som erfordras för att alstra medelåldriga skogar, beräknade att aflösa de äldre. Den närmast lägre dimension, som vid afverkningarne i skog vanligen kvarlemnas, ersätter icke heller den hastiga tillväxt, som ofta påräknas. Önskligt vore därför, om i allmänhet någon större sparsamhet äfven iakttoges med den äldre, grofva skogen, der densamma förekommer å sådana växtplatser, hvarest dess bibehållande i oskadadt tillstånd kan ske.

Om hvad sålunda blifvit anfördt äfven förklarar den nedgång i dimensionen å virke, som numera i öfvervägande mängd försågas, bör dock äfven framhållas, att å vidsträckta skogsområden inom länet den växande skogen icke kan uppnå synnerlig groflek, utan att taga betydande skada och blifva fullkomligt oanvändbar såväl till försågning som för annan export, beroende detta dels på jordmånens beskaffenhet, dels äfven på bristande vattenaflopp med flere orsaker. Att sådana skogars tillgodogörande under senare tider på ett för egarne mera ekonomiskt sätt än förut, antingen genom försågning af mindre dimensioner eller genom export af pappersmasseved och annat rundvirke, äfvenledes bör tagas i betraktande vid bedömande af det stigande stockantalet vid sågverken och i vattendragen, men med nedgående dimension, är tydligt.

Å nästa sida införda *tabell F* upptager dock endast *virke, som förädlats vid sågverken*, hvaraf en del, förnämligast från vattensågarne, förbrukats inom orten till byggnader och andra husbehof, samt angifver således med önskelig noggrannhet storleken af den förökning i timmermängd, som trävaruhandteringen de senare åren kräft från länets skogar, hufvudsakligast tillhöriga enskilde, då statens skogar endast uppgå till omkring 4 % af hela arealen. Visserligen är sant, att en stor anpart af virket äfven kommer efter Gideå och Ångermanelfven från Vesterbotens län samt efter Indalselfven och Ljungan med bivatten från Jemtlands län, men af redogörelsen för efter dessa vattendrag *framflottadt sågtimmer, tabell G* (sid. 19), synes, att någon proportionsvis större tillökning i afverkningar från dessa läns skogar icke skett.

Tab. F. Uppgift öfver vid sågverken i medeltal årligen försågadt antal timmer.

Ang- och vattensågar inom Ångermanland.		Antal försågade timmer. Stycken.		Antal försågade timmer. Stycken.
Ulfvika ångsåg		86,000	Älands vattensåg	320
Svartvika		25,400	Öfverdahls	340
Sandvikens		166,400	Byns	200
Kramfors		374,651	Brunne	2,901
Bruune		81,352	Risnäs ⁴⁾	—
Björknäs		104,831	Spilböle	838
Svanö		100,126	Sörgårdens	220
Strömnäs		148,335	Öije	1,389
Sprängsvikens		160,890	Östanviks	155
Ramviks		52,158	Gåltjerna ⁴⁾	—
Ramviks bolags		111,701	Käckeläckens	120
Rö		119,651	Nyhemmanets	300
Vestby		32,250	Villola ⁴⁾	—
Frånö		128,899	By	516
Skärsvikens		33,300	Klappnäs	100
Dynäs		62,751	Sjö	320
Bollsta		281,622	Björsta	600
Väija		128,036	Hörnäs	600
Rossö		148,369	Mjövattnets	3,200
Höllänge		9,363	Nästvattnets	980
Fröks		64,133	Vesteråsens ⁴⁾	—
Kungsgården— Mariebergs ¹⁾		192,400	Östby	670
Sandö		127,413	Öfverfalle	770
Lugnviks		197,449	Bäcklands	300
Dals		130,305	Dals ⁴⁾	—
Köja		170,800	Flattoms	48
Hernösands		187,265	Jude ⁴⁾	—
Saltviks		66,833	Sela ⁴⁾	—
Åborda ²⁾		49,571	Utansjö ⁴⁾	—
Mo		20,000	Utano ⁴⁾	—
Nylands		74,425	Angsta ⁴⁾	2,450
Ökne		10,000	Delångers	864
Åslands		10,725	Eds ⁴⁾	—
Lo		43,542	Nyeds	14,500
Fjerdviks ³⁾		50,000	Eds	1,180
Hallsta ³⁾		90,000	Forseds	9,370
Rödsta		50,000	Herrsjö	165
Bjästa		130,000	Lomyrans	180
Näske		52,000	Majaåns	8,009
Strängö		25,000	Sunnanåkers ⁴⁾	—
Aspnäs vattensåg		280	Sels	720
Vesterbråns		904	Flögsätters	2,260
Furubults ⁴⁾		—	Hällsjö, 2 stycken	1,400
Hellgums		4,703	Mo	1,500
Nässlands ⁴⁾		—	Tjerna	4,500
Ramsås		7,400	Thunsjö ⁴⁾	—
Vesterajälände		620	Ållsta	2,520
Åms		280	Björneds ⁴⁾	3,000
			Klens	263

		Antal försågade timmer. Stycken.		Antal försågade timmer. Stycken.
Offers vattensåg		39,446	Domsjö ångsåg	200,086
Törsta ⁴⁾		—	Bjästa	130,888
Djupeds		1,540	Näske	52,159
Lo		7,048	Strängö	25,463
Myckelby		5,000	Mäja	85,000
Utnäs		808	Salsåkers	97,800
Billtjerna ⁴⁾		—	Omne	38,000
Lökoms		1,500	Måvikens	17,400
Björkä		27,808	Berge, Jernstads, Humpa, Edens,	
Bålsjö		20,579	Kallsta vattensågar, tillhopa	11,000
Kungsgårdens ⁴⁾		—	Blåviks o. Täfra	24,900
Strinne, 2 stycken		745	Mo vattensåg	171,766
Berge ⁴⁾		—	Summa för Ångermanland	5,976,179
Bölesta		8		
Gröta		38	Ang- och vattensågar inom Medelpad.	
Hohls		11,753	Svartviks ångsåg och hyfleri	370,187
Löfvika, 2 styck.		63	Klampenborgs ångsåg	174,662
Ramata		96	Stockviks	125,941
Salteå		7,587	Nyhamns	171,493
Östanå		65	Esaviks ⁵⁾	121,907
Mäländs		50	Juniskärs	46,322
Träsk		2,740	Kubikenborgs och Hörnugs-	
Öfvereds ⁴⁾		—	holms ⁶⁾ ångsåg	247,911
Sollefteå		8,000	Vindskärsvarfs ⁷⁾ ångsåg	30,566
Valå och Hågesta		1,000	Mons ångsåg	223,453
Nylands		2,000	Byns ångsågar	246,301
Graninge		6,867	Ortvikens ångsåg	208,600
Österstrinne		1,360	Tunadals ångsågar	210,272
Mångrafs		550	Johannedals	164,692
Hakesta		420	Sunds och Nyviks ångsågar	220,958
Vesterstrinne		900	Skönviks och Östrands	499,699
Tjälls		200	Vifstavarfs ångsågar	259,536
Skedoms		3,000	Fagerviks (Timrå s:n) ångsåg	188,824
Ingersta		2,300	Alafors ångsåg	127,094
Nässjö		1,350	Sörsåkers ⁸⁾	98,920
Flo		100	Sörsåkers nya ⁹⁾	100,000
Hamre		150	Sörviks	54,950
Forsse		9,529	Norrviks	192,915
Sands		500	Nacka	68,213
Öns		500	Erikedals	131,543
Vesterås		500	Hofvide	142,989
Österås		1,500	Johannisviks	53,515
Blåviks		18,000	Rödestrands ¹⁰⁾	—
Gladomsfors och Bräcke vattensåg		200	Vii	56,653
Gideå och Husums ångsåg		191,000	Alviks	76,390
Gideåbacka ångsåg		25,000	Strands	176,307
Örnsköldaviks		104,759	Gustafsbergs	168,360
Jerfeds		91,000	Carlsviks	109,502
Alne		160,000	Myrnäs ¹¹⁾	—
Hörneborgs		70,000	Ankarsvike ¹¹⁾	—
Alfredshems		114,757	Utviks ³⁾	69,334

	Antal försågade timmer. Stycken.		Antal försågade timmer. Stycken.
Viskans ångsåg.....	13,598	Åtskilliga, här ofvan icke upptagna, mindre vatten-sågar	3,800
Fanby, Galtströms, Åsjö eller Bänglinge, Åvike vattensågar, tillhopa.....	106,500		
Indals, Glimå, Bodacke, Österströms ⁶⁾ , Fagerviks (Holmas s:n) vattensågar, tillhopa.....	2,108	Summa för Medelpad.....	5,194,015
		Summa för länet.....	11,170,194

Anmärkingar: ¹⁾ Under år 1886 disponerades sågen af aktiebolaget Box; under öfriga år af Kungsgården—Marieberg's aktiebolag. Angående tillverkningen af lådämnen genom aktiebolaget Box är särskild uppgift här nedan bifogad. ²⁾ Uppgiften gäller endast år 1890, då sågen drivits af Åbords sågverks aktiebolag. ³⁾ Uppgifterna omfatta endast åren 1889—1890. ⁴⁾ Sågarne förfallna och nedlagda. ⁵⁾ Uppgiften omfattar endast åren 1887—1890. ⁶⁾ Uppgiften omfattar åren 1886—1889. År 1890 försågades vid Kubikenborg ensamt 271,775 timmer samt vid Hörningsholm 58,088 timmer. ⁷⁾ Uppgiften omfattar endast åren 1886—1887, enär sågen under sistnämnda år nedbrann och sedermera ej blifvit uppbyggd. ⁸⁾ Uppgiften omfattar endast åren 1888—1890, derunder sågen användts för legosågning. ⁹⁾ Approximativ uppgift. ¹⁰⁾ Ångsågen nedbrunnen. ¹¹⁾ Uppgift saknas.

Utom här ofvan upptagna ångsågar och vattenverk finnas äfven *andra industriella inrättningar, hvilka äfven förarbeta trävaror*. Bland dessa må nämnas Svartviks hyfleri inom Säbrå socken, men, enär denna inrättning jemväl utöfvat sågverksrörelse, ingår myckenheten af derstädes användt virke i uppgiften för sågverket. Nensjö träullfabrik använder hufvudsakligast aspvirke äfvensom något knubb- och splittved, men i obetydligare kvantiteter. Laggkärlsfabriken Hammar, vid hvilken uteslutande användts affall från sågverken och hvilken fabrik numera uppbrunnit, torde inbegripas i uppgifterna för sågverken. För Björkå trämassfabrik uppgifves, att densamma endast varit i gång under sommaren 1890, dervid tillverkats omkring 900 ton torr trämassa, hvartill hufvudsakligast användts grantullar och torrgran. Aktiebolaget Box, hvilket numera upphört, har för sin tillverkning också hufvudsakligast användt sämre virke och affall från sågar, och uppgifves medeltalet dylikt trä till 6,610 kubikmeter årligen.

Ehuru den utländska trävarumarknaden haft att uppvisa betydande stegringar och prisfall för exporteradt virke under den tid, redogörelsen afser, synas dessa förhållanden icke hafva utöfvat något afsevärdt inflytande på skogarnes ålitande, ty tillökningen i antal afverkad timmer har fortgått i jemn stigning år för år. Att så ej kan fortgå allt framgent, har Länsstyrelsen såsom sin åsigt förut uttalat, men finner dock icke, att export af undermåligt virke eller dess användning till försågning sker i den omfattning, att den ställer i utsigt skogsbrist.

Huru ringa de partier grufstolpar äfvensom bärtingar, ribbor, lister och årämnen m. m., hvilka skogseffekter hufvudsakligast torde få hänföras till undermåligt virke, varit, som exporterats, framgår af *tabell H* (sid. 20), innefattande uppgift från länets tullkammare öfver *utskeppade skogsalster* åren 1886—1890.

Så har år 1886 utförts tillhopa af dessa sortiment 16,378 kubikmeter.

1887	22,835
1888	20,798
1889	24,873
1890	22,415

Uti dessa kvantiteter, hvilka i jämförelse med försågad virke ej ens äro nämnvärda, ingår äfven den pappersmasseved af uteslutande granvirke, som utförts från Ångermanelfvens ådal och hvilken, likasom årämnen, företrädesvis hugges ur sådana skogar, som aldrig uppnå gröfre dimensioner och hvaraf tillgångar till mångdubblad export härstädes förefinnas nästan öfverallt.

Beträffande årliga *stegringen i all trävaruexport* sammanlagd, hänvisas till deröfver upprättad jämförande *tabell I* för åren 1880, 1881—1885 och 1890 (sid. 20), hvaraf framgår, att ej mindre än 513,531 kubikmeter exporterats mera under år 1890 än i medeltal för åren 1881—1885. Den egentliga ökningen inträffade under år 1887 eller det år, då trävarorna på den utländska marknaden betingade lägsta pris, hvilken ökning sedermera med något mindre belopp år från år temligen jemnt fortgått.

De uppgifter, som erhållits öfver försäljningarne af plank och bräder under åren 1886—1890, hafva varit ganska skiljaktiga ej allenast från olika skeppningsplatser inom länet, utan äfven från temligen nära intill hvarandra belägna sågverk, beroende

Tab. G. Uppgift öfver vid nedanstående vattendrag afverkad och till flottning levererad virke under åren 1886—1890.

	År 1886.		År 1887.		År 1888.		År 1889.		År 1890.	
	Bjelkar.	Sågtimmer.	Bjelkar.	Sågtimmer.	Bjelkar.	Sågtimmer.	Bjelkar.	Sågtimmer.	Bjelkar.	Sågtimmer.
Ångermanelfven:										
Inom Vesterbotten	—	93,596	—	66,163	—	123,851	—	263,323	—	398,201
Inom Jemtland	—	605,199	—	525,563	—	657,974	—	640,045	—	641,787
Inom Ångermanland	—	1,938,192	—	1,926,171	—	2,494,061	—	2,627,690	—	2,636,967
Summa	—	2,636,987	—	2,517,897	—	3,275,886	—	3,531,058	—	3,676,355
Gideå och Husums elfvar	—	311,166	—	256,519	—	325,565	—	468,804	—	291,692
Moelfvens vattendrag	—	501,168	—	602,850	—	728,955	—	693,255	—	465,451
Inviksån	—	40,000	—	35,000	—	30,000	—	50,000	—	103,000
Dockstaån	—	15,000	—	14,000	—	12,000	—	11,000	—	7,000
Indalselfven med biåar	—	—	—	—	65,933	3,282,927	76,389	3,135,965	37,137	3,948,963
Ljunga elfs vattendrag	—	—	—	—	45,035	2,016,890	43,088	2,419,607	18,897	2,132,444
Samtliga vattendrag	—	3,504,321	—	3,426,266	110,968	9,672,223	119,477	10,308,680	56,034	10,624,965

Anm. Uppgifterna för Ljungan och Indalselfven omfatta endast åren 1888—1890, enär räkenskaperna för åren 1886 och 1887 vid staden Sundsvalls brand gått förlorade. Ej heller äro uti sistnämnda uppgifter någon skilnad gjord emellan det virke, som inkommit från Jemtlands och Vesternorrlands län.

derpå, att det ena haft större tillgång på gröfre timmer än det andra samt att stor skilnad äfven förekommit mellan procenttalet gran och furu. Såsom *pris per standard* sågade trävaror fritt ombord å fartyg i Ångermanelfven uppgifvas följande medeltalssiffror: 80 kr. år 1886, 78 år 1887, 85 år 1888, 102 år 1889 samt 84 år 1890, allt per standard.

Prisen hafva således ställt sig betydligt lägre än under näst föregående period, på samma gång tillverkningen ökats. Dessa mindre gynsamma förhållanden, hvilka utan tvifvel till en del få tillskrifvas öfverproduktion i förhållande till den utländska trävarumarknadens behof, återverka i sin mån på arbetsprisen för skogskörslor och timmerhuggning samt flottningsackord m. m. och nedsätta äfven daglönerna för de vid sågverken och lastplatserna anställda fasta och lösa arbetare. Den inkomst och verkliga behållning för länets befolkning, som är beroende af trävarurörelsen, måste dock under alla förhållanden anses såsom den allra förnämsta, ty huru ofördelaktigt försäljningarna än må ställa sig för tillverkaren och trävaruexportören, nedgå dock aldrig daglönerna för arbetaren härstädes i så hög grad, att han gör direkta förluster eller ej kan lefva temligen bekymmerslös af sin arbetsförtjenst, ehuru han stundom får tillgodoföra sig något mindre sådan; ej heller förmärkes något synnerligt prisfall på s. k. köptimmer, det vill säga sådant, som erhålles från de hemmansegares skogar, från hvilka afverkningsrätt på längre tid icke förut blifvit bortsåld, samt äfven från de allmänna skogarne, ty täflan emellan de olika trävaruaffärerna är dertill inom orten alltför stor.

Att rätt beräkna den *verkliga behållningen* för ortens befolkning i arbetsförtjenst samt ett måttligt värde för det virke, som åtgått till ett års export, är i allmänhet vanskligt, men en sannolikhetsberäkning deröfver i runda tal låter sig dock göra, dervid såsom faktorer böra kunna användas dels siffror från föreliggande uppgifter, dels äfven kända medelpris. Vid samtliga sågverken under ett år förbrukade sågtimmer upptagas då till 11,000,000 (den rätta medeltalssiffran skulle vara 11,170,194 träd); afskeppadt virke enligt uppgifter från länets tullkammare under år 1890 upptages till 2,000,000 kubikmeter (den rätta siffran är 2,131,035). Till en kubikmeter exporterad vara torde sålunda i medeltal kunna uppgifvas åtgå 5.5 stockar af sådant virke, som under år 1890 nedkommit till verken. Dessa stockar betinga följande arbetspris i stort medeltal:

Huggning, barkning och framforaling till vattendrag.....	30 öre.
Flottningskostnader, hvaruti inräknas amortering för flottleden	30 »
För sågning jemte alla andra kostnader & tillverkningsplatsen, deruti inräknadt virket fritt ombord i fartyg.....	40 »
	Summa 1 krona.

Endast i arbetslöner utbetalas sålunda härstädes 11,000,000 kronor årligen. Sågtimrets värde på rot i förhållande härtill upptages till 2 kronor, alltså inbringande skogsegarne årligen 22,000,000 kronor. Skilnaden emellan hvad virket för export betingar och nu uppgifna kostnad blir då exportörens vinst eller förlust.

Bekymret för, att en dylik inkomstkälla skall utsina genom öfverdrifvet ålitande af sjelfva grundkapitalet eller skogen, tager sig derföre tid efter annan uttryck i de förslag, som framställas

Tab. H. Uppgift från länets tullkammare öfver exporterade skogsalster under åren 1886—1890.

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kub.-meter.	Kub.-meter.	Kub.-meter.	Kub.-meter.	Kub.-meter.
<i>Från Hernösands tullkammaredistrikt.</i>					
Plankor och battens....	427,735	460,413	530,670	544,782	550,419
Bräder, sågade.....	151,508	190,171	200,244	217,897	240,879
» hyflade.....	82	2,796	1,403	4,892	3,752
Plankstump.....	49,440	31,141	44,960	66,295	62,619
Bjelkar och sparrar....	6,113	6,142	6,076	4,946	3,635
Timmer och spiror.....	34,739	36,558	35,200	39,954	30,578
Grufstolpar.....	7,453	11,874	4,845	9,112	7,299
Bärtingar, ribbor och andra slags trävaror..	1,793	4,763	7,195	3,085	7,596
Stäfver.....	3,358	4,398	13,135	11,803	13,541
<i>Från Sundsvalls tullkammaredistrikt.</i>					
Plankor, battens och bräder.....	741,653	757,371	843,827	882,117	857,992
Plankstump.....	81,600	106,036	109,341	116,154	141,389
Bjelkar och sparrar....	80,660	74,581	85,824	88,313	64,635
Timmer och spiror.....	100,291	128,440	143,155	104,546	139,181
Grufstolpar.....	1,493	5,894	8,499	4,739	6,194
Årämmen, bärtingar och listor.....	5,639	304	259	7,937	1,326
Stäfver.....	1,802	1,145	4,265	—	—
Summa	1,695,359	1,822,027	2,038,808	2,106,572	2,131,035

Tab. I. Jemförande tablå öfver exporterade trävaror åren 1880, 1881—1885 och 1890.

	År 1880.	Årligt medeltal 1881—1885.	År 1890.
	Kub.-meter.	Kub.-meter.	Kub.-meter.
<i>Från Hernösands tullkammaredistrikt.</i>			
Plankor, battens och bräder.....	461,691	593,898	795,050
Plank- och brädstump.....	37,891	45,670	62,619
Bjelkar och sparrar.....	4,864	5,991	3,635
Timmer och spiror.....	24,300	24,593	30,578
Grufstolpar.....	—	—	7,299
Bärtingar, ribbor och andra slags trävaror.....	—	—	7,596
Stäfver.....	—	—	13,541
Summa	528,746	670,152	920,318
<i>Från Sundsvalls tullkammaredistrikt.</i>			
Plankor, battens och bräder.....	497,379	641,223	857,992
Plank- och brädstump.....	46,184	76,244	141,389
Bjelkar och sparrar.....	135,379	126,926	64,635
Timmer och spiror.....	75,833	102,959	139,181
Grufstolpar.....	—	—	6,194
Årämmen, bärtingar och listor.....	—	—	1,326
Summa	754,775	947,352	1,210,717
Summa	1,283,521	1,617,504	2,131,035

till särskilda lagar, berörande såväl skogsbruket som trävaruexporten; men många skäl torde tala emot att beträda denna väg, bland hvilka i synnerhet må framhållas svårigheten att finna lämpliga stadganden, hvilka, utan att medföra alltför stora kostnader från det allmännas sida, blifva möjliga att på ett fullt tillfredsställande sätt efterleva och kontrollera, på samma gång som derigenom icke oberättigade och för den enskilde i hans näringslif hindrande inskränkningar göras. Också hafva de flesta kommuner, som på senare tider varit hörda öfver behovet och önskvärdheten af särskild skogslag för länet, uttalat sig deremot. Att verklig skogssköfning å ett och annat hemman egt rum samt äfven fortfarande torde inträffa, är dock ett beklagligt faktum, om än, hvad som skett, i förhållande till länet i sin helhet väl ej får tillmätas alltför stor betydelse samt ingalunda berättigar till tröstlösa framtidsutsigter beträffande våra skogar.

Binärningar, härflytande från skogarne, såsom tjärbränning och pottaskberedning, äro i ständigt tillbakagående samt omfatta numera ej ens, hvad som erfordras för att fylla ortens behof; endast kolning bedrifves i större skala, dervid såsom materiel nästan uteslutande får tjena ribb och annat affall från sågverken. Stora tillgångar å aftorkad skog samt rester efter timmerafverkningar och vindfällena, dugliga till kolved, äro dock allestädes inom skogarne för handen samt blifva åtminstone å närmaste trakter intill norra stambanan inom länet tillvaratagna.

D) Jagt och djurfångst. I den mån de under byar och hemman hörande stora skogsområdena blifva uppdelade emellan olika egare, förlorar *jagten* mer och mer sin betydelse såsom näringsfång för befolkningen genom den obetydliga inkomst, som från densamma för hemmansegaren kan vara att förvänta. Jagtarronden förekomma härstädes endast undantagsvis, ehuru den inom länet bildade jagtvårdsföreningen söker att verka dertill.

Af det stora villebrådet förekommer härstädes endast elgen, men ingenstädes talrik i följd af den ringa omvårdnad, han åtnjuter i skogsbygden, samt den ständiga ofred i skogarne, som öfver allt pågående afverkningar framkalla.

Antalet fälda elgar utgjorde:

År 1886	106
» 1887	144
» 1888	144
» 1889	92
» 1890	109

Från och med år 1885 till och med år 1890 har jagt å elg varit inskränkt till senare hälften af september månad, hvarjemte all sådan å årskalfvar under samma tid varit helt och hållet förbjuden. Någon väsentlig ökning af villebrådsstammen skedde dock ej under denna tid, beroende till en del äfven derpå, att jagten under tillåten tid anses vara så godt som hvar mans rätt, åtminstone på allmogemarkerna.

Den år 1879 inom länet bildade *jagtvårdsföreningen*, hvilken vid sin tillkomst omfattades med så stort intresse, att antalet ledamöter redan år 1880 uppgick till 1,099 personer, förminskades år efter år till sitt antal, så att detsamma år 1886 utgjorde endast 563 personer.

Med den obetydliga ledamotsafgiften, en krona, kräfdes emellertid ett mycket stort ledamotsantal för att föreningen, äfven med hjälp af det anslag af sammanlagdt 1,000 kronor, som hus-

hållningssällskapet och landstinget lemnade, på ett tillfredsställande sätt skulle kunna uppehålla sin verksamhet.

Sedan med anledning häraf föreningen vid sammanträde i Sollefteå den 17 augusti 1887 beslutit att upplösa sig, bildades, på förslag af undertecknad landshöfding, bland för jagtushållningen inom länet nitälskande män en *ny jagtvårdsförening* med mera lättskött förvaltning och säkrare ekonomisk grund, då för inträde i den nya föreningen ledamotsafgiften bestämdes till antingen 100 kronor för en gång eller 10 kronor för år med förbindelse att kvarstå i föreningen under minst 5 år, efter hvilken tid årsafgiften skulle nedsättas till 5 kronor. Af de inflytande årsafgifterna skulle afsättas 20 % till en stadigvarande fond, af hvilken endast den derå upplupna räntan finge användas till betäckande af föreningens löpande utgifter.

Den sålunda bildade nya jagtvårdsföreningen har sökt verka för sitt syftemål genom utseende af jagtchefer inom länets skilda delar äfvensom genom tillsättande af ett antal jagttillsyningsmän, hvilka senare af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande erhållit bemyndigande att i jagtvårdsfrågor verka med enahanda befogenhet som vederbörligen förordnad polisman.

I öfrigt har föreningen spridt upplysande skrifter rörande jagtvården, utbetalt premier för vård af raphöns, uppmuntrat till anhängiggörande af befogade åtal för öfverträdelse af jagtstadgan, väckt förslag om ändring af jagtstadgan i syfte att utverka efter länets förhållanden lämpade fridlysningstider för elg, hare, skogs- och sjöfögel m. m.

Föreningen har numera arrenderat jagträtten å de vid norra Ångermanlands kust belägna Ulföarne, Mjältön, Ronön m. fl. öar.

Antalet ledamöter i föreningen uppgick år 1890 till 208, deraf 2 hedersledamöter och 7 ständiga.

Då anordnandet af *premier för dödade skadedjur* måste anses såsom ett af de kraftigaste medlen för främjandet af det matnyttiga villebrådet tillväxt, men en sådan premiering förutsätter en säker inkomstkälla, ingick Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande år 1887 till landstinget och hushållningssällskapet med framställning om anslag till bestridande af kostnaden för rofdjurspremiering; och beslöto dessa institutioner att öfvertaga premieringen och för sådant ändamål ställa till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes förfogande under åren 1888—1892 ett årligt förslagsanslag af 1,000 kronor hvardera.

Premiernas belopp bestämdes att utgå på följande sätt: för hvarje räf dödad under tiden 1 maj—30 sept. 2 kr., för hvarje duf- eller hönshök 2 kr., för hvarje berguf 2 kr., för hvarje kråka 20 öre. Under åren 1886—1890 hafva följande premiebelopp utbetalts:

	1886.		1887.		1888.		1889.		1890.	
	Antal.	Kr.	Antal.	Kr.	Antal.	Kr.	Antal.	Kr.	Antal.	Kr.
Räfvar ...	—	—	—	—	—	—	8	16	13	26
Dufhökar	511	1,022	130	260	44	88	106	212	138	276
Ufvar ...	23	46	4	8	—	—	9	18	24	48
Kräkor...	1,164	229.40	241	48.20	46	9.20	533	106.60	459	91.80

Under åren 1886 och 1887 bestreds premieringen af jagtvårdsföreningen, under åren 1888—1890 af hushållningssällskapet och landstinget.

E) Slöjd. Hushållningssällskapets bemödanden om *slöjdens* mera allmänna utbredning i länet hafva under perioden krönt

med icke obetydlig framgång, hvilket framgår, bland annat, af det stora antal slöjdskolor, som tillkommit, särskildt under de senast gångna åren.

Sedan intresset så småningom blifvit väckt, nyttan och nödvändigheten af allmän slöjdfärdighet mer och mer insedd, har nemligen den ena skolan tillkommit efter den andra; och man har numera all anledning antaga, att den tid icke skall vara långt aflägsen, då, om icke alla, så åtminstone de flesta af länets församlingar skola hafva slöjd införd i en eller flere skolor.

Slöjdundervisningen har bedrifvits efter en år 1885 för åren 1886—1888 faststald plan, hufvudsakligen öfverensstämmande med den förut, år 1883 fastställda planen.

År 1888 antogs en ny plan att gälla under åren 1889—1891. De viktigaste förändringarne i denna voro:

att den qvinliga kursen vid högre hemslöjdskolan utsträcktes till 6 veckor och att i sammanhang dermed en biträdande lärarinna vid samma skola antogs;

att till 12 stipendier à 75 kronor åt folkskolelärare eller till slöjdlärare af kommuner eller verk antagna personer, som önskade bevista högre hemslöjdskolan, anslagos 900 kronor;

att till underlättande af länets skollärarynnors vistelse vid samma skola anvisades ett årligt anslag af 600 kronor att med belopp af högst 50 kronor till hvarje utgå till de mera behöfvande bland dessa lärarinnor, samt

att anslaget till de 5 slöjdlärare, hvilka bestridt undervisningen vid de s. k. fortsättningsskolorna, indrogs.

Den högre hemslöjdskolan, som företrädesvis är afsedd för utbildande af lärare och lärarinnor i slöjd, har under femårsperioden besökts af följande antal elever:

År.	Manliga afdelningen.			Qvinliga afdelningen.		
	Skol-lärare.	Andra elever.	Summa elever.	Skol-lärarinnor.	Andra elever.	Summa elever.
1886.....	10	4	14	28	7	35
1887.....	10	7	17	8	13	21
1888.....	9	8	17	17	23	40
1889.....	12	1	13	20	9	29
1890.....	9	1	10	19	9	28
Summa 50	21	71	92	61	153	

Skolan har under åren 1886 och 1887 varit förlagd till Sundsvall och under åren 1888—1890 till Hernösand.

Vid Hernösands folkskollärareseminarium har från och med år 1889 slöjdundervisning meddelats till såväl seminariielever som folkskolebarnen vid dess öfningskola.

Antalet i gång varande slöjdskolor inom länet framgår af följande tabell:

År.	Högre hemslöjdskolan.	Nordvika slöjdskola.	Hernösands slöjdskola.	Seminarieets i slöjdskola.	Fortsättnings-skolor.	Med folkskola förenade slöjdskolor.	Summa skolor.	Elevantalet.
1886.....	1	1	—	10	25	37	öfver 1,200	
1887.....	1	1	—	9	28	39	nära 1,400	
1888.....	1	1	—	8	41	51	1,671	
1889.....	1	1	1	1	44	48	1,863	
1890.....	1	1	1	—	49	52	1,927	

Dessa skolor hafva varit förlagda i:

	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.
Medelpad.....	19	20	24	21	21
Södra Ångermanlands öfre fögderi.....	4	5	10	10	13
Södra Ångermanlands nedre fögderi.....	9	9	13	13	14
Norra Ångermanlands fögderi.....	5	5	4	4	4

Äfven vid en del flickskolor inom länet — folkskolor och småskolor — har under qvinnevanniet undervisning i slöjd meddelats, nemligen: år 1886 vid 15, år 1887 vid 36, år 1888 vid omkring 40 samt åren 1889 och 1890 vid 43. Till dessa skolor har intet anslag från hushållningssällskapet eller landstinget lemnats.

Utgifterna för slöjdundervisningen (häri ej inberäknade kommunernas egna utgifter eller de från staten direkt till slöjdskolorna utgående anslagen) hafva uppgått till:

	A n s l a g a f			Summa kronor.
	Hushålln.-sällskapet.	Landstinget.	Staten.	
År 1886.....	5,534.94	4,000	1,000	10,534.94
» 1887.....	3,861.78	4,000	1,000	8,861.78
» 1888.....	4,855.58	4,000	1,000	9,855.58
» 1889.....	2,301.74	2,500	1,000	5,801.74
» 1890.....	2,336.12	2,500	1,000	5,836.12
Summa kr. 18,890.16	17,000	5,000	40,890.16	

I syfte att sätta den mindre industriidkaren och handverkaren i tillfälle att under praktisk förevisning taga kännedom om de nya hjälpmaskiner och handverktyg, som under de senare åren utkommit i handeln, samt söka förnå honom till inköp af sådana i stället för de gamla och ofta nog opraktiska verktyg, hvaraf han ännu betjenar sig, har länets hushållningssällskap under år 1890 anordnat en ambulatorisk utställning och förevisning af hjälpmaskiner och handverktyg från Svenska slöjdföreningen i Stockholm.

Utställningen egde rum å följande ställen:

Sundsvall	den 9/9—13/9 = 7 dagar, med omkring 300 besökande.
Örnsköldsvik	» 20/9—24/9 = 5 » » » 110 »
Hernösand	» 26/9—27/9 = 5 » » » 120 »
Sollefteå	» 7/10—12/10 = 6 » » » 125 »

Om ock en del af dem, som besökt denna utställning, infunnit sig af nyfikenhet, har dock öfvervägande större delen utgjorts af handverkare och yrkesmän.

Hushållningssällskapets omkostnader för dessa förevisningar uppgingo till 838.34 kronor.

För främjande af slöjdundervisningens allmänna införande samt för handläggandet i öfrigt af en del slöjden rörande ärenden verkar i enlighet med en af hushållningssällskapets förvaltningsutskott faststald instruktion den s. k. slöjtkomitén.

Ledamöterna i denna komité äro utsedde: 2 af hushållningssällskapet, 2 af landstinget och 1 af stiftets konsistorium.

Den förr inom norra Ångermanland så blomstrande linne-lärfstättverksningen är fortfarande stadd i aftynande.

Premier för linnelärfstätt utgingo under åren 1886—1890 med följande belopp i kr.:

	Landstingets anslag.	Stats- anslag.	Utbetalda premier.
År 1886	650	650	306·54
» 1887	650	650	236·86
» 1888	650	—	289·58
» 1889	—	—	119·46
» 1890	—	—	90·27

Från och med år 1888 indrogs statsanslaget och följande året jemväl landstingets bidrag till lärftspremieringen.

Då under de senare åren de beviljade anslagen ej tagits till fullo i anspråk, har af öfverskottet bildats en fond, hvilken föräntas och förvaltas af hushållningssällskapet och från hvilken de fortfarande utgående premierna bestridas. Denna fond uppgick den 1 januari 1891 till 8,760·88 kronor.

Länets hushållningssällskap har under nu ifrågasvarande period, lika som ditintills verkat för jordbrukets och dess binnärings tidsenliga utveckling och förkofran. Sällskapets årligen offentliggjorda *räkenskaper* visa följande tillgångar: år 1886 109,183 kronor 63 öre, hvaraf utlånade 20,873 kronor 34 öre, 1887 123,282 kronor 11 öre, hvaraf utlånade och kontanta medel beräknats till 36,282 kronor 11 öre, 1888 123,128 kronor 21 öre, hvaraf utlånade och kontanta medel beräknats utgöra 36,128 kronor 21 öre, 1889 135,573 kronor 70 öre, hvaraf fordringar och kontanta medel beräknats till 47,573 kronor 70 öre och 1890 140,317 kronor 54 öre, hvaraf fordringar och kontanta medel blifvit beräknade till 53,317 kronor 54 öre.

F) **Bergshandtering m. m.** Under de fem år, som denna redogörelse omfattar, har ingen malm blifvit bruten inom Vesternorrlands län. Vål hafva försöksarbeten blifvit anställda i några grufvor, såsom efter nickelmalm i Södra Saggmyrgrufvan i Attmar socken och Eleonoragrufvan i Anundsjö socken, efter kopparmalm i Kälämäki grufva i Viksjö socken, efter bly- och silfvermalm i Nya Mariagrufvan i Björna socken samt efter svafvelkis i Guliksgrufvan i Anundsjö socken, men vid ingendera af dessa grufvor hafva vederbörandes förhoppningar, såvidt inkomna uppgifter derom lemna upplysning, blifvit förverkligade. Förbemälda Kälämäki grufva och den så kallade Sulå grafitgrufva i Sättna socken hafva dock af deras respektive innehafvare ansetts ega så pass värde, att för dem utmål blifvit begärda och sådana förrättningar egt rum år 1887.

Under periodens lopp hafva endast 25 *mutsedlar* blifvit utfärdade, deraf 8 lydt å kopparmalm, 4 å jern-, silfver- och bly- eller nickelmalm, 3 å magnetkis samt 2 å zinkmalm.

Af de sex *masugnar*, som inom länet finnas uppförde, är det endast trenne, nämligen masugnarne vid Bollsta, Galtström och Sörfors, som under perioden varit begagnade. Dessa tre hafva deremot årligen varit i verksamhet i medeltal under 286·1 dygn eller i omkring 9½ månader, och hafva i dem producerats sammanlagdt 54,903,883 kg. tackjern, deraf dock 683,684 kg. eller 1·25 % utgjorts af gjutgods, hvilket allt framgår af nedanstående tabellariska uppställning.

All vid dessa masugnar under ifrågasvarande tidrymd förbrukad malm har blifvit hemtad från sydligare delar af riket.

År 1886 nedrefs masugnen vid Bollsta och ersattes samma år med en ny, hvilken pådrogs före årets utgång.

	Antalet begagnade masugnar.	Blåsningstid. Dygn.	Uppgifven tillverkning i kg.		
			Smides- tackjern.	Gjutgods.	Summa.
År 1886	3	631	7,868,147	61,928	7,930,075
» 1887	3	959	11,301,786	287,559	11,589,345
» 1888	3	1,046	12,593,686	116,828	12,710,514
» 1889	3	803	10,904,507	93,378	10,997,885
» 1890	3	853	11,552,073	123,991	11,676,064
Summa	15	4,202	54,220,199	683,684	54,903,883
Medeltal per år	3	286·1	10,844,040	136,737	10,980,777

Till de fyra *gjuterier*, hvilka under näst föregående femårsperiod voro i verksamhet, har under denna tillkommit ytterligare ett mindre, uppfördt vid reparationsverkstaden Kristinedal invid Sundsvall, för att ej nämna ännu ett dylikt, som uppförts vid Matfors i sammanhang med en år 1888 hos Kungl. Kommerskollegium anmäld anläggning för drifvande af mekanisk verkstad, gjuteri och smidesrörelse, ett gjuteri som dock jemte den i öfrigt anmälda rörelsen omedelbart åter nedlades. Tillverkningen vid de särskilda gjuterierna, som sammanlagdt uppgår till 2,197,314 kg., har varit fördelad som följer:

Gjuteri.	År 1886. Kg.	År 1887. Kg.	År 1888. Kg.	År 1889. Kg.	År 1890. Kg.	Summa. Kg.
Jerfeds	174,281	115,199	129,691	136,000	153,420	708,591
Sunds	111,347	97,997	112,301	156,890	113,594	592,129
Mohögs	88,559	118,998	155,183	193,886	215,659	772,285
Kristinedals	9,777	6,746	8,212	12,258	11,530	48,523
Matfors	—	—	3,401	—	—	3,401
Sörfors	10,521	8,490	8,385	21,452	23,537	72,385
Summa	394,485	347,430	417,173	520,486	517,740	2,197,314
Per år	—	—	—	—	—	439,463

Af tretton såsom *stångjernsverk* antecknade anläggningar är det endast 6, som årligen varit i verksamhet, och dessutom 1, som under år 1886 tillfälligtvis drifvits. Återstående 6 verk hafva stått obegagnade och befinna sig i mer eller mindre förfallet skick. Å ett af sistberörda bruk är smedjan till och med nedbrunnen.

Beträffande förbemälda 6 bruk, der faktiskt bruksrörelse utöfvats, är det tvenne af dessa, nämligen Sörfors och Galtström, som uteslutande tillverkat smältstycken och rästänger. Deras sammanlagda tillverkning uppgår till 20,824,962 kg. eller 90·02 % af länets hela färskjernsproduktion under perioden. Återstående 9·98 % eller 2,307,627 kg. hafva utgjorts af stång- och ämnesjern samt åstadkommit vid bruken Sollefteå, Gålsjö, Ävike och Sund. Produktionsbeloppen under hvarje särskildt år åskådliggöras i tabellen å nästa sida.

Inga förändringar hafva vid dessa verk blifvit företagna under ifrågasvarande tidrymd.

Årligen hafva under perioden varit i verksamhet 11 å 12 *manufakturverk*. I detta antal inbegripas äfven 4 mekaniska verkstäder likasom ock det vid Sörfors bruk befintliga finvalsverket,

Produktionen vid stångjernsverken åren 1886—1890.

År.	Obegagnade verk.	Begagnade		Uppgifven tillverkning i kg.		
		verk.	härdar.	Stång- och ämnesjern.	Smältstycken och råstänger.	Summa.
1886.....	6	7	16	678,850	4,253,336	4,932,186
1887.....	7	6	15	518,593	5,373,985	5,892,578
1888.....	7	6	16	475,065	4,122,545	4,597,610
1889.....	7	6	13	267,187	3,483,426	3,750,613
1890.....	7	6	16	367,932	3,591,670	3,959,602
Summa	34	31	76	2,307,627	20,824,962	23,132,589
Per år	6·8	6·2	15·2	461,525	4,164,993	4,626,518

hvari tillverkningen af diverse finjern, såsom af nedanstående tabell framgår, uppgått till 12,722,398 kg. och således utgjort den största posten af de i samma tabell intagna tillverkningsprodukterna.

År.	Antal verk.	Uppgifven tillverkning i kg.					Summa.
		Stål.	Spik.	Redakapsmide.	Finjern.	Diverse manufaktur.	
1886.....	11	5,971	15,016	22,490	2,300,992	185,779	2,530,248
1887.....	11	—	15,943	20,974	3,146,829	243,461	3,427,207
1888.....	11	—	6,820	27,498	2,054,479	271,369	2,360,166
1889.....	12	—	16,531	31,019	2,371,567	235,512	2,654,629
1890.....	12	—	20,565	22,225	2,848,531	216,200	3,107,521
Summa	57	5,971	74,875	124,206	12,722,398	1,152,321	14,079,771
Per år	11·4	1,194	14,975	24,841	2,544,480	230,464	2,815,954

Den enda förändring, som med afseende å detta slag af förädlingsverkstäder är att omnämna, är en år 1886 företagen ombyggnad och omflyttning af manufakturmedjan vid Sörfors bruk.

Den af gammalt vid Graninge bruk drifna tillverkningen af garfstål har med år 1886 upphört.

I sammanhang med tillverkningen af maskiner hafva vid de med jernguterierna förenade mekaniska verkstäderna åstadkommits gjutgods af annan metall än jern till ett uppgifvet belopp af 4,119 kg.

I medeltal hafva årligen 407 personer haft sysselsättning af bergverksrörelsen, hvarom i speciella delar nedanstående tabellriskiska redogörelse lemna närmare upplysningar:

År.	Jernverken.					Diverse gruvor.	Summa sammanr.
	Masugnar.	Stångjernsverken.	Manufakturverk och gjuterier.	By klassificerade.	Summa.		
1886.....	80	89	138	62	369	10	379
1887.....	80	88	171	—	339	10	349
1888.....	82	98	216	—	396	7	403
1889.....	84	80	277	—	441	7	448
1890.....	82	97	115	162	456	—	456
Summa	408	452	917	224	2,001	34	2,035
Per år	81·6	90·4	183·4	44·8	400·2	6·8	407·0

Ångkraften har för drifvande af jernförädlingsverk haft enahanda användning som under närmast föregående femårsperiod. Sälunda begagnas fortfarande tvenne maskiner för drifvande af Sunds bruk och dylika maskiner hafva årligen varit i bruk vid Jerfeds och Mohögs gjuterier samt Kristinedals reparationsverkstad. På sista åren har ytterligare en maskin om 8 hästkrafter varit använd vid Sunds bruk, för frambringande af den för verkstädernas upplysning nödiga elektriciteten. De begagnade maskinernas sammanlagda styrka uppgifvas för närvarande utgöra 73 hästkrafter.

För att slutligen lemna en öfersigt af bergshandteringens nuvarande ståndpunkt inom Vesternorrlands län äfvensom af det sätt, hvarpå samma handtering under senare tider utvecklats, intages här nedan en tabell, i hvilken återfinnas ej blott de tal, som angifva de quantiteter af olika slags produkter, som erhållits både under dessa och de närmast föregående femårsperioderna, utan äfven de medeltal, som angifva de särskilda förädlingsverkens produktion af de viktigare bland brukseffekterna samt förhållandena dervid.

	Perioden 1871—1875.	Perioden 1876—1880.	Perioden 1881—1885.	Perioden 1886—1890.
<i>Jerngrufvorna.</i>				
Bruten jernmalm kg.	4,332,375	1,089,045	255,046	—
<i>Nickelgrufvorna.</i>				
Bruten nickelmalm »	—	—	114,770	—
<i>Masugnarna.</i>				
Medeltal, som årligen varit i gång..	4·60	4·54	3·80	3·00
Medeltid, hvarunder masugn varit i gång per år..... dygn	145·99	142·17	189·80	286·10
Tillverkad tackjern under perioden kg.	23,819,266	30,737,972	32,218,676	54,903,883
Medeltillverkning per år..... kg.	4,763,673	5,945,449	7,643,793	10,980,777
Medeltillverkning per år och masugn kg.	1,035,619	1,309,571	2,011,509	3,660,259
Medeltillverkning per dygn och masugn kg.	7,093	9,212	10,597	12,794
<i>Gjuterierna.</i>				
Uppgifven tillverkning kg.	1,035,869	1,291,332	1,820,267	2,197,314
<i>Stångjernsverken.</i>				
Medeltal verk, som årligen varit i gång	12·00	10·25	7·60	6·20
Medeltal härdar, som årligen varit i gång	26·00	22·76	17·60	15·20
Tillverkad stång- och ämnesjern..... kg.	17,931,804	10,570,149	3,970,546	2,307,627
Medeltillverkning per år och verk.... kg.	298,863.	235,783	141,804	109,886
Medeltillverkning per år och härd.... kg.	137,937	129,441	94,537	76,921
Tillverkning af smältstycken och råstänger..... kg.	—	11,381,164	21,046,986	20,824,962
D:o per år och verk »	—	1,340,892	2,104,698	2,082,496
D:o per år och härd »	—	316,115	457,543	452,717

	Perioden 1871—1875.	Perioden 1876—1880.	Perioden 1881—1885.	Perioden 1886—1890.
<i>Manufakturverken.</i>				
Medeltal verk, som årligen varit i gång	11:20	12:15	11:60	11:40
Tillverkning af garfstål..... kg.	61,126	49,372	26,307	5,971
D:o af spik..... >	607,889	395,639	97,946	74,875
D:o af valsadt finjern >	—	5,752,618	11,087,676	12,722,398
D:o af diverse annan manufaktur..... kg.	2,637,753	1,789,070	1,797,508	1,276,527
<i>Andra verk.</i>				
Tillverkad rödfärg, tr	50	—	—	—

Af denna tabell framgår, att masugns- och gjuterirörelsen varit stadd i en jemn utveckling, hvilket äfven kan sägas hafva varit händelsen med tillverkningen af smältstycken och rästänger äfvensom beträffande finjnsproduktionen vid Sörfors. Tillverkningarna åter af stång- och ämnesjern samt manufaktur, då posten valsadt finjern undantages, hafva varit i ett stadigt och hastigt aftagande, ett aftagande som dock är mindre i ögonen fallande med afseende å de produkter, som blifvit sammanförde under benämningen »diverse annan manufaktur».

G) Fiske. Sedan i anledning af väckt fråga om beredande af ordning och tillsyn vid beredningen af saltströmming vederbörande blifvit inför länsstyrelsen hörda och fiskeriinspektören i Kungl. Landtbrukstyrelsen afgifvit infordradt utlåtande i ämnet har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 29 maj 1889 till framtida efterrettelse fastställt ordningsstadga för samtliga fisklägen vid länets kust.

För kustfiskeriernas afkastning under åren 1886—1890 får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande åberopa nedanstående tabell J, som därför lemnar redogörelse. Några uppgifter öfver länets elf- och insjöfiskan finnas deremot icke för perioden tillgängliga.

Strömmingsfisket har, såsom af tabellen framgår, utfallit något olika under olika år, och hafva häröfver ganska säkra och utförliga uppgifter hunnit insamlas. Värdet af fångsten har i medeltal årligen uppgått till 211,303 kronor. Största delen af fångsten förbrukas inom länet och under åren 1888—1889

infördes hit betydliga partier salt strömming från närgränsande län, der denna vara då stod i billigare pris. I allmänhet har under åren 1888—1890 saltströmmingspriset hållit sig högre här än annorstädes i Norrland, och kan man antaga, att detta icke ensamt berott på fiskets olika utfall, utan torde den omständigheten, att saltningssättet börjat förbättras och att *stämpling* af kärnen allmänt införts, hvarigenom varan vunnit större förtroende hos köparne, i någon mån hafva bidragit härtill. Den i ofvanberörda ordningsstadga införda bestämmelsen, att å alla kärl, i hvilka salt strömming inlägges, stämplars skola anbringas, utvisande fiskarens och fiskehamnens namn samt årtalet, då saltningen skett, har af såväl yrkets idkare som affärsmän allmänt vitsordats såsom välbehöflig och gagnande för näringen.

En betydlig mängd strömming — årligen omkring 1,500 å 1,800 tunnor — beredes numera till s. k. surströmming, och å Ulfön m. fl. platser inlägges denna vara i småkaggar om 3 å 3½ liters rymd. Ensamt från nämnda plats försåldes 1890 omkring 13,000 sådana kaggar till förnämligast inom Norrland belägna platser, betingande ett pris i första hand af mellan 50 å 75 öre per stycke.

Förbrukningen af färsk strömming synes vara i tilltagande inom länet, och har häraf under den gångna perioden i medeltal årligen af fiskarena försålt 3,286 tunnor, och under 1890 uppgick försäljningen häraf till 5,552 tunnor. Antalet tunnor saluhållen saltad strömming har i medeltal årligen uppgått till 12,527, och för fiskarens eget behof har — likaledes i medeltal räknadt — årligen beräknats åtgå 2,543 tunnor såväl färsk som saltad vara.

Vid strömmingsfisket har i medeltal årligen omkring 1,545 fiskare förutom kvinnor och barn varit sysselsatte och härför användt 902 båtar. Den egentliga fiskarebefolkningen utgjorde år 1890 omkring 462 gifte män, 1,420 kvinnor och barn och 245 ogifte män eller tillsammans 2,127 personer, hvarjemte bönder, torpare och lotsar m. fl. vid det egentliga fiskets bedrivande sysselsatte omkring 850 personer längre eller kortare tider af sommaren. Det är naturligtvis svårt att uppdraga någon bestämd gräns mellan egentliga fiskare och andra med fiske sysselsatte personer, då numera blott ett mindretal *uteslutande* lifnärer sig med fiske.

Fiskesättet har ej under perioden undergått några betydligare förändringar, utom det att på en del ställen strömmings-

Tab. J.

Öfversigt öfver kustfiskeriernas afkastning inom Vesternorrlands län åren 1886—1890.

	År 1886.				År 1887.				År 1888.				År 1889.				År 1890.			
	Fångad fisk.			Penningvärde.	Fångad fisk.			Penningvärde.	Fångad fisk.			Penningvärde.	Fångad fisk.			Penningvärde.	Fångad fisk.			Penningvärde.
	Strömming.	Lax.	Sik.		Strömming.	Lax.	Sik.		Strömming.	Lax.	Sik.		Strömming.	Lax.	Sik.		Strömming.	Lax.	Sik.	
T:r.	Kg.	Kg.	Kronor.	T:r.	Kg.	Kg.	Kronor.	T:r.	Kg.	Kg.	Kronor.	T:r.	Kg.	Kg.	Kronor.	T:r.	Kg.	Kg.	Kronor.	
Medelpad.....	6,134	3,731	10,745	69,497	3,230	4,284	6,995	37,649	3,250	3,264	5,933	50,994	3,901	5,055	6,840	53,578	7,167	5,610	8,890	69,904
Södra Ångermanland.....	5,108	12,180	3,400	62,948	3,208	5,482	2,865	34,881	2,832	6,418	5,015	54,236	3,362	4,745	3,120	49,734	3,869	8,310	3,530	49,359
Norra Ångermanland.....	11,329	7,939	5,415	131,843	11,394	7,148	5,228	118,152	9,170	15,419	9,816	158,564	8,607	12,520	3,585	134,357	9,223	10,500	2,615	121,413
Summa	22,571	23,850	19,560	264,288	17,832	16,914	15,088	190,652	15,252	25,101	20,264	263,794	15,870	22,320	13,545	237,669	20,259	24,420	13,235	240,676

K. M:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1886—1890. Vesternorrlands län.

noten ersatts af s. k. krokskötar och att de s. k. sillnäten börjat komma i allmänare bruk inom länet. År 1890 utgjorde antalet af i bruk varande strömmingsnotar 151 — obegagnade, men fullt brukbara sådana funnos till ett antal af omkring 130 — af krokskötar 678, af vanliga skötar 14,453 och af sillnät 5,216.

Laxfiske idkas vid kusten med nät, refvar, det vill säga å krok, och, ehuru mera tillfälligtvis, med storryssjor och not. År 1890 utgjorde antalet af i bruk varande laxnät 460, af laxrefvar 1,076, af storryssjor 130, af siknotar 102 och af större och mindre siknät omkring 3,000. Såväl lax- som sikfiske bedrivs mera intensivt endast af dem, som hafva laxnät och storryssjor, förutom å Ulfön, der årligen en betydlig mängd lax fångas med ref.

Sammanlagda värdet af vid kusten befintlig, i bruk varande *fiskredskap* utgjorde år 1890 ungefär 652,243 kronor och *båtarna*, hvilkas antal var 1,234, uppskattades till ett värde af 73,940 kronor, men är härvid att märka, att båtars och redskaps värde beräknas i nytt tillstånd och summan angifver således egentligen det *kapital*, som häri nedlagts. Värdet af båtar och redskap vid lax- och sikfisket utgjorde häraf 92,878 kronor.

Bruttoinkomsten af fisket vid kusten, hvarmed inbegripes skärgården upp till elfvarnes egentliga mynningar, har i medel-

tal under den gångna perioden årligen uppgått till omkring 244,000 kronor, och ingår i denna summa det beräknade fångstvärdet af lake, torsk, ål, gädda, aborre, harr och id m. fl. fiskarter, öfver hvilka fisken och den redskap, som dervid användes, såsom smårýssjor, ålrefvar, aborr-, id-, harr- och torsknät m. m., inga närmare uppgifter hunnit insamlas. År 1890 uppskattades fångstvärdet af dessa fiskarter till 6,250 kronor.

Inom länet hafva under femårsperioden 7 fiskodlingsanstalter varit i verksamhet, nemligen vid Njurunda, Östavall, Sillre, Ramsele, Östanbäck, Saltvik och Dombäcksmark; och hafva — i medeltal räknadt — omkring 650,000 lax- och öringsrom årligen vid dessa anstalter utkläckts; hvartill under sista året kommit något sikrom.

Slutligen torde här förtjena omnämnas, dels att *Sandö glasbruk*, som genom våeld nedbrann den 25 juni 1888, omedelbart derefter blifvit återuppfordt och sedermera så betydligt utvidgats, att tillverkningen för år 1890 uppgick till cirka 200,000 kvadratmeter fönsterglas, och dels att i Nyland anlagts en fabrik för patenterad tillverkning af *reveteringsmattor*, den enda i sitt slag i riket.

4. Kommunikationer och varuutbyten.

A) **Landtkommunikationer.** För allmänna landsvägarnes samt härads- och socknevägarnes längd inom länet, längden af nyanlagda, omlagda eller förbättrade vägar under åren 1886—1890 äfvensom skjutshållningen under nämnda tid redogöres i **tabellen 2.**

Af nysberörda tabell framgår, bland annat, att *samtliga vägarnes hela längd* vid 1890 års utgång uppgick till 213.78 nymil, deraf 4.48 nymil under perioden fullbordats och afsynats såsom ny väg samt 7.28 nymil under samma tid omlagts eller förbättrats.

Vägarnes beskaffenhet under qvinvenniet torde i afseende å deras *underhåll* få anses hafva blifvit i någon mån förbättrad, men svårigheterna för ett fullgodt vägunderhåll äro fortfarande desamma, som finnas angifna i Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes senast afgifna femårsberättelse. Under år 1889 väcktes förslag till sådan ändring i fråga om tiden för allmänna vägarnes lagning och grusning, att denna borde framflyttas från våren till hösten, men 1890 års landsting, hvars yttrande i ämnet infordrades, förklarade sig icke kunna tillstyrka bifall till nysberörda förslag; och frågan var vid periodens slut i afvaktan på en ny väglags utfärdande ännu på Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes pröfning beroende.

De *statsanslag*, hvilka af Eders Kungl. Maj:t blifvit under perioden *för vägarbeten* inom länet nädigst beviljade, hafva uppgått till belopp som synas af vidstående *tabell K.*

Motsvarande statsbidrag uppgingo under åren 1876—1880 till 99,326 kronor och under åren 1881—1885 till 152,490 kronor samt hafva sålunda för innevarande period i jämförelse med den nästföregående mer än fördubblats.

Af de i vidstående förteckning uppräknade vägar hafva de emellan dels Östavall och Kölsillre, dels Bosundet och Dorotea, dels Höfven och Eds socknegräns, dels Junsele och Långvattnet samt dels Hoting och Löfberga blifvit under perioden fullbordade.

Tab. K. Vägarbeten med statsanslag åren 1886—1890.

	Väglängd.	Beräknad kostnad.	Statsbidrag.
	Nymil.	Kronor.	Kronor.
Omläggning af den del utaf väganläggningen från Östavalls jernvägstation till Hafverö kyrka, som sträcker sig mellan Kölsillre och Hafverö	0.76	19,250	12,880
Anläggning af den del af nya vägen mellan Bosundet i Täsjö socken och Dorotea kyrka i Vesterbottens län samt mellan Valå och Hotings byar, som omfattar sistnämnda biväg samt vägen från Rörströmmen till länsgränsen	1.22	24,123	16,070
Utförande af den väganläggning från Hotings by i Täsjö socken till Löfberga by i Alanäs socken af Jemtlands län, som omfattar bro öfver Täsjöäns båda grenar med väganläggning på ön	—	—	28,000
Omläggning och förbättring af vägen mellan Höfvens by i Resele socken och Eds socknegräns	0.64	21,630	14,420
Anläggning af den del af vägen Junsele—Backe, som omfattar sträckan Långvattnet—Backe ..	1.21	17,500	11,610
Anläggning af den del af ny väg från Gagnet i Helgums socken förbi Helgums jernvägstation till Forsse i Långsele socken, som sträcker sig mellan Helgums kyrka och Forsse ..	1.47	28,710	19,140
Omläggning af vägen emellan Näsåker i Ådals—Lidens socken och Höfvens by i Resele socken	1.25	41,890	27,920
Anläggande af den mellan Junsele och Långvattnet fallande delen af ny väg från Junsele nya kyrkoplats förbi Långvattnet till Backe i Fjälljö socken jemte biväg till Krängeds färjställe	1.53	28,600	19,060
Anläggning af utfartsvägar till bro öfver Indalselfven vid Kästanacken uti Indals socken ..	—	—	11,000

	Väg- längd.	Beräknad kostnad.	Statsbidrag.
	Nymil.	Kronor.	Kronor.
Omläggning af de inom Eds och Sollefteå socknar fallande delar af vägen från Sollefteå till Junsele.....	0·97	23,800	15,800
Omläggning inom Ådals—Lidens socken å sträckan mellan Näsåker och Junsele sockengränns af vägen från Sollefteå till Junsele.....	1·36	33,600	22,400
Anläggning mellan Anundsjö kyrka och Seltjärn af ny väg i riktning mot Åsele kyrka inom Vesterbottens län.....	1·96	32,680	21,700
Anläggning af den del af tillfartsvägarne till bron öfver Indalselfven vid Bergforsen i Timrå socken, som sträcker sig från allmänna landsvägen vid Sörberge till torpet nordost om Bergforsen.....	0·15	7,200	4,800
Omläggning af den till Junsele socken hörande delen af häradsvägen mellan Junsele och Sollefteå.....	1·14	32,900	21,900
Anläggning af ny väg från Hafverö kyrka till Jemtlandsgränsen vid Ytterturinge by i riktning mot Rätans kyrka.....	0·68	14,660	9,700
Anläggning af ny väg mellan Seltjärn och Seljöarne i riktning från Anundsjö mot Åsele kyrka.....	1·11	19,800	13,200
Anläggning af tillfartsvägar till den under byggnad då varande bron öfver Indalselfven vid Bergforsen i Timrå socken å den del af vägen, som sträcker sig från torpet nordost om Bergforsen i Fjäl.....	0·49	22,800	15,200
Omläggning inom Multrä socken af häradsvägen mellan Junsele och Sollefteå.....	0·28	9,450	6,300
Omläggning af vägen från Boda by uti Indals—Lidens socken till Bispgården i Fors socken af Jemtlands län å den del, som ligger inom förstnämnda socken.....	0·60	12,960	8,600
Omläggning och förbättring af allmänna landsvägen från Njurunda kyrka till Njurunda sockens norra gräns å delen mellan kyrkan och Qvitale by.....	0·50	24,000	16,000
Anläggning af ny väg mellan Sands by i Eds socken och Häxmo by i Ådals—Lidens socken å delen inom Eds socken.....	0·37	6,200	4,100
Anläggning mellan Seljöarne och Solbergs by af ny väg i riktning från Anundsjö kyrka mot Åsele.....	2·09	39,000	26,000
Summa	19·78	460,753	340,750

Härförutom har jemväl den i förra femårsberättelsen omfördäda vägen från Hemsö kyrka till Sanna ångbåtsbrygga, hvilken utan statsbidrag bekostats af Hemsö socknemän, blifvit i hela sin längd, 1·1 mil, utförd.

På Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes derom gjorda framställning har länets landsting år 1889 beslutat bemyndiga den af landstinget tillförene tillsatta vägkomité att låta, der så erfordras, förskottsvis utanordna medel till vägföretag enligt redan förut antagna grunder samt att vid hvarje derefter sammanträdande landsting anmäla till ersättning och utdebitering, på sätt dittills egt rum, de sålunda utanordnade medlen, dock att derigenom icke någon ändring skulle ske i landstingets redan den 22 december 1885 fattade beslut att vägkomiténs ordförande skulle ega att å komiténs vägnar låta till vederbörande utanordna sådana medel, hvilka uppenbarligen borde utbetalas, och om dylik åtgärd göra anmälan direkt till landstinget för att af detsamma prövas.

Under år 1890 öppnades för allmän trafik två större *broar* öfver Indalselfven med dithörande tillfartsvägar, den ena vid Käfsta eller Kårsta i Indals socken omkring 18 kilometer från kusten och den andra öfver den s. k. Bergforsen i Timrå socken, förmedlande trafiken å stora kustlandsvägen genom Medelpad. Den besvärliga och särskildt vid islossning i Indalselfven riskabla färjrodden vid Fjäl har genom sistnämnda broer tillkomst omsider upphört. Bron vid Käfsta jemte tillfartsvägar har medtagit en kostnad af 67,125 kronor, deraf 53,700 kronor utgått af statsmedel, under det att bron öfver Bergforsen med dit ledande vägar betingat en anläggningskostnad af icke mindre än 157,009 kronor 5 öre, utaf hvilket belopp Indalselfs flottningskompani bidragit med 65,646 kronor 63 öre och skilnaden anvisats af statsmedel.

Genom nådiga bref den 21 september 1887 och den 11 januari 1888 har Eders Kungl. Maj:ts fastställt taxor för öfverfarten af dels den öfver Faxelfven ledande bro i Långsele och dels bron öfver Fjällsjöelfven vid Nordantjäl i Ramsele socken.

Maximilegan för skjuts inom länet, som tillförene utgjort 1 krona 80 öre, har genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga cirkulär den 16 november 1888 bestämts skola i stället utgå med 1 krona 70 öre för nymil. Vid den jemlikt 26 § skjutsstadgan nyinrättade Anundsjö skjutsstation har skjutslegan öfverstigit nysberörda maximilega, men vid öfriga skjutsanstalter inom länet utgjort 1 krona 70 öre eller derunder.

Entreprenadbidragen hafva under perioden på grund af afgifna anbud samt landstingets, af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställda, beslut utgått med:

Skjutsanstalternas namn.	Entreprenadbidrag i kr.		Entreprenadbidrag i kr.	
	Under treårsperioden 1889—1891.	Under treårsperioden 1886—1888.	Under treårsperioden 1889—1891.	Under treårsperioden 1886—1888.
<i>Medelpads vestra fögderi.</i>				
Vattjom	87	—		
Nedansjö	500	295		
Edsta (Kälsta)	500	500		
Vissland	—	250		
Vestanå	500	500		
Ånge	500	500		
Östavall	1,500	1,200		
Vallen	—	800		
Östanå	1,000	75		
Summa	4,587	4,120		
<i>Medelpads östra fögderi.</i>				
Maj	800	185		
Bjällsta	600	800		
Backen	990	1,000		
Sillre	850	850		
Boda	1,300	1,000		
Östbyn	475	500		
Vifsta (Mellerstbyn)	2,500	1,240		
Näset	2,500	1,500		
Stafre (Högland)	350	300		
Summa	10,365	7,375		
<i>Södra Ångermanlands nedre fögderi.</i>				
Antjärn	1,500	1,500		
Själänd (Näsäländ)	150	500		
Brunne (Böhle)	190	—		
Nordanå	300	160		
Villola	100	100		
Veda	1,500	900		
Frånö	1,000	600		
Hammar (Nyland)	200	—		
Hümra	700	690		
Sånga	600	500		
Golfva	400	—		
Gårdnäs	600	400		
Herrskog (Fantskog)	500	300		
Salteå	150	150		

Skjutsanstalternas namn.	Entreprenadbidrag i kr.		Skjutsanstalternas namn.	Entreprenadbidrag i kr.	
	Under treårsperioden 1886—1888.	Under treårsperioden 1889—1891.		Under treårsperioden 1886—1888.	Under treårsperioden 1889—1891.
Norrland	200	200	Norra Ångermanlands fögderi.		
Kungsgården	600	600	Önska (Könsa).....	1,000	700
Hornön	500	475	Täfra	1,800	1,500
Summa	0,190	7,075	Torsböle	—	80
Södra Ångermanlands öfre fögderi.			Norrvidsjö (Sörgidsjö)...	300	—
Hullsta	2,000	599	Langånger	375	1,800
Krånged	800	550	Hörnäs	2,600	2,600
Gulsele	—	500	Mo	1,000	1,000
Vallen	600	600	Björnsjö	250	250
Gärelehöjden	1,400	40	Björna	400	400
Ledinge	1,200	800	Nyliden	20	—
Näsåker	1,800	1,450	Bredbyn	390	—
Höfven (Myre)	2,000	2,000	Å	400	500
Imnäs (Forsnässet)	900	800	Djupsjö (Öfverå)	200	—
Holmstrand (Gagnet)	1,600	1,600	Skorped	300	400
Östauväck	1,500	1,350	Norrsvedje	1,300	1,300
Hämre	700	—	Docksta	1,500	1,500
Hammar (Fanbyn)	685	400	Skidsta (Åskja)	680	290
Utane	1,200	500	Jeresta (Veda)	130	15
Nyland (Viken)	1,200	675	Summa	12,645	12,335
Nordantjäl	995	600	Städerna.		
Vägdalen	380	380	Hernösand	2,000	415
Stamsle (Täxan)	660	645	Sundsvall	1,000	400
Krokfors	800	700	Summa	3,000	815
Sil	1,500	1,000	Sammandrag.		
Backe	2,000	1,990	Medelpads vstra fögderi	4,587	4,120
Orrnäs	1,000	1,000	Do östra	10,865	7,375
Rudsjö	150	150	Södra Ångermanlands nedre fögderi	9,190	7,075
Hoting	1,000	1,000	Do öfre fögderi	27,020	20,504
Tåsjö	700	675	Norra Ångermanlands fögderi	12,645	12,335
Rörström	300	500	Städerna	3,000	815
Summa	27,020	20,504	Summa	66,807	52,224

Jemte det 1885 års landsting, på sätt förra femårsberättelsen närmare utvisar, nedsatte entreprenadbidragen från 87,557 kronor, med hvilket belopp de utgått för skjutsperioden 1883—1885, till 69,120 kronor¹⁾, hemställde landstinget till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, att länsstyrelsen ville till pröfning för påföljande treårsperiod upptaga frågan, huruvida icke antalet hästar per dag, som å länets skjutsanstalter borde tillhandahållas, kunde i någon väsentligare mån nedsättas. Vid utlysande af auktioner för skjuthållningen under perioden 1888—1891 togs all möjlig hänsyn till denna landstingets hemställan, men detta oaktadt slutade de lägst afgifna anbudena för sistnämnda period

¹⁾ Sedan entreprenadbidragen för åren 1886—1888 blifvit af landstinget nedsatta att utgå med 69,120 kronor, nedgick detta belopp ytterligare vid entreprenadkontraktens upprättande till den i ofvanstående tabell för samma period uppgifna slutsumma 66,807 kronor.

å en summa af icke mindre än 71,767 kronor 50 öre, hvilken summa emellertid af landstinget nedsattes till 52,224 kronor. Härigenom synes emellertid, att en väl behöflig nedsättning af entreprenadbidragens inom länet belopp ändtligen kommit till stånd.

Den under ifrågavarande period fortsatta byggnaden af *statens stambana* inom länet intager ett för den allmänna rörelsens utveckling synerligen framstående rum. Sedan norra stambanan blifvit den 1 oktober 1886 för allmän trafik upplåten till Långsele och Sollefteå, har arbetet å banans fortsättning bedrivits med sådan fart, att den redan den 15 oktober 1889 hunnit sin fullbordning till Anundsjö och den 1 oktober innevarande år blifvit för allmän trafik öppnad till Vännäs i Vesterbottens län. De nya jernvägsstationer i länet, som härigenom tillkommit, äro Selsjön, Skorped, Anundsjö, Gottne, Björna och Trehörningsjö.

Ehuru Kungl. Styrelsen för statens jernvägs trafik i sin embetsberättelse redogör för den trafik, som under perioden i dess helhet förekommit å samtliga de inom länet befintliga stationer, anser sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande likväl böra till upplysning om förhållandena härutinnan i *tabell L* (sid. 29) meddela ur nämnda berättelse gjorda utdrag, utvisande *trafiken* och *trafikinkomsterna* vid stationerna inom länet för år 1890.

Vid jemförelse med den i förra femårsberättelsen intagna uppgift framgår här af bland annat, att en icke obetydlig ökning i trafikinkomsterna å den numera till bredspårig anlagda jernvägslinien Sundsvall—Torpshammar uppstått.

Sedan vid föredragning den 7 mars 1887 af Kungl. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens underdåniga skrifvelse angående fastställande af plan för norra stambanans utsträckning från Sollefteå eller lämplig punkt i dess närhet, Eders Kungl. Maj:ts funnit godt att för nämnda stambanas fortsättning till Skorped fastställa den riktning från Långsele station öfver Ed och Forsmo, som sedermera blifvit genomförd, lät till följd här af och i syfte att ått jemväl Ångermanälvens nedre ådal med omnejd söka bereda jernvägsförbindelse med norra stambanan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i allmän kungörelse anmoda alla dem, som vore intresserade och ville verka för åstadkommande af en bibana söderifrån till Sollefteå, att med undertecknad, landshöfding, sammanträda i Frånö den 18 juni 1887 för att rådplåga om hvilka åtgärder, som för nämnda ändamål vinande lämpligast borde vidtagas.

Vid detta sammanträde, som var besökt af omkring femtio personer, ansågs enhälligt, att den ifrågasatta *bibanan* borde komma till stånd och att *Sollefteå* borde blifva banans ena ändpunkt, hvarjemte, på framställda propositioner om banans andra ändpunkt, *Hernösand* blef nästan enhälligt dertill bestämd, och blef för frågans vidare utredning en komité, med landshöfdingen i länet såsom ordförande, vid samma tillfälle tillsatt. Redan den 17 december 1887 voro komiterade i tillfälle att hos Eders Kungl. Maj:ts anhålla om tillstånd att enligt upprättad plan med kostnadsförslag anlägga och till allmänt begagnande mot afgift upplåta jernväg mellan Hernösand och Sollefteå, och den 4 maj 1888 blef den sålunda sökta koncessionen af Eders Kungl. Maj:ts beviljad.

Den tillämnade jernvägen var enligt nysberörda plan afsedd att få en längd af 98³³ kilometer, att med stängsel, telegraf och signaler samt rullande materiel kosta 4,700,000 kronor och att byggas med 1⁴³⁵ meters spårvidd.

Efter det entreprenörer blifvit af den tillsatta interimstyrelsen för banans byggande antagne, ingaf styrelsen den 1 december 1890 till Eders Kungl. Maj:ts en skrift, deri styrelsen — med förmälan, att dels Vesternorrlands läns landsting såsom understöd för utförande af jernvägen beviljat bolaget ett bidrag af 100,000 kronor, med vilkor att arbetet med jernvägsanläggningen skulle vara börjadt före år 1892, dels Sollefteå kommun anslagit ett belopp af 15,000 kronor såsom gåfva, dels ock kommuner, industriella verk och enskilda personer tecknat aktier i bolaget för ett belopp af 1,646,400 kronor — i underdånighet anhöll, att, då den plötsligt inträdda räntestegringen och stagnationen i penningemarknaden dämera stängt alla utsigter att erhålla lån på enskild hand och enda utvägen till förverkligande af ifrågasatt bibana syntes vara, att Eders Kungl. Maj:ts ynnestfullt skänkte företaget sitt mäktiga stöd, Eders Kungl. Maj:ts tacktes i proposition till 1891 års riksdag föreslå riksdagen att bevilja och till Eders Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett, halfva anläggningskostnaden motsvarande belopp att såsom lån åt bolaget anvisas.

Nädig proposition i ämnet blef ock den 31 januari innevarande år till riksdagen aflåten, och sedan stadsfullmäktige i Hernösand den 10 sistlidne mars beslutat, att Hernösands stad under vissa vilkor åtog sig garanti för ränta och amortering å ett af Hernösand—Sollefteå jernvägsaktiebolag, — till hvilket koncessionen å jernvägsanläggningen dämera blifvit öfverlåten — för jernvägens byggande upptaget, med högt fem procents ränta löpande obligationslån å 600,000 kronor, beviljade riksdagens begge kamrar sammanstående den 15 april detta år och stälde till Eders Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp af 2,350,000

kronor att under vissa vilkor anvisas såsom lån åt jernvägsbolaget. Härigenom var företagens utförande betryggadt, och arbetet med banans byggande tog kort derefter sin början.

Redan vid 1890 års riksdag väcktes inom båda kamrarna enskilda motioner om statsanslag för utförande af en ifrågasatt bibana Mellansel—Örnsköldsvik, men dessa motioner blefvo af riksdagen afslagne. Emellertid har på Eders Kungl. Maj:ts till innevarande års riksdag gjorda nådiga proposition riksdagen för nämnda bibanas utförande anslagit 1,823,000 kronor under vissa vilkor, för hvilkas fullgörande några enskilda personer i Örnsköldsvik sedermera iklädt sig ansvarighet, och har i följd häraf arbetet jemväl med denna banas byggande under innevarande års sommar tagit sin början.

Inom länet finnes i öfrigt ingen annan jernväg än den i förra femårsberättelsen omnämnda, Skönviks aktiebolag tillhöriga Österströms jernväg mellan Österström i Holms socken och Glimå flottplats i Indals—Liden, å hvilken jernväg med tre lokomotiv trävaror framforslas för såväl egarnes af jernvägen som andras räkning.

Följande nya poststationer hafva under perioden inrättats, nemligen under år 1886: Edsele, Töfva och Helgum, dervid förutvarande poststationen i Helgum samtidigt namnförändrades till Rådom; under år 1887: Björkä bruk och Lucksta; under år 1889: Skönvik, Selsjö och Anundsjö, dervid förutvarande poststationen i Anundsjö namnförändrades till Bredbyn; samt under år 1890: Multrä och Arnäsfall.

Å nästa sida intagna tabell M utvisar ej mindre antalet expedierade försändelser än äfven inkomsterna från postkontoren i länets båda städer.

Tab. L.

Trafiken och trafikinkomsterna vid Vesternorrlands läns jernvägar år 1890.

Jernvägsstationernas namn.	Anländ trafik.				Afsänd trafik.			
	Antal resande.	Gods. Ton.	Hästar och boskap. Stycken.	Inkomster. Kronor.	Antal resande.	Gods. Ton.	Hästar och boskap. Stycken.	Inkomster. Kronor.
Sundsvall	40,356	45,489.6	4,617	446,880.60	42,521	24,187.7	319	357,519.64
Töfva	6,772	223.2	520	4,221.68	4,330	3,237.1	140	5,427.05
Vattjom	8,722	2,846.1	671	21,185.13	8,340	1,353.6	198	13,188.21
Nedansjö	5,021	355.3	256	5,032.26	5,123	3,122.1	111	7,082.34
Kärfsta	9,652	1,327.2	239	19,612.15	10,072	1,956	196	19,944.37
Viskan	5,282	989.5	93	9,663.72	4,914	1,416.3	76	8,704.31
Torpshammar	7,469	29,582.2	451	58,324.21	7,484	414.7	194	10,229.28
Fränsta	13,194	1,590.2	135	30,411.84	11,905	892.3	164	21,087.54
Erikslund	8,460	1,294.8	333	21,983.02	8,653	431.2	156	13,367.45
Ånge	12,042	1,276.5	753	35,957.67	13,250	459.6	520	27,122.33
Alby	1,404	297.2	3	3,854.30	1,384	1,689.3	2	13,580.33
Östavall	3,744	2,317.4	12	30,361.98	3,816	819.3	7	12,612.16
Gräninge	2,063	388.9	86	4,958.39	1,844	1,386.6	81	7,426.03
Helgum	11,113	4,092.7	528	52,507.16	10,147	2,015.5	183	18,150.69
Långsele	9,006	1,057	1,116	15,041.53	10,246	1,184.1	662	11,761.69
Sollefteå	21,111	4,779.7	1,428	90,706.62	21,459	4,410.3	300	63,010.39
Selsjön	1,918	827.9	128	12,503.11	1,700	86	34	3,760.33
Skorped	2,643	780.2	537	12,896.43	2,785	562.7	236	6,061.71
Anundsjö	6,096	13,491.2	1,849	168,826.76	5,902	436.5	27	57,087.58

Att uppbörden af tidningsprenumerationsmedel vid Sundsvalls postkontor, som i förra berättelsen uppgafs för år 1885 utgöra 43,654 kronor 3 öre, år 1890 uppgått till allenast 27,419 kronor 87 öre finnes beroende på den omständigheten att summan för år 1885 omfattade uppbörden jemväl vid de postanstalter, som tillhörde det postkontoret i Sundsvall då underlydande norra jernvägsdistriktet, under det att nu föreliggande redogörelse endast omfattar uppbörden vid Sundsvalls postkontor.

Tab. M. Expeditionen vid Hernösands och Sundsvalls postkontor åren 1886—1890.

Postkontor.	Uppbörd. Kronor.	Antalet afsända		Antalet utdelade tidningsrecept.	Antalet utdelade tidningsrecept.	Uppbörda tidningsprenumerationsmedel, i kr.
		hufv, hufvkont, korbänd och paket.	värdelösa delar.			
<i>Hernösand.</i>						
År 1886.....	48,425 ⁸⁸	262,145	22,712	6,319,166 ⁷⁹	2,341	14,204 ²⁸
» 1887.....	49,009 ⁹⁴	205,644	24,513	8,558,758 ²⁴	2,083	11,088 ³⁹
» 1888.....	54,767 ⁹⁹	253,314	25,206	9,739,332 ⁶¹	2,461	12,258 ⁶⁸
» 1889.....	57,646 ⁷¹	239,034	27,394	9,919,155 ¹⁴	2,932	13,249 ¹²
» 1890.....	60,361 ⁸⁸	342,484	30,175	8,609,954 ⁰⁸	3,188	15,164 ³⁸
<i>Sundsvall.</i>						
År 1886.....	93,480 ¹²	472,230	38,863	10,386,560 ⁸⁷	6,791	25,745 ⁴⁸
» 1887.....	90,888 ¹⁶	554,071	35,007	9,274,606 ³⁴	5,413	23,181 ⁹⁵
» 1888.....	127,090 ⁴⁸	733,211	45,450	11,379,375 ⁶⁷	4,460	21,318 ²⁴
» 1889.....	120,682 ¹⁰	742,866	44,624	13,226,777 ²⁸	6,888	26,729 ⁴⁹
» 1890.....	118,579 ⁸⁵	689,671	44,776	13,278,258 ⁴⁴	6,813	27,419 ⁸⁷

Postsparbanken, som vid 1885 års slut inom detta län hade 48 kontor öppna till allmänhetens betjenande, har under år 1890 haft 59 postsparbankskontor i verksamhet. Insättningsbeloppet och uttagningarna för länet i dess helhet, hvilka för år 1884 utgjorde, de förra 56,824 kronor och de senare 10,059 kronor 20 öre, hafva under år 1890 uppgått till respektive 485,831 kronor samt 189,587 kronor 55 öre. Antalet delegare utgjorde den 31 december 1890 11,038 och dessas behållning 921,841 kronor 39 öre, upplupna räntor häruti ej inberäknade.

Telegrafstationernas antal har under perioden varit detsamma, som under förra perioden.

Redogörelse för verksamheten vid Hernösands och Sundsvalls telegrafstationer finnes intagen i tabell N, af hvilken framgår, att, ehuru telegramportot blifvit den 1 januari 1890 betydligt nedsatt, någon väsentlig minskning i inkomsterna för Hernösands telegrafstation icke förekommit. Hvad beträffar Sundsvalls telegrafstation, der inkomsterna år 1885 uppgingo till 61,323 kronor 48 öre, hafva dessa inkomster för år 1888, antagligen till följd af den då timade stora eldsvådan, ökats till 75,145 kronor 43 öre och ännu år 1890 hållit sig uppe vid 68,061 kronor 74 öre.

Området för telefonens användning har under perioden betydligt utvidgats. Inom Södra Ångermanlands nedre fögderi förekomma två, Kungl. Telegrafverket underlydande centraltelefonstationer, nemligen i Nyland och Kramfors. Abonnenternas antal vid 1890 års slut var i Nyland 41 och i Kramfors 26; och äro från Hernösands centraltelefonstation särskilda ledningar under perioden anlagda till Rö sågverk i Högsjö socken samt till Ulfviks sågverk, Saltviks ångsåg, lägenheten Löfudden, Gådeå dynamostation och Svartviks hyfferi, alla inom Säbrå socken.

Tab. N. Telegramexpeditionen vid Hernösands och Sundsvalls stationer åren 1886—1890.

Telegrafstation.	Antal behandlade telegram.							Porto och andra afgifter, i kr.			
	Taxerade.			Afgiftsfria.		Repetitions-telegram.	Summa telegram.	Tillfallande telegrafverket.		Tillfallande utlandet och svenska jernvägar, inklusive svara- och vidarebefordringsavgifter.	Summa kronor.
	Afsända.		Ankomna in- och utländska.	Tjenste-telegram och cirkulär.	Meteorologiska telegram.			För inländska telegram.	För utländska telegram.		
	In-ländska.	Ut-ländska.									
<i>Hernösand.</i>											
År 1886.....	9,405	2,176	11,356	307	366	6,674	30,284	10,901 ⁰⁵	3,518 ⁰³	4,560 ⁰⁷	18,979 ¹⁵
» 1887.....	9,501	2,390	12,007	335	366	3,792	23,390	10,928 ⁵⁵	3,710 ⁵⁸	4,235 ⁷¹	18,924 ⁸⁴
» 1888.....	11,587	3,209	14,608	512	366	38,382	63,064	13,610 ⁰⁰	4,932 ⁰⁰	6,319 ¹⁶	24,861 ¹⁸
» 1889.....	18,460	2,964	20,256	425	365	3,474	45,944	13,763 ⁰⁵	4,724 ³⁰	5,255 ⁰⁰	23,742 ³⁵
» 1890.....	18,679	3,109	20,375	335	428	4,558	47,479	13,457 ⁷⁰	5,060 ⁰⁸	6,597 ⁵²	25,118 ³⁰
Summa	67,632	13,848	78,002	1,914	1,890	36,875	220,761	62,660 ³⁵	21,944 ⁹⁹	27,017 ⁴⁶	111,622 ⁸⁰
<i>Sundsvall.</i>											
År 1886.....	21,659	8,922	27,820	1,026	365	42,938	102,730	25,462 ⁶²	13,872 ⁹⁷	16,228 ⁶⁸	55,564 ²⁷
» 1887.....	21,478	9,881	29,076	1,089	44	51,078	112,046	25,242 ⁹⁰	14,261 ⁴⁶	17,793 ³⁴	57,297 ⁷⁰
» 1888.....	30,610	11,877	37,955	1,373	6	44,074	123,305	37,320 ⁸⁸	17,421 ⁰⁰	20,404 ¹⁰	75,145 ⁴⁸
» 1889.....	41,960	11,495	48,732	881	—	58,610	161,678	33,108 ³⁰	18,288 ⁰⁷	18,849 ¹⁸	69,745 ⁵⁵
» 1890.....	40,382	12,198	52,263	840	—	75,228	180,906	30,893 ⁹⁵	19,040 ⁹⁶	18,126 ⁸³	68,061 ⁷⁴
Summa	156,080	54,373	195,846	5,209	415	271,923	683,855	152,028 ¹⁰	82,884 ⁴⁶	90,902 ¹³	325,814 ⁶⁹

Förutom den mångfald ledningar från Sundsvalls central-telefonstation, hvilka anlagts till skilda orter inom Medelpads östra fögderi och vid periodens slut utgjorde icke mindre än 82, har under år 1890 bildats ett enskildt telefonaktiebolag »Sundsvall—Jemtlandsgränsen», med ändstationer i Sundsvall och Ljungå i Jemtland, samt fem centralstationer, nemligen i Sättna af Medelpads vestra fögderi, Indal, Indals-Liden, Östbyn och Fagervik. Genom centralstationen i Indals-Liden står denna ledning i förbindelse i första hand med telefonföreningen i Fors socken och genom denna med Ragunda telefonledning i Jemtland.

Medelst telefon stå nio af Södra Ångermanlands öfre fögderis fjorton socknar i förbindelse med hvarandra, och stationen i Sollefteå räknar ett femtiotal abonnenter.

Telefonnätet inom Norra Ångermanlands fögderi har icke vunnit någon annan utveckling, än att åtgärder äro vidtagna för telefonnätets utsträckning från Mo telefonstation till Sidensjö; och torde slutligen böra nämnas, att telefonabbonenternas antal i länets städer och köpingen Örnsköldsvik icke obetydligt ökats.

B) Sjökommunikationer. I afseende å samfärdseln sjöledes emellan länets större hamnar och hufvudstaden hafva inga andra förändringar under perioden inträdt, än att af de sex i förra femårsberättelsen omförmälda ångfartygen »Nordstjernen», »Vesternorrland», »Carl XV», »Ångermanland», »Hernösand II» och »Runeberg», »Hernösand II» anlöpt jemväl Sundsvall och »Runeberg» utsträckt sina turer till Örnsköldsvik och Husum.

Såväl »Nordstjernen» som »Ångermanland», »Carl XV» och »Runeberg» hafva under perioden erhållit nya och starkare maskiner.

Norrbottensbolagets ångfartyg anlöpa samtliga fortfarande på såväl norr- som södergående Sundsvall.

Kusttrafiken emellan Gefleborgs läns städer å ena samt Sundsvall och Hernösand å andra sidan har uppehållits af fyra ångare, af hvilka tre ega hemortsrätt i Gefle och en i Sundsvall. Å linien Sundsvall—Hernösand—Luleå hafva under perioden nybygda ångfartyget »Norrland» samt ångfartygen »Elias Sehlstedt» och »Wilh. Röhss» förmedlat samfärdseln. Ångfartyget »Köpmanholmen», som till en början trafikerat linien Sundsvall—Hernösand—Örnsköldsvik—Umeå, har numera utsträckt sina turer till Vasa i Finland.

Ångfartygsaktiebolaget Södra Sveriges ångare »Chapman» och »Svea» äfvensom ångaren »Vesta» hafva underhållit regulier förbindelse emellan Göteborg—sydsvenska kuststäderna och Sundsvall—Hernösand. Likaledes hafva ångarne »Lily», »Vanhem» och »Fredrik» haft reguliera turer emellan Köpenhamn—södra Sveriges kuststäder och länets städer. Å linierna Hamburg—Stockholm—Sundsvall samt Stettin—Norrköping—Sundsvall har ångbåtsförbindelse varit ordnad. Förutom ångfartyget »Köpmanholmen» hafva trenne ångare ombesörjt trafiken å linien Sundsvall—Hernösand—Vasa.

Den i förra femårsberättelsen omförmälda ångfartygsförbindelsen emellan Sundsvall å ena samt de vid så kallade Stadsfjärden belägna orter och platser vid Alnösundet jemte Klingerfjärden samt Bergforsen i Indalselfven, Svartviksbugten och Ljungan å andra sidan har ombesörjts medelst fem ångslupar och tretton ångbåtar. Indalselfven ofvanför Bergforsen trafikerar af ångaren »Indalen», hvilken gör regelbundna turer från Bergforsen till Indals—Lidens färjställe — en sträcka om 4

nymil — under sommaren två gånger upp och två gånger ned för elfven dagligen och under hösten medelst en dubbeltur om dagen. Den tre mil långa Holmsjön i Holms socken befares af två, Skönviks aktiebolag tillhöriga ångbåtar, af hvilka en hufvudsakligen är afsedd för bogsering af virke från s. k. Holmsjöändan till Ljungå sågverk i Jemtland.

Person- och godstrafiken på Ångermanelfven till och från Sollefteå, ändpunkten i segelleden för grundgående fartyg, förmedlas genom fem passagerareångare. På Helgumsjön och Faxelfven uppehålls förbindelsen mellan Helgums jernvägsstation och Utanede gästgifvaregård af tvenne mindre ångbåtar, hvarjemte en ångslup gör reguliera turer emellan Edsele och Ramsele socknar.

Antalet ångare, som i öfrigt trafikera Ångermanelfvens vattendrag, har under perioden något ökats och utgjorde vid 1890 års utgång omkring femtio.

Inom Örnsköldsviks hamn finnas fyra, hufvudsakligen för bogsering afsedda ångbåtar och tvenne mindre. För person- och godstrafiken äro två mindre ångbåtar insatte på linien Örnsköldsvik—Galastaden och en å linien Örnsköldsvik—Killingsnäsvisken.

Städernas hamnar hafva under perioden varit öppna för segelfart under nedannämnda tider:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Hernösand	20/4—29/11	8/3—10/11	10/6—10/11	6/5—6/12	12/4—3/12
Sundsvall	9/4—22/12	15/4—19/12	16/6—20/12	6/5—24/12	10/4—14/12

Särskilda hamnordningar hafva af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit under innevarande period fastställda för Hörningsholms, Skönviks, Östrands, Karlsviks, Strands och Essviks lastageplatser i Medelpad samt Kungsgårdens och Mariebergs äfvensom Brunne lastageplatser i Ångermanland.

Utöfver de i senaste femårsberättelsen uppgifna lastageplatser vid Ångermanelfven, hvilka erhållit Eders Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd att intill 1888 års utgång uppbara grundpennningar, har enahanda rätt under perioden medgifvits Dals och Rosö lastageplatser. Ansökningar om förnyadt tillstånd till dylika afgifters uppbarande för tiden efter år 1888 voro ännu vid 1890 års utgång på Eders Kungl. Maj:ts pröfning beroende, men genom nådiga brefven den 25 april 1889 och den 28 mars 1890 hafva egarne till samtliga de lastageplatser inom länet, hvilka tillföre innehaft dylik rätt, interimistiskt medgifvits enahanda rätt för sistnämnda tvenne år.

Beträffande lotsverket hafva inga andra förändringar under ifrågavarande år inträffat, än att nya mistsignaleringsapparater blifvit anbragta å Bremö och Hernö lotsplatser, farleden till Galtström utprickats samt två lyktor vid Kramfors i Grusholmsundet och en ledfyr med namnet Husum på Aggön, vid inloppet till Husums hamn, anordnats.

På framställning af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande beslöto stadsfullmäktige i Hernösand och Sundsvall den 11 och 15 mars 1884 att för uppmuddring af Tynderöundet emellan Åstön och fasta landet i Tynderö socken anslå, de förra 1,500 och de senare 3,000 kronor; hvarefter dels Tynderö socknemän å kommunalstämma den 13 juli nämnda år åtagit sig att ansvara för arbetets utförande äfvensom att för framtiden underhålla ifrågavarande farled, och dels Eders Kungl. Maj:t genom

nådigt bref den 31 december 1889 för ändamålet anvisat ett anslag utan återbetalningsskyldighet af 26,600 kronor. Vid periodens slut var likväl kontrakt om nyssnämnda arbetes utförande ännu icke i behörig ordning upprättadt.

I och för trävarufflotningen hafva under perioden följande vattendrag på enskildes bekostnad blifvit upprensade och till allmän flottning upplätta, nemligen:

Isbilåns vattendrag från och med Björkhöjden till och med Östvatten- och Vestvattenån samt Kärsjön i Ramsele socken, för hvilket regleringskostnaden beräknats utgöra 26,106 kronor 56 öre;

Qvarnåns vattendrag i Junsele socken för en regleringskostnad af 14,961 kronor 66 öre;

Sulåns vattendrag inom Indals och Sättna socknar för en kostnad af 42,004 kronor 8 öre;

Den del af Bergvattenåns vattendrag, som har sitt lopp från länsgränsen vid den s. k. Bellvikssjön inom Tåsjo socken till Rubbeforsen i Flyån inom Bodums socken, hvilken reglering ansetts betinga en kostnad af 1,053 kronor;

Kärsjöbäcken inom Junsele socken för en regleringskostnad af 25,341 kronor 42 öre;

Eldsjoån inom Edsele socken från och med Näs slättesdam till utloppet i Faxelfven för en kostnadssumma af 24,290 kronor;

Vigdåns vattendrag i Ådals—Lidens socken, hvilken reglering beräknats medtaga en kostnad af 25,876 kronor 64 öre;

Forsån eller Åbergsån i Själevads och Mo socknar för en regleringskostnad af 18,200 kronor;

Geteråns vattendrag från sjön Torringen till åns utlopp i Ljunga elf. Regleringskostnaden anses uppgå till 97,687 kronor 42 öre;

Sättnaåns vattendrag inom Selångers och Sättna socknar för en regleringskostnad af 66,600 kronor;

Landsjöåns vattendrag från Utanlandsjö sågverk i Arnäs socken till Idbyfjärden, för hvilket vattendrag regleringskostnaden beräknats till 34,087 kronor 90 öre;

Huljeåns vattendrag från dess utflöde ur Backtjärn till dess förening med Hemgrafsån inom Stöde socken, för hvilken reglering kostnaderna anses uppgå till 21,673 kronor 59 öre;

Tifsjöåns vattendrag inom Torps socken för en regleringskostnad af 8,280 kronor;

Hemgrafsåns vattendrag inom Stöde socken för en regleringskostnad af 59,670 kronor 75 öre;

Karrsjöåns vattendrag från och med Stora Oxsjön inom Borgsjö socken till utloppet i Leringsjön i Torps socken, hvilken reglering beräknats kosta 91,537 kronor 8 öre;

Vattendraget mellan Rengsjön och Mjövattnet i Junsele socken för en kostnad af 5,892 kronor 80 öre;

Utansjöåns vattendrag från och med Storselasjön och Hansjön inom Högsjö socken samt Hörnässjön inom Gudmundrå socken genom Bysjön, Hundsjön och Mörtsjön till Ångermanelfven, för hvilket vattendrag rensningskostnaderna uppgått till 62,181 kronor 31 öre;

Lafsåns vattendrag, bestående af:

1:o Grytån från och med Kängsjön genom Storgrosjön och Lillgrösjön till Löflundsflärken,

2:o Vallsjönet från och med Vallsjön och Vallsjöviken till Löflundsflärken,

3:o Hocksjö- och Rensjöån från och med Mossamyran genom Lungsjön till Löflundsflärken,

4:o Vikeån och Lugnån från och med Mossamyran genom Lungsjön till Löflundsflärken,

5:o Löflundsån och Lafsån från och med Löflundsflärken genom Lafsjön till Faxelfven, i hvilka vattendrag rensningskostnaderna uppgått till 145,900 kronor;

Kunnåns vattendrag i Anundsjö och Skorpeds socknar för en regleringskostnad af 18,300 kronor; samt

Helgums- eller Gådeåns vattendrag från Gussjön till åns utlopp i Bottniska viken för en regleringskostnad af 53,591 kronor 67 öre.

Då ifrågavarande belopp för förra femårsperioden uppgick till 1,569,106 kronor 79 öre, hafva alltså rensningskostnaderna för de tio sistförflutna åren i länets vattendrag utgjort 2,412,292 kronor 67 öre eller i medeltal för hvarje år något öfver 240,000 kronor.

C) Sjöfart och handel. Af nedanstående tabell O, som utvisar antalet och storleken af de fartyg, hvilka ankommit från och afgått till utlandet, framgår, att under år 1890 inklarerats 1,836 fartyg om tillhops 707,192 ton och utklarerats 2,546 om 1,057,092 ton; och då under år 1885 inklarerats 1,804 fartyg om 652,504 ton och utklarerats 2,301 om 852,245 ton, blir af denna jämförelse uppenbart, att länets utrikes sjöfart icke oväsentligt ökats, särskildt hvad beträffar fartygens tontal, hvilket senare torde hafva sin naturliga förklaringsgrund i den mängd större lastångare, som för befraktning af trävaror mer och mer uttränga segelfartygens användning för detta ändamål.

Tulluppbörden vid sjötullkamrarne i Hernösand och Sundsvall har uppgått till nedanstående belopp, i kronor:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
Hernösand ...	248,588.37	216,270.43	312,059.56	415,552.96	429,658.77
Sundsvall.....	1,145,766.03	1,059,567.32	1,780,516.48	2,039,519.71	2,006,894.39

Tab. O. Uppgift för Hernösands och Sundsvalls tullkammardistrikt å från utrikes orter ankomna och till utrikes orter afgångna fartyg åren 1886—1890.

Tullkammardistrikt.	Från utrikes orter ankomna fartyg.		Till utrikes orter afgångna fartyg.	
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.
<i>Hernösand.</i>				
År 1886.....	625	230,985	839	332,330
” 1887.....	704	255,994	956	364,848
” 1888.....	815	295,533	1,031	396,488
” 1889.....	730	276,084	1,055	436,534
” 1890.....	746	285,239	1,067	447,278
<i>Sundsvall.</i>				
År 1886.....	1,064	378,529	1,368	525,906
” 1887.....	1,139	413,695	1,453	544,827
” 1888.....	1,130	460,313	1,507	625,953
” 1889.....	1,046	420,745	1,453	607,761
” 1890.....	1,090	421,953	1,479	609,814

Den betydande skilnaden emellan tullintraderna under nästföregående och ifrågavarande period är en naturlig följd af den förändrade tullagstiftning, som under tiden mellankommit.

Importen af lifsförnödenheter från Finland har, oaktadt högre tullsatser å desamma, under perioden icke obetydligt ökat. Af tabell P, som lemnar en öfversigt af de artiklar, hvilka företrädesvis importerats till länets hamnar, framgår, att, då införseln af t. ex. kött och fisk år 1885 uppgick till respektive 286,885 och 20,018 kilogram, importen af dessa artiklar år 1890 stigit till respektive 620,225 och 29,446 kilogram.

Skeppsbyggeriet har, såvidt Länsstyrelsen kunnat inhemta, helt och hållet legat nere under qvinqvennet. Vid Hernösands sjömanshus hafva emellertid under perioden inregistrerats följande fartyg, nemligen: ångfartygen »Carl XV», »Norrländ», »Köp-

manholmen», »Askur», »Köija» och »Alfredshem» äfvensom skeppen »Örnen», »Charlotta» och »Nordstjernen», af hvilka ångfartygen Norrländ, Köpmanholmen och Askur samt skeppen Charlotta och Nordstjernen tillhöra rederier i Hernösands stad.

Landthandeln. Hvad om denna näringsgren anförts i Länsstyrelsens senaste femårsberättelse, eger ännu till fullo sin tillämpning på länet. Högst få landthandlande komma till ekonomisk bergning, under det att de flesta gå under eller föra en tynande tillvaro; men oaktadt detta synes en mängd personer lefva i den öfvertygelsen, att handeln är det lättaste sättet att komma till välstånd. Länet är derföre uppfyllt af landthandlande, hvilka, äfven på rätt otillgängliga ställen, slagit sig ner för att afyttra varor, hvilka de vanligen på kredit lyckats inköpa.

Emellertid hafva under perioden allt flere s. k. handelsföreningar bildats, hvilka hafva till uppgift att tillhandahålla delegarne goda varor till moderat pris. Den verksamhet, dessa associationer hitintills utöfvat, synes i allmänhet hafva haft ett godt inflytande på ekonomi och sedlighet.

I följd af de genom nådiga förordningen den 23 december 1887 stadgade förändrade bestämmelserna i 1884 års näringsförfattning hafva en mängd framställningar hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande gjorts om tillstånd att under viss tid utöfva s. k. gårdfarihandel. Tillstånd har dock endast medgivits för försäljning af varor utaf inhemsk tillverkning, men antalet beviljade dylika rättigheter har årligen i medeltal uppgått till omkring 200.

Enligt Kungl. Kommerskollegii skrifvelse den 12 november 1886 har den marknad, som förut årligen hållits i Täsjö socken, numera blifvit indragen.

Bestämda torgdagar hafva anordnats dels i Ramsele socken och dels vid Matfors i Tuna socken.

Någon brännvinsbränning har under perioden icke inom länet förekommit.

Brännvinsförsäljningen har i länets städer, äfvensom under tiden 1 november 1886—1 november 1887 i köpingen Örnsköldsvik, omhänderhafts af bolag med redovisningsskyldighet för hela försäljningsvinsten. Under den öfriga tiden af perioden hafva i Örnsköldsvik och under hela perioden i Sollefteå brännvinsförsäljningsrättigheter varit upplätta; hvarjemte under den senaste tiden tre nya brännvinsförsäljningsrättigheter å landsbygden tillkommit, nemligen i Ramsele, Helgum och Boteå.

Tab. P. Införseln af landtmannaprodukter m. m. till Hernösands och Sundsvalls tullkamrar från Finland år 1890.

	Till Hernösand.	Till Sundsvall.	Summa.
Hästar, stycken	63	62	125
Nötkreatur, »	1,655	2,932	4,587
Får, stycken	10	79	89
Svin, »	1,751	1,117	2,868
Kött, kilogram	179,934	440,291	620,225
Fläsk, »	390	1,465	1,855
Fisk, andra slag, kilogram	5,826	23,620	29,446
Smör, kilogram	209,580	383,730	593,310
Potatis, »	48,024	147,934	195,958
Bär, friska, »	—	42	42
Råg ¹⁾ , »	22,581	110,962	133,543
Hafre, »	163,791	1,272,020	1,435,811
Malt ¹⁾ , »	21,009	162,481	183,490
Hvetemjöl, »	1,837	9,735	11,572
Ägg, stycken	48,480	78,370	126,850
Hudar och skinn, kilogram	—	13,300	13,300
Fiskredskap, värde kronor	10	18	28
Tjära, värde kronor	23,465	132,573	156,038

¹⁾ Af råg- och maltmjöl ingen införsel.

Tab. Q. Redovisade brännvinsförsäljningsmedel inom Vesternorrlands län åren 1886—1890.

År.	Redovisade.			Fördelade till						
	I städerna.	Å landet.	Summa kronor.	Städerna.	Hushållnings-sällskapet ¹⁾ .	Landstinget ¹⁾ .	Socknarna ¹⁾ .	Statskontoret.	Provision.	Summa kronor.
1886	169,215 ¹⁴	5,831 ⁶⁷	175,046 ⁸¹	84,438 ³⁶	17,728 ³⁹	34,939 ⁷¹	3,816 ⁷³	33,775 ³⁴	348 ²⁸	175,046 ⁸¹
1887	174,599 ⁷¹	4,160 ²⁵	178,759 ⁹⁶	87,125 ²⁵	17,840 ²⁸	35,680 ⁵⁹	2,906 ⁶⁶	34,850 ¹²	357 ⁰⁶	178,759 ⁹⁶
1888	176,864 ⁷⁵	7,380	184,244 ⁷⁵	88,255 ⁵²	18,387 ⁶⁶	36,775 ³⁵	5,020 ⁴²	35,437 ⁸³	367 ⁹⁷	184,244 ⁷⁵
1889	197,956 ⁰⁵	4,506 ⁶⁰	202,462 ⁶⁵	98,324 ³⁴	20,214 ⁶⁷	40,429 ³⁴	3,148 ⁶⁷	39,529 ⁷⁴	315 ⁸⁹	202,462 ⁶⁵
1890	325,329 ²⁷	8,888 ²⁵	334,217 ⁵²	162,389 ³⁴	33,364 ⁹⁵	66,729 ⁹⁴	6,209 ⁷²	64,955 ⁷⁴	567 ⁸³	334,217 ⁵²
Summa ²⁾	1,043,964 ⁹²	30,766 ⁷⁷	1,074,731 ⁶⁹	521,032 ⁸¹	107,533 ⁹⁵	214,554 ⁹³	21,102 ²⁰	208,548 ⁷⁷	1,057 ⁰⁸	1,074,731 ⁶⁹

¹⁾ Oafsedt hvad hushållnings-sällskapet, landstinget och socknarna erhöilo genom fördelning af de till Statskontoret levererade medel.

²⁾ Uti det belopp, 1,043,964 kronor 92 öre, hvilket redovisats för städerna, ingå från Örnsköldsviks köping under år 1887 levererade 1,350 kronor.

³⁾ Uti det belopp, 521,032 kronor 81 öre, hvilket upptagits såsom fördelat till städerna, ingå 11,257 kronor 88 öre, som tillfallit Sundsvalls utskänkningsbolags reservfond.

Beloppet af de bränvinsförsäljningsmedel, som influtit, framgår af tabell Q å föregående sida.

Länets landstingsområdes andel af de till Kungl. Statskontoret under åren 1886—1890 influtna bränvinsförsäljningsmedel har uppgått till följande belopp:

År 1886	36,707.84	kronor
» 1887	52,321.47	»
» 1888	58,236.60	»
» 1889	59,419.11	»
» 1890	52,510.22	»

5. Kameralförhållanden.

Tabellen 3 redogör för antalet hemman och lägenheter å landet samt stadsjordar m. m. jemte deras taxeringsvärden vid 1890 års utgång.

Taxeringsvärdet å landsbygdens hemman och lägenheter, hvilket i förra femårsberättelsen upptogs till 81,377,575 kronor, utgör vid innevarande periods slut, om de under mom. D upptagna andra fastigheter ej deri inbegripas, 92,070,525 kronor och visar sålunda en förhöjning af icke mindre än 10,692,950 kronor; och har sammanräknade taxeringsvärdet å städernas hus och tomter, för hvilka bevilning erlägges, vuxit från 18,254,700 kronor till 20,219,200 kronor, eller ökats med 1,964,500 kronor.

Under perioden är icke något hemman upptaget ur ödesmål.

Jordafsöndringar, för hvilka årlig afgäld blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställd, uppgå till följande antal:

År 1886	9
» 1887	6
» 1888	2
» 1889	7
» 1890	4
Summa 28	

Antalet nybyggesandelar, hvilka på grund af Länsstyrelsens resolutioner blifvit från krono till skatte omförda, är följande:

	Med fri skogsdisposition.		Med inskränkt skogsdisposition.	
	Till sågverks-egare och trävaruhandlare.	Till nybyggare.	Till sågverks-egare och trävaruhandlare.	Till nybyggare.
År 1886.....	1	10	1	—
» 1887.....	—	3	—	—
» 1888.....	—	—	3	10
» 1889.....	3	1	1	4
» 1890.....	—	2	—	—
Summa	4	16	5	14

Utflyttningsunderstöd i följd af laga skiften har utgått under trenne år af femårsperioden, nemligen år 1886 med 1,012.50 kr., år 1889 med 562.50 kr. och år 1890 med 1,537.50 kr., eller tillhoppa med 3,112.50 kr.

Inom länet finnes, enligt tabell 4, ej någon egendom af fideikommissnatur.

Af tabellen 5 inhemtas, att inhemska aktiebolag innehafva egendomar inom detta län till ett taxeringsvärde af sammanlagdt 21,883,083 kronor. Motsvarande siffra vid förra periodens slut var 13,840,500 kronor.

De i tabellen 6 angifna egendomar, hvilka tillhöra främmande magters undersåtar, äro till antalet 16, med ett sammanlagdt taxeringsvärde af endast 15,700 kronor. Med undantag af

en lägenhet inom Högsjö socken tillhöra samtliga de öfriga finske undersåtar, hvilka företrädesvis i staden Sundsvall angränsande socknar förvärfvat tomter eller sjelfegande torp till bostadslägenheter åt sig och sina familjer.

Antalet förordnanden till landtmäteriförrättningar, som under perioden af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdats, utgör:

	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.
Egentliga laga skiften.....	23	23	22	19	21
Andra förrättningar.....	94	77	72	90	93
Summa 117	100	94	109	114	

Landtmäteripersonalen utgjordes vid 1890 års slut af förste landtmätaren, 7 kommissionslandtmätare, 3 vice kommissionslandtmätare, 6 medhjelpare och 7 elever.

Länet är indeladt i tre justerare-distrikt.

För kommunernas finanser afgifves numera af Kungl. Statistiska Centralbyrån särskild redogörelse, till hvilken Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande alltså tillåter sig att, hvad detta län vidkommer, underdånigst hänvisa. För belysning af förhållandena, jemförda med förra femårsperioden, anser sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande emellertid böra intaga en summarisk uppgift å de amorteringslån jemte dermed afsedda ändamål, hvilka blifvit på grund af Eders Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd under åren 1886—1890 upptagna.

Tillstånds-dag.	Låntagare.	Ändamålet med lånets upptagande.	Lånebelopp. Kronor.
18 ²³ / ₁₂ 85	Helgums församling..	För uppförande af en skolhusbyggnad	9,000
18 ¹⁹ / ₁₁ 86	Ramsle och Edsele församlingar, utgörande ett pastorat	För uppförande af ny manbyggnad å pastoratets kyrkoherdeboställe ...	12,000
18 ²² / ₁ 87	Ytter-Lännäs församling.	Till gäldande af församlingens skuld, uppkommen genom inköp och byggande af fattiggård, samt för uppförande af ett skolhus	55,000
18 ⁶ / ₁ 87	Örnsköldsviks köping	Dels till gäldande af den skuld, köpingen ådragit sig för utvidgande af köpingens område samt för hamnen och gatubyggnader, dels ock för bestridande af utgifter för dränering och ytterligare gatubyggnader	150,000
18 ¹⁶ / ₁₁ 89	Anundsjö församling.	Till fortsättning och fullbordande af vägbyggnad	25,000
18 ²⁰ / ₁ 90	Sollefteå municipal-distrikt.....	För anläggning af gator och torg inom distriktet	30,000
18 ³ / ₁ 90	Sköns församling.....	För uppförande af en fattiggård....	100,000
»	Sundsvalls stad.....	För stadens reglering, uppförande af ny kyrka samt bostadshus för pastor och komminister äfvensom två skolhus m. m.	3,000,000
18 ¹⁴ / ₁₁ 90	Eds församling	För reparation af församlingens kyrka och anskaffande af orgel i densamma.	4,000
18 ²¹ / ₁₁ 90	Sköns församling.....	För fullbordande af fattiggårdsbyggnad	75,000

Landstingsskatten har utgjort 30 öre för år 1886, 22 öre för år 1887, 20 öre för åren 1888 och 1889 samt 35 öre för år 1890; och har landstinget härförutom dels vid urtima möte den 16 och 17 juni 1886 — för beredande af tillgång till fullgörande af landstingets då gjorda åtagande att för norra stambanans anläggande inom länet antingen kostnadsfritt för staten afstå all för nyssberörda jernvägsanläggning erforderlig mark eller ock lemna staten ersättning för den kostnad, förvärfvandet af full dispositions- och eganderätt till sådan mark kunde medföra — anslagit 30,000 kronor årligen under fem år, räknade från och med år 1887, att uttaxeras enligt sådan grund, att emot 25 öre på hvarje bevillningskrona för jordbruksfastighet skulle svara 10 öre på hvarje bevillningskrona för annan fastighet, dervid länets kommuner skulle indelas i särskilda, i landstingsbeslutet närmare omförmälda grupper, och dels år 1890 beslutit att för godtgörande af det belopp, 100,000 kronor, hvilket då blifvit Hernösand—Sollefteå jernvägsaktiebolag beviljadt såsom understöd för utförande af jernväg från Hernösand till norra stambanan vid Sollefteå, uttaxera ett belopp af 20,000 kronor årligen under fem år, räknade från och med år 1892, enligt ungefärligen enahanda grunder, som i 1886 års nyssanmärkta beslut finnas angifna.

Landstingets inkomster och utgifter hafva enligt nedanstående tabell uppgått till följande belopp:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>Ingående balans:</i>					
Kontant behållning	—	5,011 47	1,046 28	320 38	769 43
Förskott och rester	147,946 32	135,036 16	65,061 92	75,602 61	78,260 74
<i>Inkomster:</i>					
Bränvinskänknings- och minuteringsavgift	39,991 17	45,219 39	52,471 81	49,199 55	53,598 81
Landstingsskatt ...	50,259 51	36,764 61	33,508 21	34,910 55	73,264 31

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>Inkomster (Forts.):</i>					
Sjukvårdsmedel ...	36,219	33,985 47	37,224 25	37,904 75	38,329 50
Räntor	2,848 40	1,388 58	2,020 03	1,778 91	900 58
Tillfälliga inkomster	15 16	—	—	7,000	276 20
Summa	277,279 56	257,405 58	191,332 45	206,716 75	245,399 52
<i>Utgifter:</i>					
Afkortningar och provision m. m.	6,463 21	5,772 76	4,790 11	5,243 27	6,402 65
Döfstuminstitutet ..	8,500	7,000	8,300	7,900	6,400
Hushållningsällskapet	7,837 50	6,837 50	7,137 50	5,887 50	5,887 50
Folkundervisningen	6,400	6,300	6,300	4,740	7,700
Lasarett	74,017 47	141,262 76	49,206 61	75,316 70	82,258 99
Understöd åt sinnesslöa barn	400	400	—	400	260 02
Jagtvårdsföreningen	500	500	—	—	—
Trädgårdsföreningen	900	900	900	900	900
Väganläggningar ..	11,731 25	5,900	19,327 50	9,912 50	—
Löner och arfvoden	11,969 65	9,112 23	9,981 25	8,900	8,900
Reseersättningar ..	4,235 36	2,520 74	2,593 46	2,608 88	2,817 88
Diverse ändamål ..	4,277 49	4,791 44	6,775 88	5,564 33	4,397 89
Premier för rofdjurs dödande ...	—	—	97 20	313 40	244 96
Byggnadsanslag	—	—	—	—	89,920 40
<i>Utgående balans:</i>					
Förskott och rester	135,036 16	65,061 92	75,602 61	78,260 74	28,954 09
Kontant behållning	5,011 47	1,046 23	320 38	769 43	355 65
Summa	277,279 56	257,405 58	191,332 45	206,716 75	245,399 52

6. Politi.

A) **Allmänna ordningen och säkerheten** inom länet har ej under perioden varit i vidare mån väsentligen rubbad, än att den 23 augusti 1886 på qvällen omkring 500 arbetare vid statens i trakten af Sollefteå då pågående jernvägsbyggnadsarbeten samlade sig tillhoppa för att med förenadt våld, emot den offentliga myndighetens förbud, löstaga tre i Sollefteå häradshäkte förvarade personer, hvilket uppsåt jemväl sattes i verket, hvarvid våld utövades emot tillstädesvarande polisbetjening samt dörrarne till häktet sönderbrötos och åtskillig der förvarad egendom förderfvades. Omedelbart efter erhållen underrättelse härom afreste undertecknad landshöfding den 24 augusti till Sollefteå, höll den 26 augusti förhör med mellan 50 och 60 personer af de vid berörda uppror närvarande samt häktade 4 af dem; hvarefter målets vidare handläggning öfverlemnades till häradsrätten i orten.

Vidare torde i detta sammanhang böra omnämnas, att under tiden närmast efter Sundsvallsbranden osäkerheten såväl i sjelfva staden som å närliggande landsbygd varit stor, samt att

hållningen bland den stora arbetarebefolkningen, särdeles i Medelpad, allt emellanåt antagit en hotande karakter. En under år 1890 utbruten strejk vid Sörakers sågverk blef genom kronobetjeningens ingripande i tid stäfd; och tillfälliga arbetsinställelser vid olika sågverk hörde under åren 1889 och 1890 ej till ovanligheterna, men voro likväl icke af någon mera vidtomfattande beskaffenhet.

Särskilda polisuppsyningsmän hafva jemväl under denna period till biträde åt kronobetjeningen vid allmänna ordningens upprätthållande varit förordnade vid Sollefteå, Nyland, Kramfors, Lunde, Gådeå, Skönsmon, Skönsberg, Skönvik och Vifstavarf äfvensom i Hafverö socken. Härförutom hafva under pågående jernvägsarbeten vid statens norra stambana extra polisuppsyningsmän jemväl der varit anställda. Till afhöande af samtliga desse polisuppsyningsmän hafva användts dels af Eders Kungl. Maj:t i nåder anvisade statsmedel och dels af kommuner, bolag eller enskilde frivilligt sammanskjutna be-
lopp.

B) **Rättsväsende och fångvård.** I *domstolarnes organisation* har ingen annan förändring inträddt, än att dels, jemlikt nådiga brefvet den 11 juni 1886, inom de till Ångermanlands södra domsaga hörande Säbrå och Gudmundrå tingslag, der förut hållits allenast två ting årligen i hvaradera tingslaget, från 1887 års början årligen hållas tre lagtima ting i hvarje tingslag, och dels att genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 21 november 1890 magistraten och rådstufvurätten i Sundsvall så organiserats, att tjenstemännen, som förut utgjordes af en borgmästare och tvenne lagfarne rådmän, till antalet förökats med tre, nemligen en rådmän och tvenne stadsnotarier, alla lagfarne. Råd-stufvurätten arbetar numera på tvenne afdelningar, en för tvistemål och en för brottmål. Den förra utgöres af borgmästaren såsom ordförande, en civil rådmän och en stadsnotarie samt den senare af en förste brottmålsrådmän såsom ordförande, en andre brottmålsrådmän och en stadsnotarie. Den sålunda föreskrifna förändrade organisationen af magistraten och rådstufvurätten har emellertid först under innevarande år kommit till tillämpning.

Af de tabellariska uppgifter, som i denna berättelses andra afdelning finnas intagna, framgår antalet af de personer, som hvaradera af ifrågavarande fem år varit häktade i länsfängelset och i Sundsvalls kronohäkte äfvensom anledningen till deras häktande.

Till ledning för bedömning af befolkningens *ekonomiska ställning* torde nedanstående redogörelse öfver de på länets landsbygd anhängiggjorda lagsökningens antal och de belopp, som under periodens särskilda år utdömts, här böra intagas. Antalet *lagsökningar* vid landskansliet samt summan af de utdömda beloppen hafva för åren 1886—1890 utgjort:

	Antal mål.	Utdömda belopp.
År 1886.....	3,443	598,121 kronor.
» 1887.....	3,048	710,421 »
» 1888.....	2,577	546,017 »
» 1889.....	2,084	453,049 »
» 1890.....	1,985	365,107 »
Summa	13,137	2,672,715 kronor.
Medeltal för år.....	2,627	534,543 »

Medeltalet för förra perioden var 2,654 mål samt 688,824 kr. utdömda belopp, och visar sig sålunda en minskning under denna period af 27 lagsökningar samt 154,281 kr. utdömda belopp.

C) **Undervisningsväsendet.** De *allmänna läroverken* inom länet äro desamma som under föregående femårsperiod, nemligen två högre, deraf ett, fullständigt på latinlinien, i Hernösand, ett, fullständigt på reallinien, i Sundsvall, samt ett lägre i Örnsköldsvik.

Lärjungarnes antal utgjorde 1890 års hösttermin i Hernösand 204, i Sundsvall 174 samt i Örnsköldsvik 42.

Hvad särskildt allmänna läroverket i Sundsvall beträffar, torde här förtjena omnämnas, att det under förra perioden påbörjade läroverkshuset numera blifvit fullbordadt. Byggnaden, som invigdes den 25 augusti 1886, innehåller mer än 30 rum, afsedda för läroverkets behof, samt dessutom vedkällare, förvaringsrum och boställe för betjeningen m. m. Kostnaderna för sjelfva byggnaden jemte värmeledning uppgingo till omkring 295,000 kronor och för inredningsmaterielen till omkring 19,000 kronor.

Läroverkets gymnastikbyggnad gick vid Sundsvalls brand förlorad och någon ny sådan har ännu ej hunnit uppföras. En stark minskning af lärjungeantalet inträdde efter branden under läsåret 1888—1889, men en hastig tillväxt vidtog sedermera, så att lärjungarne vid periodens slut voro nästan lika många som vid dess början.

Vid *folkskolelärareseminariet i Hernösand* har lärjungeantalet, som 1886 års hösttermin utgjorde 73, småningsom minskats, så att detsamma 1890 års hösttermin uppgick till endast 47.

I *Hernösands navigationsskola* uppgick elevantalet 1890 års läsåret till 13 i styrmansklassen, 5 i sjökaptensklassen och 3 i maskinistafdelningens ångfartygsbefälhafvareklass, hvarförutom 9 i sistnämnda klass blefvo i examen godkända, ehuru såsom elever ej vid skolan inskrifna.

Vid *länets döfstumskola* i Hernösand utgjorde antalet elever:

År 1886.....	28
» 1887.....	35
» 1888.....	27
» 1889.....	27
» 1890.....	34

Tekniska afton- och söndagsskolans i Hernösand verksamhet har fortgått i samma riktning som under föregående period.

Undervisningsämnen hafva varit: rätt- och välskrifning, matematik, svensk språklära, frihandsteckning, linearritning, byggnadsritning, maskinritning, målning och bokföring.

Vid skolan hafva 8 lärare varit anställda mot aflöning för hvarje undervisningstimme, hvilken aflöning vexlat mellan 1 krona 50 öre och 2 kronor 50 öre.

Medel till utgifternas bestridande hafva erhållits från räntor af donationer samt genom statsbidrag å 2,000 kronor och lika stort bidrag af Hernösands stad.

År 1889 fastställdes af stadsfullmäktige nya stadgar för skolan, hvarigenom elevernas lägsta inträdesålder, som förut varit 10 år, höjdes till 12 år, och arbetsåret, som förut räknats från senare hälften af september till midten af maj, förkortades, så att det numera räknas från första söndagen i oktober till slutet af april, med ett kortare uppehåll under jultiden.

Elevernas ålder har varierat mellan 12 och 35 år. Under denna femårsperiod har i medeltal årligen inskrifvits 54 nya elever.

Af skolans elever hafva ungefärligen 45 % varit handtverkslärningar och gesäller, 12 % timmermän och arbetare, 12 % folkskolegossar, 10 % elever från länets döfstumskola, 9 % maskinarbetare, 5 % elever från trädgårdsföreningen härstädes, 2 % lärjungar från allmänna läroverket och 5 % springgossar, betjenter och ynglingar utan bestämd sysselsättning.

Elevantalet har varit 138 år 1886, 125 år 1887, 128 år 1888, 135 år 1889 och 117 år 1890, eller i årligt medeltal 129.

Lektionerna, som i skolan dagligen fortgått, hafva på vardagarna varit förlagda till aftnarne mellan klockan 4 och 9, men på söndagarna har undervisningen fortgått från klockan 1/2 9—1/2 11 f. m. samt från klockan 3—7 e. m.

Vid hvarje arbetsårs afslutning hafva elevernas under året utförda arbeten varit i skolans lokal utställda till allmänhetens påseende och premier till deraf förtjenta elever utdelats.

Vid *Hernösands elementarläroverk för qvinlig ungdom* har arbetet fortgått i öfverensstämmelse med reglementet af år 1881,

hvars hufvudgrunder finnas angifna i Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes berättelse för perioden 1881—1885.

Den sjunde klass, som omförmäles i nyssnämnda berättelse, indrogs vid slutet af vårterminen 1888, då de år 1883 utförda lärokurserna vunno tillämpning i läroverkets alla klasser, hvilka enligt sagda kursfördelning skulle utgöra 6. På derom af föräldrar och målsmän uttalad önskan upprättades emellertid en ny sjunde klass vid början af höstterminen 1890. Denna anordnades på ett sätt, som medgaf lärjungarne större frihet i valet af läroämnen och jemväl beredde dem ökad tillfälle att egna sig åt husliga värf eller annan sysselsättning utom skolan.

Den förberedande afdelningen, hvilken upprättades år 1884 och vid början af höstterminen 1886 erhöi en tredje årsklass, har varit i verksamhet under hela perioden.

Lärjungeantalet utgjorde:

År.	Vårterminen.	Höstterminen.
1886.....	98	92
1887.....	92	107
1888.....	103	98
1889.....	98	107
1890.....	103	114

Lärarinnornas antal har, inberäknadt föreståndarinnan, varit i medeltal 8 och lärarnes 2, eller tillhoppa 10 — den tillökning i lärarekraften, som nödvändiggjordes af den nya sjunde klassens upprättande, härvid dock ej tagen i beräkning.

Terminsafgifterna hafva i medeltal varit: 25 kronor i den förberedande afdelningen, 50 kronor i klasserna I—III samt 75 kronor i klasserna IV—VII.

Af staden, som eger och underhåller skolhuset, har skolan haft ett anslag af 1,500 kronor årligen under två år, 800 kronor under ett år och intet anslag under de två återstående åren af perioden. Af statsmedel har skolan uppburit 1,000 kronor årligen.

Den Widénska premiefonden har under femårsperioden genom räntor vuxit från 1,681 kronor 32 öre till 1,871 kronor 48 öre.

Det år 1881 grundlagda biblioteket har dels genom inköp, dels genom gåfvor — de flesta af dess grundläggare, numera af lidne grosshandlaren Vilh. Kempe — ökats från 265 band vid periodens början till 382 band vid dess slut.

Beträffande barnhemmet i *Hernösand* lemnas följande tabellariska öfversigt:

År.	Antal barn.	Underhållskostnad.		
		Per år. Kronor.	Per dag. Kronor.	För barn per dag. Öre.
1886	14	2,140 36	5 96	42 5
1887	14	2,172 06	6 03	43
1888	13	2,196 85	6 10	47
1889	12	2,129 03	5 91	49
1890	11	2,262 53	6 28	57

Sundsvalls läroverk för flickor har under hela perioden åtnjutit statsanslag till årligt belopp af 1,500 kronor mot skyldighet att lemna kostnadsfri undervisning åt 4 lärjungar samt mot

nedsatt afgift af 50 kronor per år åt 9 lärjungar. Denna skyldighet har under hela tiden uppfyllts i långt högre grad, än som föreskrifvits. Dessutom har läroverket af Sundsvalls stad årligen uppburit 3,000 kronor.

Elevernas antal, som 1886 års hösttermin utgjorde 171, nedgick i följd af Sundsvalls brand vid 1888 års hösttermin till 141, men har sedermera åter ökats, så att det 1890 års hösttermin utgjorde 206.

Årsafgifterna hafva varit: i 7:de klassen 200 kronor, i klasserna 6—4 150 kronor, i 3:dje klassen 130 kronor, i 2:dra klassen 100 kronor, i 1:sta klassen 75 kronor, i öfre förberedande klassen 60 kronor och i nedre förberedande klassen 50 kronor, allt räknadt för läsår.

Behovet af ett nytt, tidsenligt läroverkshus har länge varit insedt och erkänt. De bästa förhoppningar finnas, att detta behof under den närmaste tiden skall blifva afhjelpat. Sedan stadens fullmäktige beslutit att för en beräknad summa af ungefär 180,000 kronor, deri inberäknad skolans egen byggnadsfond af omkring 100,000 kronor, uppföra ett nytt lärohus för detta läroverk, har numera grund för detsamma blifvit lagd på den plats i närheten af kyrkan, der läroverket förut haft sin verksamhet.

Skolan har egen boksamling; en afdelning deraf utgör lärjungebiblioteket.

Sundsvalls tekniska afton- och söndagsskolor har fortfarande varit i verksamhet och omfattats med intresse. Den lokal, som skolan sedan vårterminen 1879 haft i gamla läroverkshuset, gick genom branden förlorad. Under höstterminen 1888 fick den en tillfällig lokal upplåten åt sig i allmänna läroverkets hus, men inflyttade vid vårterminens början 1889 i boktryckeribolagets stenhus vid Storgatan.

Elevernas antal har varit följande: år 1886 102, år 1887 201, år 1888 178, år 1889 162 och år 1890 159.

Skolan har åtnjutit anslag år 1886 af kommunen 2,000 kronor och af staten 1,550 kronor, år 1887 af kommunen 2,000 kronor och af staten 1,600 kronor, år 1888 af kommunen likaledes 2,000 kronor och af staten 1,800 kronor samt för hvartdera af åren 1889 och 1890 af kommunen 3,200 kronor och af staten 2,000 kronor.

Sundsvalls handelsinstitut har efter 1888 års brand upphört med sin verksamhet.

Enligt folkskoleinspektörens uppgifter funnos vid 1890 års slut 102 fasta och 34 flyttande *folkskolor* samt 115 mindre folkskolor och 106 småskolor. Antalet barn i skolåldern uppgick till 34,959. Lärarnes och lärarinnornas sammanlagda antal utgjorde 402. Statsbidraget till löner utgick under år 1890 med 116,007 kronor 63 öre, under det att skoldistriktens utgifter för aflöning voro 266,691 kronor 34 öre, till skollokaler och inventarier 190,560 kronor 25 öre och till undervisningsmateriel 9,474 kronor 65 öre, eller tillhoppa 466,726 kronor 24 öre, hvilket allt visar en betydlig ökning mot de för år 1885 anvisade belopp.

Vid Vesternorrlands läns *folkhögskola*, hvilken under läs-åren 1889—1890 och 1890—1891 varit förlagd till Helguus socken, bestrides undervisningen af föreståndaren och en underlärare, och har lärjungarnes antal uppgått till omkring 20.

Den i förra femårsberättelsen omförmälda *Norrlands konstförening* upphörde med sin verksamhet den 31 december 1886, och torde det i följd häraf vara på sin plats att här i korthet

redogöra för resultatet af föreningens verksamhet under dess fyraåriga tillvaro.

Genom konstföreningen har till enskild person under år 1886 försålts en oljemålning för.....	kr.	210 ⁵⁸
hvilket belopp jemte värdet af de konstalster, föreningen inköpt och utlottat.....	»	4,288 ⁷⁵
samt inköpssumman för ett premieblad.....	»	1,700
utgör en försäljningssumma af.....	kr.	6,199 ²⁸
under det motsvarande summa utgjorde för år 1883.....	»	17,766
» » » » » » » » 1884.....	»	15,287 ⁵⁰
» » » » » » » » 1885.....	»	10,844
eller sammanlagdt för föreningens fyra verksamhetsår.....	kr.	50,096 ⁷⁸

Före bildandet af Norrlands konstförening hade inom Norrland konstens intressen i någon väsentlig mån främjats endast af Gefle—Dala konstförening, med ledamöter hufvudsakligen inom Gestrikland, hvilken förening genast anslöt sig till Norrlands konstförening. Norrland i öfrigt var deremot så oberördt af nyare tidens sträfvan för väckande och utbredande af intresset för och kunskapen om bildande konst, att ej ens en konstutställning i egentlig mening derstädes egt rum före den vid den stora utställningen i Sundsvall år 1882 anordnade. Då föreningen det oakadt under sin korta tillvaro och under en tid, då de ekonomiska förhållandena i landet varit långt ifrån gynsamma, lyckats anordna 15 kretsutställningar och till de enskilda hemmen inom Norrland sprida konstalster till flere hundra detal, innebär detta ett vittnesbörd derom, att föreningen med framgång verkat för sin uppgift samt att i Norrland kan, derest det estetiska sinnet hos dess invånare väckes och stärkes, utträttas ej så litet för den fosterländska konstens fromma.

Då emellertid Sveriges allmänna konstförening under år 1886 bildades för att vid 1887 års ingång börja sin verksamhet, beslöto Norrländska konstföreningens ledamöter att ansluta sig till förstnämnda förening; och sedan kretsordföranden i Norrlands konstförening anmodats att sammankalla ledamöter för

bildande af kretsar i den nya föreningen äfvensom för att utse ordförande för kretsarne i ändamål att såmedelst tillkännagifva deras tillvaro och sätta dem i beröring med den nya föreningen, hafva dylika kretsar bildat sig inom Gefle med Gestrikland, Sundsvall med Medelpad samt Hernösand med Ångermanland.

D) **Kreditanstalter.** Såsom redan förut finnes nämndt, har Sveriges Riksbank den 1 november 1890 öppnat afdelningskontor i Hernösand. Länets i öfrigt mest betydande bankinrättningar äro:

1:o. *Hernösands enskilda bank* med hufvudkontor i Hernösand och afdelningskontor i Stockholm, Örnköldsvik, Sollefteå, Nyland och Skellefteå. Det ökade förtroende nämnda bank under perioden vunnit framgång bland annat deraf, att beloppen å depositions- samt upp- och afskrifningsräkningarne, som vid 1885 års slut utgjorde 8,808,658 kronor 77 öre, vid 1890 års utgång vuxit till 14,402,989 kronor 60 öre. Ifrågasvarande belopp hafva vid bankens särskilda kontor vid slutet af periodens särskilda år utgjorts som framgår af nedanstående *tabell R.*

2:o. *Sundsvalls enskilda bank* med hufvudkontor i Sundsvall samt afdelningskontor i Stockholm, Östersund, Örnköldsvik, Ånge och Hudiksvall, hvilket sistnämnda kontor dock indrogs med utgången af år 1888. Banken, hvars grundfond den 1 januari 1888 fördubblades, så att densamma derefter utgjort 4,000,000 kronor, har under perioden åtnjutit samma goda förtroende som tillföre, hvilket framgår af å nästföljande sida intagna *tabell S*, utvisande de belopp, som vid årssluten varit innesläende å depositions- samt upp- och afskrifningsräkningarne vid de särskilda kontoren.

3:o. Aktiebolaget *Sundsvalls handelsbank*, för hvars insättningssummor vid slutet af periodens olika år redogörelse lemnas i följande, å sid. 39 intagna, öfversigt:

Tab. R.

Insatta belopp i Hernösands enskilda bank vid slutet af åren 1886—1890.

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>Depositionsräkning.</i>					
Hernösand.....	3,475,200	3,577,564	4,047,734	3,639,616	3,258,496
Örnköldsvik.....	1,120,745 ⁵⁵	1,086,681 ⁸⁷	1,190,839 ⁹⁹	1,377,422 ⁹¹	1,503,332 ⁰⁹
Sollefteå.....	1,101,477	1,229,681	1,503,600	1,769,375	1,778,215
Nyland.....	834,065	920,505	1,031,295	1,305,565	1,239,570
Skellefteå.....	43,635	69,472	632,468	364,361	229,444
Stockholm.....	3,416,901 ⁴⁸	3,378,377 ⁹¹	4,165,873 ⁴⁵	4,660,583 ⁸⁶	5,315,667 ⁷²
Summa	9,992,024 ⁰³	10,262,231 ⁷⁸	12,571,810 ⁴⁴	13,116,923 ²⁷	13,324,724 ⁸¹
<i>Upp- och afskrifningsräkning.</i>					
Hernösand.....	487,708 ⁵⁷	492,527 ²²	552,774 ⁸¹	558,042 ⁶⁹	368,826 ⁹⁵
Örnköldsvik.....	32,142 ⁴⁶	41,030 ⁰⁸	59,663 ⁸⁰	75,169 ²⁶	59,186 ⁸⁰
Sollefteå.....	79,393 ⁹⁴	104,465 ⁹⁶	87,834 ⁵⁰	77,630 ⁵¹	97,923 ⁷²
Nyland.....	59,563 ⁹⁵	60,318 ¹¹	73,187 ⁸³	114,449 ⁸¹	93,984 ⁰⁹
Skellefteå.....	112,102 ¹⁰	142,771 ¹⁸	152,929 ⁴⁵	290,355 ²⁷	265,221 ³⁴
Stockholm.....	147,946 ⁵³	111,797 ⁰⁴	247,537 ⁶²	193,416 ⁶⁵	193,121 ⁸⁸
Summa	918,857 ⁵⁵	952,909 ⁵⁹	1,173,923 ⁰¹	1,309,064 ⁹⁹	1,078,264 ⁷⁹

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>Depositionsräkning.</i>					
Hufvudkontoret	3,009,933	2,539,523	3,621,850	3,925,437	2,778,782
Östersundskontoret	325,096	295,097	333,473	367,696	524,178
<i>Upp- och afskrifningsräkn.</i>					
Hufvudkontoret	516,981	551,335	1,102,490	1,227,705	1,402,981
Östersundskontoret	106,841	148,527	114,326	137,688	67,318
<i>Sparkasseräkning.</i>					
Hufvudkontoret	743,900	754,211	1,230,570	1,258,287	1,299,778
Östersundskontoret	365,964	302,932	318,847	316,561	331,709

4:o. Medelpads folkbank, som under perioden ombildats till *Aktiebolaget Medelpads folkbank*, hvars bolagsordning af Eders Kungl. Maj:t fastställdes den 12 oktober 1889, hvarefter bolaget trädde i verksamhet den 1 juli 1890 med ett aktiekapital af 200,000 och en reservfond af 40,000 kronor. Å de särskilda in-sättningsräkningarna inestodo vid slutet af periodens olika år:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>Medelpads folkbank.</i>					
Å depositionsräkning	645,602	709,215	818,375	853,324	308,029
Å upp- och afskrifningsräkning	57,415 ⁷⁰	99,222 ⁸¹	153,888 ⁸⁵	138,928 ⁸⁷	—
Å sparkasseräkning	118,079 ⁸⁴	155,255 ⁶²	262,405 ³¹	288,183 ⁴⁶	83,782 ⁹¹
<i>Aktiebolaget Medelpads folkbank.</i>					
Å depositionsräkning	—	—	—	—	831,743
Å upp- och afskrifningsräkning	—	—	—	—	129,478 ⁴⁵
Å sparkasseräkning	—	—	—	—	217,440 ¹⁴

5:o. *Sundsvalls folkbank*, till hvilken förtroendet under perioden varit i stigande, då, såsom af efterföljande öfversigt framgår, de hos banken insatta medlen i det närmaste fördubblats. Å räkningarna inestodo vid nedannämnda års slut:

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
På depositionsräkning	920,287	1,121,815	1,304,142	1,576,364	1,636,373
På upp- och afskrifningsräkning	31,745 ⁴²	41,145 ⁹⁰	87,847 ⁶³	91,816 ⁴⁸	49,689 ⁷²
På sparkasseräkning	158,098 ⁹⁰	169,444 ⁵²	332,766 ⁰⁴	433,096 ³³	402,782 ³⁰

6:o. *Norrlands hypoteksförening*, som är gemensam för jordegare i Vesternorrlands, Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län. Antalet delegare vid 1890 års slut utgjorde 3,349, af hvilka tillhörde

Vesternorrlands län 513 med delaktighet för	kronor 2,086,800
Jemtlands » 429 » » »	» 1,162,100
Vesterbottens » 1,192 » » »	» 1,731,400
Norrbottens » 1,215 » » »	» 2,299,000
Eller tillsammans 3,349 delegare för	kronor 7,279,300
Hvaraf utbetalts	» 7,217,000
och inestå uttagna	» 62,300

De utlemnade amorteringslånens summa utgjorde vid 1890 års ingång

års ingång	kronor 7,238,000
och har under samma år minskats med	» 21,000
Hvadan utlåningssumman vid årets slut utgjorde	kronor 7,217,000

Tab. 8.

Insatta belopp i Sundsvalls enskilda bank vid slutet af åren 1886—1890.

	År 1886.	År 1887.	År 1888.	År 1889.	År 1890.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>Depositionsräkning.</i>					
Sundsvall	5,863,552 ³⁷	5,201,516 ⁴⁷	7,477,241 ⁵⁰	6,796,311 ⁶⁵	6,158,435 ⁴⁵
Stockholm	7,928,069 ⁸¹	8,639,241 ⁸²	7,749,737 ⁸⁵	7,682,950 ⁶⁸	9,003,650 ⁶⁶
Östersund	652,800	800,856	1,029,532	1,017,445	1,041,340
Örnsköldsvik	627,714 ⁴⁰	654,814 ⁹³	720,658 ³⁷	836,357 ⁶⁸	912,707 ³⁸
Ånge	310,396	347,921	429,164	576,074	577,930
Hudiksvall	704,029	852,709	114,419	—	—
Summa	16,036,561 ⁵⁸	16,497,059 ²²	17,520,752 ²²	16,909,139 ⁰¹	17,694,063 ⁴⁹
<i>Upp- och afskrifningsräkning.</i>					
Sundsvall	580,225 ²¹	740,455 ⁴⁵	1,626,227 ⁶⁴	1,021,048 ⁵³	975,608 ⁴⁹
Stockholm	1,840,736 ⁴²	1,602,508 ⁶⁵	1,779,033 ⁴⁷	1,853,073 ³⁶	1,315,820 ⁰²
Östersund	157,047 ⁵²	92,893 ⁴⁴	160,431 ¹⁸	179,137 ⁵⁵	132,704 ⁵⁵
Örnsköldsvik	31,353 ²⁶	47,695 ⁸⁵	86,416 ³¹	107,751 ²⁸	78,170 ⁷⁰
Ånge	17,034 ²⁷	54,378 ⁶⁶	37,706 ⁶⁰	33,652 ⁵³	37,464 ⁸⁶
Hudiksvall	55,194 ⁷⁵	50,166 ⁹⁷	—	—	—
Summa	2,631,591 ⁴³	2,588,099 ⁰²	3,689,815 ²⁰	3,194,663 ²⁵	2,539,768 ⁶²

7:o. *Sundsvalls sjömanshuskassa*, hvars fonder, till större delen utlånade mot in-teckning i fastigheter, vid 1890 års slut utgjorde 214,151 kronor.

8:o. *Vesternorrlands läns ränte- och kapitalförsäkringsanstalt*, som för bildande af såväl lifränta som kapital under periodens hvarterda år emottagit följande insatser, nemligen:

År.	Till lifränta.	Till kapital.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	
1886.....	3,492	4,006	7,498
1887.....	4,689	4,667	9,356
1888.....	3,997	3,568	7,565
1889.....	4,627	3,489	8,006
1890.....	5,318	4,116	9,434

Antalet utfärdade försäkringsböcker var vid 1890 års slut 5,488 stycken och insättarnes besparingsfond utgjorde vid samma tidpunkt 155,736'09 kr. Anstalten, som under åtskilliga år förut och jemväl under innevarande period åtnjutit understöd af länets hushållningssällskap, har ombud i länets samtliga socknar och dessutom vid större industriella verk.

Sparbankerna i Hernösand, Sundsvall och Örnsköldsvik, af hvilka den förstnämnda under perioden af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande erhållit fastställelse å förnyadt reglemente. Samtliga hafva drifvit en omfattande lånerörelse, i afseende å hvilken Länsstyrelsen underdånigst hänvisar till den af Kungl. Statistiska Centralbyrån utgifna tidskrift.

E) **Försäkringsanstalter.** I tabellen 7 lemnas redovisning för länets samtliga brandförsäkringsbolag. Tvenne nya försäkringsbolag hafva under perioden börjat sin verksamhet i Sundsvall, nemligen:

1:o. *Lifförsäkringsaktiebolaget Norrland*, för hvilket Eders Kungl. Maj:ts fastställt ordning den 20 september 1889. Bolaget har till ändamål att meddela lif-försäkring samt lifränte- och kapitalförsäkring äfvensom andra dylika försäkringar. Dess grundfond utgör 200,000 kronor, fördelad i aktier, hvarje å 100 kronor. Enligt styrelsens från trycket utgifna berättelse för 1890 — bolagets första verksamhetsår — hafva under året inkommit 540 ansökningar, af hvilka 489 beviljades, å kr. 2,418,950. Af dessa försäkringar hade dock under året annullerats 21 för kr. 136,500, hvadan bolaget vid årets slut ansvarade för, fördelade på 468 personer, kr. 2,282,450. Af bolagets försäkrings-summa voro då återförsäkrade kr. 198,000. Intet dödsfall hade inträffat under året. Inkomsterna under året hade öfverstigit utgifterna med kr. 6,502'26, hvaraf kr. 5,126'14 öfverförts till reserverade medels konto; och hade återstoden afskrifvits på organisations- och inventarietkonton.

2:o. *Brandförsäkringsaktiebolaget Norrland*, hvilket fick sin ordning af Eders Kungl. Maj:ts fastställt samma dag som lif-försäkringsaktiebolaget Norrland. Begge bolagen hafva samma styrelse. Brandförsäkringsbolagets ändamål är i bolagsordningen uppgifvet vara att meddela försäkringar mot skador, förorsakade af eid och brand, åkslag eller explosion. Dess grundfond är minst en, högst två millioner kronor, fördelade i aktier, hvarje å

500 kronor. Bolagets försäkringssumma vid slutet af år 1890 — dess första verksamhetsår — utgjorde kr. 47,898,988, deraf på egen risk kr. 18,290,160. Af den under året uppkomna vinst, kr. 54,516'78, hade på reserverade medels konto öfverförts kr. 44,740'27 och resten afskrifvits å organisations- och inventarie-konton.

Ett för länet gemensamt *hästförsäkringsbolag* har sitt säte i Sundsvall, och framgår detta bolags verksamhet af nedanstående tabell T.

Härförutom finnes jemväl ett för Nätra socken bildadt hästförsäkringsbolag, hvilket började sin verksamhet den 1 januari 1886, men detta är af jemförelsevis ringa betydelse; och den inom Njurunda socken år 1883 bildade förening till försäkring af hästar har till följd af ringa anslutning under år 1887 upphört med sin verksamhet.

Norrlands sjöassuransförening och *Norrlands fraktförsäkringsförening*, hvilka i förra berättelsen uppgäfvos omfatta endast de fyra norrländska kustlänen och Stockholms stad, utöfva numera sin verksamhet öfver hela landet likasom den under innevarande period grundade *Norrlands ångfartygs assuransförening*. Sistnämnda förening, hvilken likasom de tvenne öfriga har sitt säte i Hernösand och började sin verksamhet den 1 april 1886, har vunnit så stor tillslutning, att då de försäkrade fartygens antal under första året endast uppgick till 42, med en försäkringssumma af 809,840 kronor, detta antal den 31 december 1890 utgjorde 124, med en försäkringssumma af 3,447,800 kronor. Antalet sjöolyckor, för hvilka ersättning utbetalts, har under perioden utgjort i *Norrlands sjöassuransförening* 333, i *Norrlands fraktförsäkringsförening* 63 och i *Norrlands ångfartygs assuransförening* 152. Utdebiteringen för hvarje 100 kronor af ansvarighetsbeloppet utgjorde för år 1890 i *Norrlands sjöassuransförening* 7 kronor 24 öre, i *Norrlands fraktförsäkringsförening* 4 kronor 30 öre samt i *Norrlands ångfartygs assuransförening* 2 kronor 39 öre.

För nämnda tre föreningars verksamhet i öfrigt lemnas redogörelse i tabell U å nästa sida.

F) **Helso- och sjukvård.** Sedan Eders Kungl. Maj:ts genom nådigt bref den 15 mars 1890 för en tid af tio år medgifvit en

Tab. T. *Vesternorrlands läns hästförsäkringsbolags verksamhet under perioden 1886—1890.*

År.	Indtän försäkrings- gifter (eller utdebiterade belopp) under de fem åren.	Öfriga inkomster.	Utbetalda akade- reringar för döda och skadade hästar.	Öfriga utgifter.	Behärliga fonder eller tillskningar vid slutet af år 1890.	Försäkringsbelopp vid slutet af år 1890.	Utdöb. kr. för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.	Antal hästar, för hvilka utbetalats ersättning.	
								Kr.	Ant.
1886...	32,596'40	2,280'28	29,047'65	6,194'05	—	—	2	107	
1887...	32,161'51	765'76	28,353'80	7,538'45	—	—	2'30	113	
1888...	46,934'60	508'30	34,974'78	12,508'14	—	—	4	154	
1889...	40,357'75	2,040'98	29,748'75	12,649'98	—	—	5	121	
1890...	18,022'40	6,275'49	9,974	9,323'89	17,448'08	258,635	3	47	
Summa	165,072'66	11,870'76	132,098'96	48,214'49	17,448'08	258,635	—	542	

distriktsläkare med tjänstgöringsområde inom Gudmundrå socken rättighet till tjänsteårsberäkning lika med den, civile läkare i statens tjänst åtnjote, har sådan läkare i april månad 1890 blifvit af Gudmundrå kommun antagen med ett årligt lönebidrag af 1,000 kronor.

Länet har under nu ifrågavarande period varit förskonadt från sjukdomar af epidemisk art med utbredning mera anmärkningsvärd än för andra delar af landet. Influensan började visserligen mot slutet af år 1889 uppträda epidemiskt jemväl inom detta län, men dödlighetsprocenten visade sig emellertid ej högre än på andra trakter, der denna epidemi var gängse.

Antalet patienter och deras underhållskostnad vid *centralhospitalet i Hernösand* framgå af efterföljande tabell:

År.	Patienter.	Underhållsdagar.	Underhållskostnad. Kronor.	Ordinerad sjukkost. Kronor.
1886	259	79,557	43,454.59	1,972.81
1887	261	79,826	41,062.66	1,981.13
1888	262	80,032	38,455.01	2,167.20
1889	264	79,894	45,278.46	2,214.87
1890	263	80,401	44,881.36	2,141.29

Någon allmänare sjuklighet bland *husdjuren* har ej under perioden inträffat.

Tuberkulos, som inom sydligare delar af landet börjat antaga en allt vidsträcktare spridning, hör lyckligtvis härstädes till de mera sällsynta sjukdomarne samt torde äfven komma att förblifva detta, så länge ladugårdsskötseln bedrivs med betesfodring vid fäbodarne sommartiden. Såväl hos ungdomen som hos de äldre utöfvar vistelsen derstädes ett mycket stärkande inflytande samt bidrager att qväfva sjukdomsanlag, som kreaturen möjligen ådragit sig under den långa vintern, då de varit instängda i de trånga och dåligt ventilerade ladugårdarne. Mot infektion af tuberkulos synes i öfrigt den här befintliga oförädlade kreatursrasen, som utgöres af fjäll- och finnkor, besitta en ganska stor motståndskraft.

G) **Fattigvård och fromma stiftelser.** I samband med den så kallade *Lindgrenska inrättningen*, för hvilken Eders Kungl. Maj:ts den 15 juni 1877 fastställt reglemente, har efter den stora branden i Sundsvall år 1888 derstädes anordnats en *fattiggård*, i syfte att kunna åt behöfvande personer bereda tillfälle till arbete i stället för att lemna dem fattigunderstöd. Å arbetsinrättningens tomt hafva för en kostnad af 60,500 kronor uppförts dels ett tvåvåningshus af sten, inrymmande sjukrum och bostadslägenheter för fattighjonen samt bostäder för syssloman och vaktmästare, och dels en ladugårdsbyggnad af samma byggnadsmateriel. Omkring 70 tunnland jord norr om Selångersån emellan nya begravningsplatsen och fattighusholmen äro för ändamålet ställda till fattigvårdens föfogande. Kreatur och inventarier för fattiggårdens behof äro inköpta för 11,500 kronor. Vid periodens utgång voro emellertid alla anordningarne för fattiggården ännu ej bragta till slut, hvadan någon redogörelse för resultatet af dess verksamhet ännu ej kan lemnas.

Jemväl inom *Sköns* kommun har under år 1890 börjat uppföras en *fattiggård*, för hvilket ändamål kommunen för ett belopp af 28,500 kronor inköpt tvenne hemman i Birsta by, å hvilka hemmans områden kommunen har för afsigt att för en kostnad af 140,000 kronor uppföra ett större stenhus.

Vidare hafva *Gudmundrå* och *Ytter-Lännäs* kommuner hvar för sig ordnat *fattiggårdar* af betydande omfång, hvilkas taxeringsvärden uppgå, den i Frånö by af Gudmundrå socken till 35,000 kronor och den i närheten af Bollsta i Ytter-Lännäs socken till 60,000 kronor.

Beträffande fattigvården i öfrigt och hvad dermed eger samband torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande få hänvisa till Kungl. Statistiska Centralbyråns derom offentliggjorda berättelser.

Hvad angår de inom länet befintliga s. k. *fromma stiftelser*, för hvilka redogöres i **tabell 8**, torde följande, hvilka dels såsom nya tillkommit och dels, ehuru af äldre tillkomst, icke finnas i senaste femårsberättelsen upptagna, här förtjena att särskildt omnämnas, nemligen: Oscar Norrboms fond, Altinska slöjdskolofonden, A. P. Hedbergs skolbyggnadsfond, Altinska kyrkobyggnadsfonden och donationsfonden, Ramviks sågverks sjukhjelps-

Tab. U. *Norrlands sjöassurans- och fraktförsäkringsföreningars samt Norrlands ångfartygs assuransförenings verksamhet åren 1886—1890.*

Inrättningarnes namn.	År då verksamheten började.	Uttagade belopp samt extra premie efter ådrag af ristorno.	Öfriga inkomster.	Utbetalda skadeersättningar.	Öfriga utgifter.	Befintliga tillgångar 31/12 1890.	Antal intagna fartyg 31/12 1890.	Försäkringsbelopp 31/12 1890.	Utdebiterade ören för hvarje 100 kronors ansvarighetsbelopp.					Antal sjöolyckor, för hvilka under åren 1886—1890 utbetalats ersättning.
									1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	
Norrlands sjöassuransförening.....	1849	Kronor. 1,207,706	Kronor. 1,401	Kronor. 1,131,955	Kronor. 77,152	Kronor. 32,278	Antal. 139	Kronor. 3,605,500	öre. 568	öre. 768	öre. 563	öre. 292	öre. 724	Antal. 333
Norrlands fraktförsäkringsförening	1868	Kronor. 168,642	Kronor. 253	Kronor. 144,315	Kronor. 24,580	—	104	Kronor. 886,000	öre. 205	öre. 685	öre. 262	öre. 125	öre. 430	Antal. 63
Norrlands ångfartygs assuransförening.....	1886	Kronor. 255,531	Kronor. 5,179	Kronor. 210,629	Kronor. 50,081	Kronor. 10,294	124	Kronor. 3,447,800	öre. 112	öre. 157	öre. 317	öre. 269	öre. 239	Antal. 152

Ann. Alla tre föreningarne utöfva sin verksamhet öfver hela Sverige. — Norrlands ångfartygs assuransförening började sin verksamhet den 1 april 1886, under hvilket år de försäkrade fartygens antal steg till 42 och försäkringssumman till 809,840 kr.

K. M:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1886—1890. Vesternorrlands län.

och begravningskassa, Sprängsvikens sjukkasse, Kramfors sjukhjälpförening, Sandvikens sjukhjälpkasse, Säbrå församlings premiefond för fattiga, nödställda barn, Widénska donationsfonden i Skogs församling samt Per Jonssons och dennes hustrus i Kläpp, Skogs socken, minnesfond.

Vesternorrlands läns nödhjelpsfond har, då missväxt inom länet under det senaste årtiondet ej inträffat, för sitt afsedda

ändamål icke behöft anlitas. Fondens medel, som vid periodens början utgjorde 72,111 kronor 55 öre och numera så förräntats, att de vid periodens slut uppgingo till 88,569 kronor 59 öre, hafva under de fem senaste åren varit och äro fortfarande innesående på deposition i Hernösands enskilda bank.

Hernösand i landskansliet och landskontoret den 31 december 1891.

GUSTAF RYDING.

A. Asker.

Axel Arnell.

Tab. 1.

FOLKMÄNGDEN I VESTERNORRLANDS LÄN ÅREN 1886—1890.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
		Den 31 december, enligt prester- skapets uppgifter.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.					
					Hela folkmängden.			Deraf frie från mantals- penningar.		
		Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.
Landsbygden	år 1886.....	86,337	86,788	173,125	86,204	86,808	173,012	40,019	42,685	82,704
	1887.....	88,523	88,688	177,211	88,286	88,830	177,116	41,206	44,079	85,285
	1888.....	90,532	90,404	180,936	90,308	90,540	180,848	42,471	45,251	87,722
	1889.....	92,997	92,617	185,614	92,716	92,648	185,364	43,645	46,273	89,918
	1890.....	95,009	94,750	189,759	95,183	94,931	190,114	44,958	47,708	92,666
Hernösands stad	år 1886.....	2,585	2,994	5,579	2,543	2,900	5,443	1,162	1,157	2,319
	1887.....	2,627	3,042	5,669	2,450	2,934	5,384	1,057	1,159	2,216
	1888.....	2,629	3,064	5,693	2,428	2,948	5,376	1,054	1,196	2,250
	1889.....	2,674	3,120	5,794	2,563	3,016	5,579	1,092	1,240	2,332
	1890.....	2,702	3,087	5,789	2,498	2,961	5,459	1,085	1,250	2,335
Sundsvalls stad	år 1886.....	5,175	5,551	10,726	3,835	4,776	8,611	1,595	1,699	3,294
	1887.....	5,262	5,726	10,988	4,018	4,981	8,999	1,676	1,794	3,470
	1888.....	5,401	5,684	11,085	4,154	5,128	9,282	1,756	1,886	3,642
	1889.....	6,189	6,226	12,415	4,189	4,948	9,137	1,772	1,923	3,695
	1890.....	6,509	6,706	13,215	5,212	5,839	11,051	2,154	2,227	4,381
Hela länet	år 1886.....	94,097	95,333	189,430	92,582	94,484	187,066	42,776	45,541	88,317
	1887.....	96,412	97,456	193,868	94,754	96,745	191,499	43,939	47,032	90,971
	1888.....	98,562	99,152	197,714	96,890	98,616	195,506	45,281	48,333	93,614
	1889.....	101,860	101,963	203,823	99,468	100,612	200,080	46,509	49,436	95,945
	1890.....	104,220	104,543	208,763	102,893	103,731	206,624	48,197	51,185	99,382

Tab. 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I VESTERNORRLANDS LÄN ÅREN 1886—1890.

1. Särskilda slag af vägar.	2. Längd af hvarje väglag vid 1890 års slut.	3. Deraf under åren 1886—1890		5. Kostnad för under åren 1886—1890				9. Längd af indelade, med skjutsanstalter för sedda vägar vid 1890 års slut.	10. Skjutsanstalter (vid 1890 års slut)			
		fulländade och afsynade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägstäckor.	fulländade nya vägar.		omlagda eller betydligt förbättrade vägstäckor.			med entreprenad.		utan entreprenad.	
				Af statsmedel.	Af landstingets ell. kommuners medel.	Af statsmedel.	Af landstingets ell. kommuners medel.		Gästgifverier.	Skjutsstationer.		
	Nymil.	Nymil.	Nymil.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Nymil.	Antal.	Antal.	Antal.	
A landsbygden:												
Allmänna landsvägar	90 ³⁵	0 ⁶	6 ⁸⁸	19,380	1,050	87,680	21,925	90 ³⁵	44	12	1	
Häradsvägar	92 ⁸⁹	0 ⁹³	1) 0 ¹⁰	62,300	13,425	—	786	66 ⁹⁶	13	9	—	
Sockenvägar	29 ⁸⁰	2 ⁹	0 ²⁵	53,830	56,557 ⁵⁸	—	900	6	2	—	—	
I städerna.....	0 ⁷⁴	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	
Summa	213 ⁷⁸	4 ⁴³	7 ²³	135,510	71,032 ⁵⁸	87,680	23,611	163 ³¹	61	21	1	
<i>Skjutslegan per nymil utgick vid 1890 års slut med:</i>												
3 ⁵⁰ kronor, hvilket är <i>öfver</i> maximilegan									—	1	—	
1 ⁷⁰ > { hvilket är <i>maximilega med</i> entreprenadbidrag									54	18	—	
1 ⁷⁰ > { hvilket är <i>maximilega utan</i> entreprenadbidrag									5	1	1	
1 ⁵⁰ > { hvilket är <i>under</i> maximilega {									2	—	—	
1 ⁴⁰ > {									—	1	—	
									Summa (skjutsanstalter)			
									61	21	1	
									1 kungs- och krono-skjuts.	Vid gästgifverier med entreprenad.	Vid skjutsstationer med entreprenad.	Vid skjutsanstalter utan entreprenad.
Antal utgångna hästar under år 1886									16	2) 23,843	3,670	—
> > > > > 1887									16	2) 22,148	3,303	—
> > > > > 1888									5	3) 22,984	3,411	—
> > > > > 1889									—	33,458	4,132	570
> > > > > 1890									—	27,171	4,918	466
									Summa (hästar)			
									37	129,604	19,434	1,036

1) Ofullständig uppgift vid det förhållande, att längden af de omlagda häradsvägarne i Medelpads östra fögderi icke kunnat uppgifvas.

2) Häri ingår icke det antal hästar, som utgått från Vattjoms, Kjälsta och Nedansjö gästgifverier, och kan samma antal icke uppgifvas, enär dagböckerna vid Sundsvalls brand i juni 1888 gått förlorade.

3) Häri ingår icke hästantalet dels vid Vattjoms gästgifveri för hela året och dels vid Sundsvalls gästgifveri för tiden juni—december.

Tab. 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1890.

1.	2.		3.		4.	5.	6.					7.		11.	12.	
	Hemman och lägenheter upptagna i jordeboken.		Mantal.				Antal brukningsdelar.	Antal lägenheter, verk och inrättningar utom de i jordeboken särskildt upptagna (i kol. 2-4).					Taxeringsvärdet (i kronor)			
	Antal.	Oförmedlade.	Nuvarande.	Jordtorp.				Ryttare, soldat- och båtsmanstorp.	Backstugor.	Verk och inrättningar.	Hus i köpingar, villor m. m.	å jordbruksfastighet.	å annan fastighet.			
I. Landsbygden.																
A. Kronoegendomar.																
1) Under allmän disposition.																
a) Kungs- och kungsladugårdar samt säterier	75	—	45 2/3	—	75	29	—	—	—	—	28	—	1,355,700	121,400		
b) Boställen: hemman lägenheter	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,600	—		
c) Hemman Nybyggen	1	—	1/3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	8,600	—		
d) Jordlägenheter	39	—	—	—	22	—	—	—	—	—	—	—	7,500	—		
e) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
f) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
2) Under enskild disposition.																
a) Säterier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
b) Hemman Nybyggen	10	—	1 2/3	—	15	—	—	—	—	—	—	—	12,700	—		
c) Jordlägenheter	30	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	383,000	—		
d) Fiskerier	76	—	—	—	37	—	—	—	—	—	—	—	1,347,700	—		
e) Verk och inrättningar	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2,000		
B. Skatteegendomar.																
a) Boställen: hemman lägenheter	9	—	13 2/3	—	9	—	—	—	—	—	—	—	49,400	—		
b) Säterier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
c) Hemman	4,407	—	1,679 1/3	—	10,500	6,569	41	25	343	1,320	—	—	66,934,450	9,274,675		
d) Jordlägenheter	11	—	—	—	1	3,114	52	—	—	—	—	—	4,452,600	140,900		
e) Fiskerier	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1) 6,700	66,900		
f) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	—	2) 120	—	—	—	—	6,897,200		
C. Frälseegendomar.																
a) Boställen: hemman lägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
b) Säterier och ladugårdar	4	—	5 1/3	—	1	—	—	—	—	3	—	—	176,900	33,000		
c) Rå- o. röra (insockne) hemman	12	—	16 2/3	—	8	—	—	—	—	—	—	—	141,300	—		
d) Hemman (utsockne)	25	—	7 2/3	—	64	—	—	—	—	3	—	—	289,500	150,000		
e) Jordlägenheter	—	—	—	—	—	75	—	—	—	—	—	—	216,800	—		
f) Fiskerier	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
g) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
D. Andra fastigheter (som ej inräknats härofvän).																
Kyrkor och andra offentliga byggnader	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56	4,266,550		
Frälseräntor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	2,300		
Summa	4,809	—	1,759 1/3	—	10,741	9,787	93	25	469	1,429	—	—	75,384,450	20,954,925		
Deraf fri från bevilling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1) 1,500	4,539,050		
H. Städerna.																
Hernösand	37	—	61 1/3	—	—	295	110	398	7	30	—	—	726,400	6,286,200		
Sundsvall	265	—	1,170 2/3	—	—	227	420	640	15	16	—	—	765,400	15,478,000		
Summa	302	—	788 1/3	—	—	522	530	1,038	22	46	—	—	1,491,800	21,764,200		
Deraf fri från bevilling	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	810,900	2,225,900		

1) Endast för södra Ångermanlands öfre fögderi. — 2) Endast för Medelpads östra fögderi.

Tab. 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1890.

Någon egendom af fideikommissnatur finnes ej inom länet.

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1890.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.					Summa.	å jordbruksfastighet.	å annan fastighet.	å frälseränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Matfors aktiebolag.....	Matfors bruk.....	Tuna.	—	—	—	—	—	1	—	100,000	—	—	100,000	
Sörfors aktiebolag.....	Sörfors bruk m. m.....	Attmar.	—	4,331	—	1,137	4	4	326,400	150,000	—	—	541,100	
	Tjersjön m. fl.....	Stöde.	—	1,078	—	—	3	—	43,700	—	—	—		
	Skottsunds skogskifte m. m.....	Njurunda.	—	—	—	—	2	—	—	21,000	—	—		
Skönviks aktiebolag.....	Nedansjö järnverk m. m.....	Stöde.	—	17	—	—	3	1	32,700	44,000	—	—	1,546,700	
	Backen m. fl.....	Torp.	—	326	—	—	1	—	30,700	—	—	—		
	Boltjern m. fl.....	Borgsjö.	—	1,175	—	—	—	—	76,400	—	—	—		
	Hvasnäs m. fl.....	Hafverö.	—	1,123	—	—	—	—	55,500	—	—	—		
	Huljen m. fl.....	Selånger.	—	166	—	176	—	—	23,900	—	—	—		
	Norafors bruk m. m.....	Sättna.	—	1,376	—	—	—	2	51,000	29,000	—	—		
	Aborråsen.....	Graninge.	—	18	—	—	—	—	16,800	—	—	—		
	Sodalen.....	Indal.	—	—	—	—	2	—	—	500	—	—		
	Anderberget m. m.....	Indals-Liden.	—	4,39	—	—	—	2	169,000	16,000	—	—		
	Fagerviken.....	Holm.	—	321	—	—	—	4	67,000	28,000	—	—		
	Birsta och Skönvik m. m.....	Skön.	—	1	—	—	6	1	8,000	522,200	—	—		
	Näs och Östrand m. m.....	Timrå.	—	1	—	—	11	2	30,200	345,800	—	—		
A. P. Hedbergs aktiebolag.....	Edsta m. fl.....	Stöde.	—	133	—	—	—	—	54,900	—	—	—	544,400	
	Finajö m. fl.....	Torp.	—	118	—	—	2	—	88,500	—	—	—		
	Bodajönäset m. fl.....	Borgsjö.	—	1,172	—	—	—	—	56,300	—	—	—		
	Nyland m. m.....	Indal.	—	333	—	—	2	—	41,300	500	—	—		
	Östbyn m. m.....	Holm.	—	1,028	—	—	—	—	12,000	—	—	—		
	Öppom.....	Ljustorp.	—	61	—	—	—	—	7,600	—	—	—		
	Vaple ångsåg m. m.....	Njurunda.	—	17	—	—	2	2	13,300	270,000	—	—		
Ortvikens ångsågs aktiebolag.....	Hullajön m. fl.....	Stöde.	—	18	—	—	1	—	39,000	—	—	—		
	Boda m. fl.....	Torp.	—	1,038	—	—	—	—	96,900	—	—	—		
	Jemtroken m. fl.....	Borgsjö.	—	96	—	—	1	—	9,800	—	—	—		
	Säter.....	Hafverö.	—	126	—	—	—	—	4,700	—	—	—		
	Sunnansjö m. m.....	Holm.	—	361	—	—	—	—	15,000	—	—	—		
	Ortvikens ångsåg m. m.....	Skön.	—	—	—	—	4	1	3,500	156,000	—	—		
Svartviks aktiebolag.....	Lillmörtstjörn.....	Torp.	—	1,336	—	—	—	—	43,500	—	—	—	826,500	
	Byn m. fl.....	Borgsjö.	—	2,361	—	—	3	—	136,400	—	—	—		
	Kölsillre m. fl.....	Hafverö.	—	2,338	—	—	1	—	140,000	—	—	—		
	Nolby och Svartvik.....	Njurunda.	—	17	—	—	—	1	11,600	495,000	—	—		
Strömbacka bruks aktiebolag.....	Ulfjörn.....	Stöde.	—	—	—	—	1	—	600	—	—	—	12,100	
	Stormörtsjön.....	Torp.	—	96	—	—	—	—	11,500	—	—	—		
Essvikens aktiebolag.....	Stormyrn m. fl.....	Stöde.	—	1,028	—	—	—	—	25,000	—	—	—	145,000	
	Mjösund m. m.....	Njurunda.	—	176	—	—	3	1	17,000	103,000	—	—		
Torpshammars aktiebolag.....	Torpshammar m. fl.....	Torp.	—	1,117	—	—	—	1	88,800	25,000	—	—	113,800	
Aktiebolaget Iggesunds bruk.....	Lillnaggen m. fl.....	,	—	11	—	—	—	2	116,200	—	—	—	116,200	
Skogens kolaktiebolag.....	Alby m. fl.....	Hafverö.	—	1,117	—	—	—	—	31,100	—	—	—	31,100	

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1890.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrätt- ningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			4. Krono.	5. Skatte.	6. Frälse.					11. å jordbruks- fastighet.	12. å annan fastighet.	13. å frälse- ränta.	14. Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Svanö ångsågs aktiebolag.....	Svanö m. fl..... Öfverbodvill..... Edsbacken m. fl..... Mellansjö..... Backe m. fl..... Vestby..... Vike m. fl..... Majaån.....	Gudmundrå. Resele. Junsele. Ramsele. Edsele. Helgum. Anundsjö. Ytter-Lännäs.	— — — — — — — —	47 103 12 14 31 2301 388 172	— — — — — — — —	— — — — — — — —	3 — — — — — — —	1 — — — — — — 1	23,300 7,500 12,600 20,700 18,000 5,000 21,200 50,500	77,000 — — — — — — 10,000	— — — — — — — —	— — — — — — — —	245,800
Sandvikens sågverks aktiebolag.....	Sandviken m. fl..... Refvelåsen..... Rö m. fl..... Eldsålet m. fl..... Gideåberg m. fl..... Holmsta m. fl..... Hocksjö m. fl..... Näset m. fl..... Södra Granberget.....	Gudmundrå. Ådals-Liden. Junsele. Ramsele. Edsele. Helgum. Bodum. Fjällsjö. Tåsjö.	— — — — — — — — —	110 124 8 1285 10 171 1380 124 1	— — — — — — — — —	— — — — — — — — —	4 — — — — — 1 — —	2 — — — — — — — —	27,000 17,600 16,100 101,000 31,000 4,500 61,100 76,000 16,500	165,000 — — — — — — — —	— — — — — — — — —	— — — — — — — — —	515,800
Frånö nya aktiebolag.....	Frånö m. fl..... Näsåker..... Östansjö..... Meåfors..... Ramneå..... Mo..... Ön..... Norredsta.....	Gudmundrå. Ådals-Liden. Junsele. Ramsele. Edsele. Helgum. Bodum. Fjällsjö.	— — — — — — — —	4 1830 10 432 38 2332 182 320	— — — — — — — —	— — — — — — — —	3 — — — — — — —	1 — — — — — — —	11,900 8,000 1,000 3,500 16,500 5,500 12,000 1,600	100,000 — — — — — — —	— — — — — — — —	— — — — — — — —	160,000
Rö ångsågs aktiebolag.....	Hörnäs..... Rö m. fl..... Långnäs m. fl..... Krånge m. fl..... Mo..... Dal.....	Gudmundrå. Högsjö. Junsele. Ramsele. Helgum. Anundsjö.	— — — — — —	44 584 120 1112 175 4	— — — — — —	— — — — — —	— 4 — — — —	1 4 — — — —	8,000 207,500 6,900 15,800 7,000 6,000	500 139,433 — — — —	— — — — — —	— — — — — —	391,133
Strömnäs aktiebolag.....	Strömnäs m. fl..... Krånge m. fl..... Norrboholm m. fl..... Kråkbränna m. fl..... Näsö..... Alnö m. fl..... Häxmo m. fl..... Gulsele m. fl..... Gultjäl, södra, m. fl.....	Gudmundrå. Ramsele. Edsele. Fjällsjö. Långsele. Resele. Ådals-Liden. Junsele. Anundsjö.	— — — — — — — — —	40 1334 102 1134 12 7888 800 18 124	— — — — — — — — —	— — — — — — — — —	1 — — — — — — — —	1 — — — — — — — —	21,200 49,000 11,500 121,500 75,000 85,900 20,900 10,700 3,700	102,500 — — — — — — — —	— — — — — — — — —	— — — — — — — — —	501,900
Graningeverkens aktiebolag.....	Mjövattnet..... Bollsta m. fl..... Tunsjö och Östansjö..... Sollefteå bruk m. fl..... Öster-Strinne..... Forse bruk m. fl..... Graniö bruk m. fl..... Grythöglandet m. fl..... Brudbäcken m. fl..... Pjerdingen m. fl.....	Gudmundrå. Ytter-Lännäs. Dal. Sollefteå. Multrå. Långsele. Graniö. Ramsele. Edsele. Helgum.	— — — — — — — — — —	18 504 10 4112 38 124 1112 288 10 320	— — — — — — — — — —	— — — — — — — — — —	— 1 — — — — — 5 1 3	— 5 4 — 2 1 — — 1 1	17,000 202,800 29,800 192,400 13,800 129,200 454,900 150,000 25,500 269,400	— 375,500 — 119,000 — 61,000 9,000 — — 16,000	— — — — — — — — — —	— — — — — — — — — —	2,065,300
Nänsjö träullsaktiebolag.....	Nänsjö.....	Gudmundrå.	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—	—	1,000
Kungsgården-Mariebergs aktiebolag.....	Storvattnet..... Kungsgården m. fl..... Stagnsjö m. fl..... Alderlund..... Nänsjö m. fl..... Salsjö.....	Bjerträ. Resele. Junsele. Ramsele. Edsele.	— — — — — —	1 8 18 32 1223 182	— — — — — —	— — — — — —	— — — — — —	— 2 — — — —	80,000 15,000 22,000 60,500 61,700 6,000	295,000 — — — — —	— — — — — —	— — — — — —	—

	Helgum m. fl.	Helgum.	—	3 1/2	—	—	—	—	15,000	—	—	
	Grundsjö m. fl.	Bodum.	—	2 1/2	—	—	—	—	102,000	—	—	
	Grytån	Fjällsjö.	—	3	—	—	—	—	24,000	—	—	
	Hoting m. fl.	Tåsjö.	—	1 1/2	—	—	—	—	46,400	—	—	727,600
Ramviks sågverks aktiebolag	Ramvik m. fl.	Högsjö.	—	1/2	—	—	—	5	23,800	72,200	—	
	Holmstrand	Helgum.	—	3/8	—	—	—	—	5,000	—	—	101,000
Aktiebolaget Vålön	Vålön	Högsjö.	—	—	—	—	—	1	5,000	—	—	5,000
Ytter-Lännäs handelsaktiebolag	Bollata	Ytter-Lännäs.	—	—	—	—	—	—	—	11,500	—	11,500
Väija aktiebolag	Väija	>	—	1 1/2	—	—	—	2	23,000	65,000	—	
	Fängejö m. fl.	Ådals-Liden.	—	4 1/2	—	—	—	—	24,500	—	—	
	Bofors eller Forsås m. fl.	Ramsele.	—	2 3/4	—	—	—	—	90,400	—	—	
	Eldejö m. fl.	Edsele.	—	3/8	—	—	—	—	22,000	—	—	
	Trångåsen m. fl.	Fjällsjö.	—	1 1/2	—	—	—	—	100,000	—	—	324,900
Väija handelsaktiebolag	Lästa	Ytter-Lännäs.	—	—	—	—	—	—	—	5,000	—	5,000
Offers aktiebolag	Offer m. fl.	Boteå.	—	4 1/2	—	—	—	2	100,500	38,500	—	
	Fålasjö och Fällböle	Styrnäs.	—	1/8	—	—	—	—	2,100	—	—	141,100
Gefle ångbryggeriaktiebolag	Nyland	Ytter-Lännäs.	—	—	—	—	—	—	—	1,000	—	1,000
Nylands handelsaktiebolag	>	>	—	—	—	—	—	—	—	11,000	—	11,000
Vesternorrlands ångbåtsaktiebolag	>	>	—	—	—	—	—	—	—	5,000	—	5,000
Aktiebolaget Reveteringsmattan	>	>	—	—	—	—	—	—	—	5,000	—	5,000
Fors aktiebolag	Svartnäset	Styrnäs.	—	1/8	—	—	—	—	4,000	—	—	
	Hermansjö m. fl.	Resele.	—	1 3/8	—	—	—	—	71,800	—	—	
	Bredånger	Nätra.	—	1/8	—	—	—	—	23,800	180,000	—	
	Myrbohöjden	Sidensjö.	—	1 1/2	—	—	—	—	63,200	18,000	—	
	Aspeå	Skorped.	—	5 3/8	—	—	—	—	136,500	—	—	
	Hermansjö	Anundsjö.	—	3/8	—	—	—	—	18,000	—	—	515,300
Björkä aktiebolag	Björkä m. fl.	Öfver-Lännäs.	—	2 1/8	5 1/8	2 3/8	—	—	257,900	34,500	—	
	Nyåkersberg	Sånga.	—	1/8	—	1/8	—	—	30,000	—	—	
	Backsjöbränna	Ed.	—	2 1/2	—	—	—	—	62,600	1,000	—	
	Hvitberget	Resele.	—	1 1/2	—	—	—	—	23,900	—	—	
	Jansjö m. fl.	Skorped.	—	1 3/8	—	—	—	—	29,000	—	—	438,900
Tybränns mejeriaktiebolag	Tybränn	Öfver-Lännäs.	—	—	—	—	—	—	—	3,600	—	3,600
Sånga brunns aktiebolag	Sånga	Sånga.	—	—	—	—	—	—	—	20,000	—	20,000
Ströms trävaruaktiebolag	Köja m. fl.	Bjerträ.	—	1 3/8	—	—	—	—	47,500	160,000	—	
	Stamsele	Ramsele.	—	1/8	—	—	—	—	26,500	—	—	234,000
Lugnviks nya ångsågs aktiebolag	Lugnvik m. fl.	Bjerträ.	—	1 1/8	—	—	—	2	40,900	178,800	—	
	Forsmo	Ed.	—	3 1/8	—	—	—	—	12,000	—	—	
	Betåsen m. fl.	Ådals-Liden.	—	4 1/8	—	—	—	—	18,400	—	—	
	Osele m. fl.	Junsele.	—	1 1/8	—	—	—	—	10,600	—	—	
	Forsmo	Ramsele.	—	1/8	—	—	—	—	16,000	—	—	
	Mo eller Gammelmo	Edsele.	—	1/8	—	—	—	—	7,000	—	—	
	Kråkbränna m. fl.	Fjällsjö.	—	1 1/2	—	—	—	—	25,500	—	—	309,200
Locknö ångsågs aktiebolag	Locknö	Bjerträ.	—	3/8	—	—	—	2	20,700	25,000	—	
	Kullberget m. fl.	Junsele.	—	2 1/8	—	—	—	—	41,600	—	—	
	Håsjö	Ramsele.	—	2 1/8	—	—	—	—	105,000	—	—	
	Nagsjöhöjden	Bodum.	—	1 3/8	—	—	—	—	76,000	—	—	
	Berg m. fl.	Fjällsjö.	—	3 1/8	—	—	—	—	169,500	—	—	437,800
Hallsta aktiebolag	Hallsta	Bjerträ.	—	1 1/8	—	—	—	1	15,000	35,000	—	50,000
Bjerträ handelsaktiebolag	Strinne	>	—	—	—	—	—	—	—	1,200	—	1,200
Dals ångsågs aktiebolag	Dal m. fl.	Nora.	—	—	—	—	—	2	5,200	131,500	—	
	Näs	Långsele.	—	1/8	—	—	—	—	23,000	7,000	—	
	Qvarnå	Junsele.	—	1/8	—	—	—	—	1,500	—	—	
	Sporsjönäs	Ramsele.	—	1/8	—	—	—	—	6,000	—	—	
	Björnberget m. fl.	Edsele.	—	1 1/2	—	—	—	—	66,000	—	—	
	Årtrik	Helgum.	—	3/8	—	—	—	—	16,000	—	—	256,200
Nora mejeriaktiebolag	Torrom	Nora.	—	—	—	—	—	—	—	2,000	—	2,000

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1890.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				9. Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk o. inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)					
			4. Krono.	5. Skatte.	6. Frälse.				7. Summa.	11. jordbruksfastighet.	12. å annan fastighet.	13. å frälse-ränta.	14. Summa.	
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Sprängsvikens aktiebolag.....	Hvitberget m. fl.....	Rösele.	—	223 1075	—	—	—	—	—	32,800	—	—	145,400	
	Mofo.....	Ådals-Liden.	—	11 180	—	—	—	—	—	23,200	—	—		
	Betarsjönäs m. fl.....	Junsele.	—	288	—	—	—	—	—	49,400	—	—		
	Näset m. fl.....	Fjällejö.	—	88	—	—	—	—	—	40,000	—	—		
Sandö ångsågs aktiebolag.....	Näsåker m. fl.....	Ådals-Liden.	—	371 152	—	—	—	—	—	45,000	—	—	148,000	
	Bergsjö m. fl.....	Anundsjö.	—	524	—	—	—	—	—	103,000	—	—		
Norrländska skogsaktiebolaget.....	Foromo m. fl.....	Junsele.	—	883 152	—	—	—	—	—	10,500	—	—	10,500	
Nässjö qvarnaktiebolag.....	Nässjö m. fl.....	Ramsele.	—	1	—	—	—	1	1	9,500	12,000	—	21,500	
Edsele qvarnaktiebolag.....	Ödsgårds tullqvarn.....	Edsele.	—	—	—	—	—	—	1	—	15,000	—	15,000	
Mo och Domejö aktiebolag.....	Björkvik m. fl.....	Anundsjö.	—	113 1	1	—	—	—	—	253,300	—	—	569,300	
	Domsjö.....	Sjålevad.	—	18	—	—	—	—	1	15,500	155,000	—		
	Mo m. fl.....	Mo.	—	17	—	—	—	—	3	55,500	75,000	—		
	Kjerrsjön.....	Björna.	—	134 152	—	—	—	—	—	15,000	—	—		
Gideå och Husums aktiebolag.....	Brink m. fl.....	Anundsjö.	—	312	—	—	—	—	—	91,000	—	—	633,100	
	Björna m. fl.....	Björna.	—	484	—	—	—	—	—	211,300	—	—		
	Norrgidsjö m. fl.....	Gideå.	—	144	—	—	—	—	2	39,500	35,000	—		
	Högbränna.....	Trehörningsjö.	—	124	—	—	—	—	—	50,200	—	—		
	Husum m. fl.....	Grundsunda.	—	148	—	—	—	—	2	53,100	153,000	—		
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Jerfeds ångsågs aktiebolag.....	Hellsund m. fl.....	Anundsjö.	—	478 54	—	—	—	—	—	84,400	—	—	181,400	
	Jerfed.....	Arnäs.	—	—	—	—	—	—	1	12,000	85,000	—		
Örnsköldsviks ångsågs aktiebolag.....	Bredbyn m. fl.....	Anundsjö.	—	148	—	—	—	—	—	90,200	—	—	153,200	
	Örnsköldsviks ångsåg.....	Sjålevad.	—	—	—	—	—	—	1	—	65,000	—		
Aktiebolaget Sundsvalls handelsbank.....	Gården n:o 3, 1 qv.....	Sundsvall.	—	—	—	—	—	—	1	—	69,000	—	74,000	
	Nässjö.....	Gudmundrå.	—	—	—	—	—	—	1	—	5,000	—		
Boktryckeriaktiebolaget i Sundsvall.....	Gården n:o 96 & 101, 2 qv.....	Sundsvall.	—	—	—	—	—	—	2	—	49,000	—	49,000	
Sundsvalls Goodtemplars byggnadsaktiebolag.....	{ > > 250 i 5 qv. & } 172 i 3 qv. }	>	—	—	—	—	—	—	2	—	18,000	—	18,000	
Aktiebolaget Medelpads folkbank.....	{ > > 209, 4 qv. } { > > 2 & 3, qv. Svarf- } varen..... }	>	—	—	—	—	—	—	1	—	119,000	—	119,000	
Sundsvalls murbruksaktiebolag.....	{ > > 2 & 3, qv. Svarf- } varen..... }	>	—	—	—	—	—	—	2	—	23,200	—	23,200	
Grönborgs bryggeriaktiebolag.....	{ Gård. n:is 342, 343, 344, } 6 qv..... }	>	—	—	—	—	—	—	3	—	347,500	—	347,500	
Sundsvalls ölbrggeriaktiebolag.....	{ > > 353, 356, 357, } 6 qv..... }	>	—	—	—	—	—	—	3	—	209,900	—	209,900	
Gambrini bryggeriaktiebolag.....	{ > > 359, 7 qv. } { > > 359, 7 qv. }	>	—	—	—	—	—	—	1	—	96,500	—	96,500	
Tivoli-aktiebolaget.....	Tivoli.....	>	—	—	—	—	—	—	1	—	25,000	—	25,000	
Akt.-bol. Sundsvalls vattenkurinrättn.....	Badhus.....	>	—	—	—	—	—	—	1	—	35,000	—	35,000	
Rosenborgs aktiebolag.....	Rosenborg.....	>	—	—	—	—	—	—	1	—	50,000	—	50,000	
Sundsvalls tobaksfabriksaktiebolag.....	Tobaksfabriken.....	>	—	—	—	—	—	—	1	—	56,000	—	56,000	
Aktiebolaget byggnadsförbundet.....	—.....	>	—	—	—	—	—	—	1	—	112,000	—	112,000	
Aktiebolaget Sällskapet.....	—.....	>	—	—	—	—	—	—	1	—	99,000	—	99,000	
Hernösands verkstads aktiebolag.....	Mekanisk verkstad.....	Hernösand.	—	—	—	—	—	—	1	—	81,500	—	94,500	
	Gård. n:is 252, 277, 8 qv.....	>	—	—	—	—	—	—	2	—	13,300	—		
Hernösands tobaksfabriks aktiebolag.....	Fabriksbyggnad.....	>	—	—	—	—	—	—	1	—	23,000	—	23,000	
Hernö bryggeriaktiebolag.....	Ångbryggeri.....	>	—	—	—	—	—	—	1	—	240,000	—	240,000	
			Summa	—	1) 239 508	1) 6 118	1) 4 052	1) 249 678	191	159	11,693,800	10,189,283	—	21,883,083

50 Västernorrlands län.

Tab. 5.

1) Utrymmet har ej medgifvit användandet af vanliga bråk i tabellens slutsummor. Mantalen för länet äro nemligen: skatte 239 508, frälse: säterier m. m. 6 118, allmänt frälse 4 052, summa 249 678. (K. St. Cb.)

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR, I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1890.

1. Främmande magtens och undersåtens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken.	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.					9. Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar.	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	Frälse.		Summa.			å jordbruksfastighet.	å annan fastighet.	å frälseränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Hans K. Larsen, Norge	Ramvik, gård	Högsjö.	—	—	—	—	—	1	—	—	100	—	100
Brita Högman, Finland	Byn, tomt	Skön.	—	—	—	—	—	1	—	—	1,000	—	—
Johannes Hendriksson, >	Härsta, >	>	—	—	—	—	—	1	—	—	500	—	—
Johan Andersson, >	>	>	—	—	—	—	—	1	—	—	1,500	—	—
Hans Carlsson, >	Närstad, >	Alnö.	—	—	—	—	—	1	—	—	600	—	—
Mikael Ek, >	Elfva, >	>	—	—	—	—	—	1	—	—	800	—	—
Carl Henrik Johansson, >	Näset, torp	>	—	—	—	—	—	1	—	1,200	—	—	—
Johan Erik Gustafsson Sundberg, >	Rökland, tomt	>	—	—	—	—	—	1	—	—	1,000	—	—
Johan Helsing, >	Öda, >	>	—	—	—	—	—	1	—	—	1,000	—	—
Pettersson, >	>	>	—	—	—	—	—	1	—	—	500	—	—
C. H. Frycksell, >	Berga, torp	Njurunda.	—	—	—	—	—	1	—	2,000	—	—	—
Simon Johansson Kull, >	Gådeå, gård	Säbrå.	—	—	—	—	—	—	1	—	2,500	—	—
Job. Ågren, >	Dal, >	Högsjö.	—	—	—	—	—	—	1	—	100	—	—
Joh. F. Wik, >	Sanna, torp	Hemsö.	—	—	—	—	—	1	—	1,500	—	—	—
Abt. Johanssons enka, >	Utano, >	>	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—	—	—
I. Hedqvist, >	Valla, lägenhet	Boteå.	—	—	—	—	—	1	—	400	—	—	15,600
Summa			—	—	—	—	—	13	3	6,100	9,600	—	15,700

Tab. 6 o. 7.

Tab. 7.

BRANDFÖRSÄKRINGSINRÄTTNINGARNES VERKSAMHET, I VESTERNORRLANDS LÄN ÅREN 1886—1890.

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År då verksamheten började.	3. Inflytna försäkringsavgifter (eller utdebiterade belopp). 1886—1890.	4. Öfriga inkomster. 1886—1890.	5. Utbetalda brandskadereparationer. 1886—1890.	6. Afsättningar till fonder. 1886—1890.	7. Öfriga utgifter. 1886—1890.	8. Be-fintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1890. Kr.	9. Försäkringsbelopp		11. Utdebiteringsgrund (för ömsesidighetsbolag). Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					12. Eldsvådor, för hvilka under 1886—1890 utbetalts ersättning		13. Anmärkingar.		
								tecknad under loppet af år 1890.	qvarstående vid slutet af år 1890.	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	endast för fast eller endast för lös egendom.	både för fast och lös egendom.			
																		öre.	öre.
Vesternorrlands läns brandstodsbolag för landet.....	{ Fast egendom } { Lös egendom }	1844	435,534	—	341,722	13,171	73,974	5,296	34,675,115	35,343,360	{ 22 } { 22 }	20	50	26	18	—	172	1)	
Njurunda sockens brandstodsbolag.....	{ Fast egendom } { Lös egendom }	1870	17,797	205	16,335	—	1,282	3,488	49,725	2,006,610	{ 10 } { 10 }	10	10	20	20	—	12		
Indals d:o d:o.....	{ Fast egendom } { Lös egendom }	1869	1,170	2,465	200	—	541	13,751	9,000	525,000	10	10	10	10	10	—	1		
		1869	583		100		—	—	—	—	3,550	233,990	10	10	10	10	10	—	—
Ljustorps d:o d:o.....	{ Fast egendom } { Lös egendom }	1880	3,839	1,908	749	—	281	10,407	9,500	761,390	{ 10 } { 10 }	10	10	10	10	—	4		
					63	—	—	—	2,700	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Hässjö och Tynderö socknars d:o.....	{ Fast egendom } { Lös egendom }	1882	10,908	1,765	64	8,867	3,743	12,951	87,340	1,462,510	{ 15 } { 15 }	15	15	15	15	—	1		
Selångers sockens d:o.....	{ Fast egendom } { Lös egendom }	1874	5,572	1,241	1,530	—	804	10,490	23,920	1,089,530	{ 10 } { 10 }	10	10	10	15	—	1	2)	
Tuna d:o d:o.....	{ Fast egendom } { Lös egendom }	1866	4,315	1,535	2,209	—	374	8,246	—	1,213,000	{ 7-5 } { 7-5 }	7-5	7-5	7-5	7-5	10	—	3	3)

Vesternorrlands län.

Tab. 7. (Forts.) BRANDFÖRSÄKRINGSINRÄTTNINGARNES VERKSAMHET, I VESTERNORRLANDS LÄN ÅREN 1886—1890.

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År då verksamheten började.	3. Infutna försäkringsafgifter (eller utdebiterade belopp). 1886—1890.	4. Öfriga inkomster. 1886—1890.	5. Utbetalda brandskadeersättningar. 1886—1890.	6. Afsättningar till fonder. 1886—1890.	7. Öfriga utgifter. 1886—1890.	8. Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1890.	9. Försäkringsbelopp		11. Utdebiteringsgrund (för ömsesidighetsbolag). Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					12. Eldsvådor, för hvilka under 1886—1890 utbetalts ersättning		13. Anmärkingar.	
								tecknad under loppet af år 1890.	qvarstående vid slutet af år 1890.	1886.	1887.	1888.	1889.	1890.	endast för fast eller endast för lös egendom.	både för fast och lös egendom.		
																		öre.
Attmars sockens brandstodsbolag		Kr. 1873 7,315	Kr. 2,547	Kr. 2,535	—	Kr. 653	Kr. 20,014	Kr. 980,602	Kr. 1,042,290	15 15	15 15	15 15	15 15	—	—	5		
Stöde d:o d:o		{ Fast egendom 1860 2,660 Lös egendom 1860 2,355 }	2,160	2,998	3,461	1,902	7,073	75,445	1,645,055	{ 7 ⁵ 7 ⁵ 7 ⁵ 7 ⁵ }	—	—	17 ⁵ 17 ⁵	—	—	7	4	1)
Torps d:o d:o		{ Fast egendom 1870 20,592 Lös egendom 1870 2,570 }	2,570	18,945	2,570	1,647	34,094	{ 27,350 1,683,720 21,770 1,332,840 }	15 10	5 30	15 15	15 15	—	—	—	11		
Borgsjö d:o d:o		{ Fast egendom 1870 10,450 Lös egendom 1870 1,470 }	1,470	6,248	3,933	1,739	8,667	{ 37,520 1,189,380 32,370 776,810 }	10 10	10 10	10 10	10 10	15 15	—	—	5		
Säbrå d:o d:o		{ Fast egendom 1870 4,343 Lös egendom 1870 3,801 }	4,779	{ 746 289 }	—	531	22,616	27,900	1,632,800	{ 10 10 10 10 }	10 10	10 10	10 10	10 10	2	—	4	1)
Stigajö d:o d:o		{ Fast egendom 1872 1,968 Lös egendom 1872 893 }	893	2,247	14	296	3,857	35,890	415,740	{ 10 10 10 10 }	10 10	10 10	10 10	10 10	—	—	2	
Högejö och Hemsö socknars d:o		{ Fast egendom 1882 3,450 Lös egendom 1882 1,725 }	—	{ 4,955 524 }	—	463	{ 2,384 1,192 }	{ 16,300 8,240 478,256 239,128 }	15 15	15 15	15 15	15 15	30 30	—	—	4		
Nora sockens d:o		{ Fast egendom 1869 7,079 Lös egendom 1869 941 }	941	3,395	4,324	426	6,698	—	1,399,600	{ 10 10 10 10 }	10 10	15 10	10 10	10 10	—	—	4	
Bjerträ d:o d:o		{ Fast egendom 1882 14,315 Lös egendom 1882 — }	—	13,990	—	—	325	—	521,580	{ 15 15 15 15 }	15 15	15 15	15 15	180 180	—	—	5	
Skogs d:o d:o		{ Fast egendom 1879 2,774 Lös egendom 1879 — }	—	4,690	—	20	1,424	—	505,280	{ 5 10 5 10 }	15 15	15 15	15 15	15 15	—	—	3	
Dals d:o d:o		{ Fast egendom 1870 1,401 Lös egendom 1870 395 }	395	{ 1,000 213 }	552	31	2,076	204,550	{ 108,210 88,465 }	15 15	15 15	15 15	15 15	15 15	—	—	2	
Styrnäs d:o d:o		{ Fast egendom 1880 13,697 Lös egendom 1880 — }	124	14,944	—	121	—	—	—	{ 10 246 10 246 }	—	—	—	—	—	—	2	1)
Multrä d:o d:o		{ Fast egendom 1870 539 Lös egendom 1870 435 }	435	—	974	—	2,776	—	97,170	{ 10 10 10 10 }	10 10	10 15	15 15	15 15	—	—	—	
Edsele d:o d:o		{ Fast egendom 1887 1,553 Lös egendom 1887 — }	263	25	1,554	152	2,080	14,195	307,400	{ 110 114 110 114 }	114 110	117 117	113 113	—	—	—	—	
Janssele d:o d:o		{ Fast egendom 1877 1,887 Lös egendom 1877 — }	—	990	—	154	4,498	—	150,100	—	—	—	—	—	—	—	1	
Tlajö d:o d:o		{ Fast egendom 1881 3,225 Lös egendom 1881 374 }	374	{ — 20 }	—	519	4,893	—	451,770	{ 14 14 14 14 }	14 14	14 14	14 14	14 14	1	—	—	
Anundsjö d:o d:o		{ Fast egendom 1861 6,287 Lös egendom 1861 6,000 }	2,141	{ 8,842 4,324 }	—	1,374	7,811	{ 87,590 80,000 2,000,000 1,756,470 }	5 5	5 10	5 10	10 10	10 10	1 1	—	3		
Ullångers d:o d:o		{ Fast egendom 1882 4,205 Lös egendom 1882 31 }	31	2,987	—	450	800	—	552,390	{ 15 15 15 15 }	15 15	15 15	15 15	15 15	—	—	5	
Nättra d:o d:o		{ Fast egendom 1877 5,192 Lös egendom 1877 — }	—	729	4,063	400	5,303	—	1,653,570	{ 10 5 10 5 }	5 6	6 10	10 10	—	—	1		
Nordingrå d:o d:o		{ Fast egendom 1860 10,249 Lös egendom 1860 — }	—	—	—	—	—	—	1,785,240	—	—	—	—	—	—	—	—	
Vibygerå d:o d:o		{ Fast egendom 1882 6,160 Lös egendom 1882 1,043 }	1,043	10	—	961	6,232	—	895,290	{ 15 15 15 15 }	15 15	15 15	15 15	15 15	—	—	1	
Summa		—	622,940	29,285	458,618	43,483	92,838	209,442	36,510,572	65,283,994	—	—	—	—	—	12	256	

Anm. 1) Under kol. 9 och 10 äro ansvarighetsbeloppen upptagna. Ingen återförsäkring förekommer. — 2) Ut tillgångarne vid årets slut ingå äfven brandsläckningsredskap till värde af 1,740 kr. — 3) I saknad af inforrdad upplysning kan beloppet under kol. 9 ej uppgifvas. — 4) Räkenskapsåret räknas från den 1 maj. — 5) Bolaget eger inga fonder. Under kol. 9 och 10 äro ansvarighetsbeloppen upptagna. — 6) Bolaget upplöstes den 31 december 1887, sedan en eldsvåda i Loo den 23 juni samma år dels medtagit bolagets behållning från föregående år och dels förorsakat i tabellen angifna stora utdebitering.

Tab. 8.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA
INRÄTTNINGAR I VESTERNORRLANDS LÄN ÅR 1890.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
A. Å Landsbygden.									
<i>a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Stagnellska fonden.	Lemna understöd dels till behöfvande ståndspersoners äldre enkor eller döttrar inom Medelpads landsförsamlingar, dels till fattiga inom Tuna församling.	Landtmätaren E. J. Stagnell och hans fru.	1857 ¹⁹ / ₄	16	256	6,000	—	Kyrkoherden i Tuna.	
O. D. Weinbergs fattigvårdsfond.	Räntan utdelas till fattiga enkor & Vifstavarf vid jul och nyår.	Grosshandl. O. D. Weinberg.	1864 ³⁰ / ₆	14	360	6,000	—	Vifstavarfs bolags styrelse.	
Sjöströmska fonden.	Lemna understöd åt fattige.	Hemmanseg. Nils Sjöström.	1870 ¹³ / ₁₁	10	30	1,000	—	Kommunaln:n i Styrnäs.	
Kramfors arbetares understöds-kassa.	Lemna understöd åt fattiga arbetare och enkor.	J. A. Kjellberg och söner, verkets disponent samt arbetare.	1850	13	360	7,746	—	Utsedd styrelse.	
Kapten Per Fröbergs donation.	Till julgäfvor åt mindre bemedlade välfredade personer, som icke åtnjuta fattigunderstöd.	Sjökapten Per Fröberg.	1874 ⁹ / ₁₂	16	90	2,000	—	Kommunalnämnden i Ytter-Lännäs.	
Jungfru Fröbergs donation.	Årliga räntan utdelas i lika lotter till ärbara fattiga inom Ytter-Lännäs socken.	Jungfru Anna Kristina Fröberg.	1849 ¹⁷ / ₁₁	6	50	1,000	—	D:o i d:o.	
Faktor Johan Nyholms donation.	Räntan utdelas hvarje jul åt fattiga personer, kända för sedlighet och nykterhet.	Faktor Johan Nyholm.	1856 ²³ / ₉	7	45	1,000	—	Fattigvårdsstyrelsen i d:o.	
Mauritz Jönssons donationsfond.	Räntan utdelas årligen till de mest fattiga inom Dals församling.	Häradsdom:n Mauritz Jönsson.	1852 ⁹ / ₂	12	60	1,500	—	Kommunalnämnden i Dal.	
O. W. Moritz donation.	Räntan utdelas till jul åt två eller tre behöfvande.	Kommissionslandtm. O. W. Moritz.	1880 ¹⁸ / ₅	2	10	200	—	Kommunalnämnden i Nora.	
Wiknerska testamentsfonden.	Till understöd åt sådana personer, som genom irakad större förlust äro i behof af fattigunderstöd.	Brukspatronen O. J. Wikner, Fantskog.	1876 ²² / ₇	11	257	5,030	—	Komministern och kyrkoverdarna i Skog.	
Skeppsbyggmäst:n P. Bergfors fond.	Räntan användes till fattigvården inom Nordingrå s:n.	Skeppsbyggmäst:n P. Bergfors.	1881 ¹ / ₂	—	—	5,000	—	Kommunalnämndens ordförande.	
<i>b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Tunadals silfverbröllopsfond.	Att årligen tilldela premier åt flitiga elever vid Tunadals folkskola samt understöd åt förmäns eller arbetares barn för studiernas fortsättande i såväl praktiskt som teoretiskt hänseende.	Grosshandlaren C. T. Jacobson och hans fru.	1883 ¹⁴ / ₆	5	195	5,207	—	Styrelsen för Tunadals pensions- och enkekassa.	
Frånbergs premiefond.	Räntan användes till inköp af böcker för premier åt skolbarn i Selånger, för flit och godt uppförande.	Länsmannen E. O. Frånberg.	1873	2	5	100	—	Selångers sockens skolråd.	
Hellströmska fonden.	Att af årliga räntan inköpa böcker till premier åt skolbarn, då fonden, som ursprungligen var 25 kronor, uppgått till 100 kronor.	Jägmästaren V. Fellenius.	1873	—	—	80	—	D:o d:o.	
Framlidne grosshandl. A. P. Hedbergs donationsfond.	Räntan användes till premier åt flitiga skolbarn och fattiga barns skolhållning.	Grosshandl. A. P. Hedberg.	1882 ³¹ / ₁₂	—	—	2,000	—	Stöde församlings skolråd.	
Vilhelmina Bergmans donationsfond.	Räntan användes till beklädnad af fattiga skolbarn.	Prostinnan Vilhelmina Bergman.	1866 ³ / ₁	12	75	1,550	—	Ljustorps sockens skolråd.	
Hägglundska premiefonden.	Räntan användes till premium åt ett flitigt skolbarn, som har högsta betyget i kristendomskunskap.	Kronolänsmannen E. Hägglund.	1884 ²³ / ₂	1	2	50	—	Ordföranden i Ljustorps skolråd.	
Engmanska donationen.	Räntan användes till premier åt flitiga skolbarn.	Lektor P. Engman.	—	30	25	1,073	—	Skolrådet i Tynderö.	
Kårbergsska fonden.	Räntan utdelas till fattiga skolbarn på Åstön.	Hemmansegaren Kårberg.	—	—	—	625	—	D:o i d:o.	
Premiefonden.	Att, när fonden växt till 3,000 kronor, af räntan utdela premier till fattiga välartade barn.	Sammanskott af flere.	1847 ²⁴ / ₁₀	—	—	353	—	D:o i Sabrå.	
Kapten Per Fröbergs donation.	Räntan användes till premier åt och beklädnad af fattiga välartade skolbarn.	Sjökapten Per Fröberg.	1874 ⁹ / ₁₂	40	120	3,000	—	D:o i Ytter-Länuäs.	

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.		6.		7.	8.	9.	10.
				Stiftelsens år och dag.	till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890. Kapital. Kronor.				
Enkefru C. A. Schütts donation.	Att för upplupen ränta inköpa böcker till fattiga barn.	Enkefru C. A. Schütt.	1845 ⁹ / ₁₁	6	11	213	—	Skolrådet i Ytter-Lännäs.			
Widénska donationsfonden.	Halfva årsräntan användes till premier åt flitiga skolbarn.	Lektor J. Widén.	1874 ⁹ / ₁₁	—	7	328	—	D:o i Skog.			
Per Jönssons och hustrus i Kläpp minnesfond.	Räntan användes till afhöjande af en småskoleläraressa inom församlingen.	Födorådstagaren Per Jönssons enka i Kläpp.	1887 ²³ / ₇	1	44	2,222	—	D:o i d.o.			
Hasselhuhnska donationen.	Bibringande af undervisning åt fattiga barn.	Enkefru Hedvig Elisabet Borgström.	1861 ²² / ₃	5	100	2,000	—	Kommunalnämnden och pastor i Nora.			
Skolaus premiefond.	Att bereda premier åt flitiga skolbarn.	Biskop C. F. Beckman.	1872	18	4	100	—	Nora skolråd.			
Lindahlska donationen.	Då fonden uppgått till tillräckligt belopp, användes årliga räntan till en skolnärättning i Boteå pastorat för undervisning i endast kristendoms-kunskap.	Kyrkoherden C. P. Lindahl.	1829 ²³ / ₆	—	—	3,993	—	Kyrkoherden i Boteå.			1)
Mamsell Holmstrands donationsfond.	Räntan användes till hjälp åt fattiga nattvårdsbarn i Ullånger.	Mams. Elisabet Holmstrand.	1873	6	34	1,000	—	Kommunalnämndens ordförande.			
Sjökapten J. Nybergs donationsfond.	Bidrag till böcker och kläder till mindre bemedlade föräldrars skolbarn.	Sjökapten Joh. Nyberg.	1886 ³ / ₆	56	236	5,030	—	Nätra skolråd och Hernösands stadsfullmäktige.			
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.											
Näsmanska donationsfonden.	Folkupplysningens befrämjande.	Qvarnegaren Jonas Näsman.	1868 ²⁵ / ₁	—	2,501	60,295	30,043	Styrelse af 3 personer, utsedd af kommunalnämnden och skolrådet i Gudmundrå.			2)
d) Stiftelser för sjukvård, sjuk- och begravningskassor.											
O. D. Weinbergs hjälp- och begravningskassa.	Att lemna begravningshjälp till arbetare.	Grosshandlaren O. D. Weinberg.	1864 ¹ / ₇	2	80	3,364	—	Vifstavarfs bolags styrelse.			3)
Vifstavarfs bolags sjukhjälpfond.	Att lemna hjälp till arbetare och enkor vid sjukdom.	Vifstavarfs bolag.	1875	10	409	8,651	—	D:o d.o.			4)
Fagerviks sjuk- och begravningskassa.	Att lemna sjuk- och begravningshjälp åt arbetare och familjer.	Fagerviks sågverksarbetare.	1883 ¹ / ₁	81	3,489	977	—	Kassör E. A. Engström.			5)
Johannedale d:o.	D:o	Grosshandl. J. Johansson.	1885 ¹⁴ / ₁₀	31	581	2,371	—	Faktor S. Wahlström.			6)
Erikedals sjukhjälp- och begravningskassa.	D:o	Grosshandl. L. U. Öqvist.	1882 ⁹ / ₂	33	720	4,470	—	Särskild vald styrelse.			7)
Skönviks sjuk- och begravningskassa.	D:o	Skönviks aktiebolag.	1882	251	13,195	16,551	—	En styrelse, hvars ordf. är förvaltaren i Skönvik.			8)
Sunds d:o.	D:o	Sunds aktiebolag och dess arbetare.	1872	84	2,316	19,613	—	Verkets chef och 4 delegare.			9)
Kubikenborgs d:o.	D:o	Grosshandl. J. A. Enhörning o. dennes arbetare.	1876 ⁹ / ₆	46	1,456	7,523	—	En af delegarne vald styrelse.			10)
Vindskärvarfs d:o.	D:o	Kapten Ad. Nordberg.	1879	—	—	753	—	En styrelse, vald vid hvarje nyår.			11)
Mons d:o.	D:o	Mons sågverks arbetare.	1877 ¹ / ₂	97	3,166	8,738	—	En af delegarne vald styrelse.			12)
Sörfors arbetares d:o.	D:o	Sörfors ordinarie arbetare.	1878 ¹⁴ / ₇	69	932	1,743	—	En vald styrelse.			13)
Svartviks arbetares d:o.	D:o	Svartviks arbetare.	1886 ²⁰ / ₁₁	94	2,466	17,308	—	En styrelse af 9 personer.			14)
Stockviks och Vapelnäs d:o.	D:o	Stockviks och Vapelnäs arbetare.	1885 ²² / ₁₆	24	700	4,688	—	En af delegarne vald styrelse.			15)
Esaviks sjuk-kassa.	Beredande af underhåll åt sjuke delegare i kassan.	Sågverksägaren Ernst Christiernin.	1883 ¹⁷ / ₂	145	1,047	3,146	—	En styrelse af 6 personer.			16)
Nyhamns sjuk- och begravningskassa.	Att lemna sjuk- och begravningshjälp åt arbetare och familjer.	Grosshandlaren N. O. Näs i Östersund och dennes arbetare.	1884 ¹ / ₁₂	15	250	3,704	—	En styrelse af 6 personer.			17)
Klampenborgs arbetares d:o.	D:o	Klampenborgs arbetare.	1872	33	726	6,231	—	Inspektor Gustaf Stenberg.			18)
Nyviks sjuk- o. begravningskassa.	D:o	Sunds aktiebolag.	1883	35	379	5,621	—	Verkets chef o. 4 delegare.			19)
Alafors arbetares d:o.	D:o	Disponenten P. Olsson och dennes arbetare.	1823 ²³ / ₁₂	18	434	5,176	—	Alafors sågverks aktiebolag och en styrelse.			20)
Söträkers sågverks sjukhjälp- och begravningskassa.	D:o	Arbetaren J. P. Åström.	1889 ¹ / ₄	4	100	271	—	Söträkers sågverks aktiebolag och en styrelse.			21)

Ramviks sågverks d:o.	D:o	d:o.	Ramviks sågverk.	—	35	597	3,309	—	En styrelse af 4 personer och disponenten.	22)
Sprängsvikens sjuk-kassa.	D:o	d:o.	Sprängsvikens aktiebolag.	1890	16	317	3,132	—	En vald styrelse.	23)
Kramfors sjukhjälp-förening.	Att lemna sjukhjälp till arbetarne.		Bruskpatron Per Lagerhjelms.	1880 ⁹ / ₁₀	276	3,030	—	—	En styrelse, utsedd bland förmännen och arbetarne.	24)
Sandvikens sjukhjälp-kassa.	D:o	d:o.	Sågverksäg. F. H. Versteegh.	1883	80	1,579	4,241	—	En styrelse af 6 ledamöter.	25)
Bollsta bruks arbetares sjukhjälp- o. begrafn.-kassa.	D:o	d:o.	Bollsta bruks arbetare.	1887 ²¹ / ₈	36	632	4,696	—	En styrelse.	26)

e) Pensionsanstalter.

Doktor Bergmans lifrät-anstalts fond.	Bereda lifränta åt barn, födda af fattiga föräldrar.	Kontraktsposten Esbjörn Bergman.	1879 ⁸ / ₇	4	40	1,122	—	Ordförandena i kyrko- och kommunalstämman samt kommunalnämnden.	26)
Margret Nordstrands dona-tion.	Bereda lifränta att uppbäras efter fyllda 50 år.	Sjökaptenkap M. Nordstrand å Åbord.	1874 ²¹ / ₁	60	300	4,000	—	Kommunalnämnden i Högsjö.	27)
Nora husbondeförening.	Bereda lifränta för inom kommunen födda barn.	—	1874 ⁸ / ₁	65	192	865	—	En ombudsman och en nio-mannastyrelse.	28)
Carlsföreningens fond.	Beredande af lifränta åt inom Ullånger födda barn, efter fyllda 55 år.	Carlsföreningen.	1875 ³¹ / ₃	4	11	4,706	—	Kommunalnämndens ordförande.	29)
			Summa	—	1,937	44,021	272,665	30,043	

B. I Hernösands stad.

a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.

Arnströmska fonden.	Understöd åt 2 fiskare- eller handtverkarenskor.	Enkan Margreta Christina Arnström.	1844 ⁸ / ₁₁	2	18	300	—	Direktionen öfver rådman E. Nybergs pensionsfond.	
Fröbergaska fonden.	Understöd åt 2 de mest behöfvande personer i staden af hvad klass, kön och ålder som helst.	Enkefru Kristina Margreta Fröberg.	1830 ¹¹ / ₁	2	30	500	—	D:o d:o.	
Wideska fonden.	Understöd åt 2 välfredade ogifta qvinspersoner af tjennande klassen.	Jungfru Katarina Margreta Wide.	1865 ⁸ / ₂	2	75	1,500	—	D:o d:o.	
Rydqvistska fonden.	Understöd åt behöfvande släktingar eller sjömanskor.	Rådman Anders Rydqvist.	1831 ²⁸ / ₄	2	90	1,500	—	D:o d:o.	
Sellingska fonden.	Understöd åt enkör efter embets- och tjänstemän samt borgare i Hernösand.	Enkefru Hedvig Elisabet Selling.	1862 ⁹ / ₈	8	240	4,000	—	D:o d:o.	
Löfrothska donationsfonden.	Understöd till behöfvande enkör och döttrar efter handlande eller handtverkare i Hernösand.	Handlanden E. A. Löfroth i Hernösand.	1869 ⁹ / ₂	—	—	5,000	—	D:o d:o.	28)
Ebergaska fonden.	Understöd åt enkör och döttrar efter borgare i Hernösand.	Enkefru Lovisa Esberg.	1861 ²⁴ / ₉	5	255	5,000	—	D:o d:o.	
Rådman E. Nybergs pen-sionsfond.	Understöd åt behöfvande, välfredade enkör och barn efter afidne borgare i Hernösand.	Rådman Eric Nyberg.	1815 ²⁵ / ₁	33	997	25,200	—	En direktion under lands-höfd:s ordförandeskap.	
Ebba Fröbergs donation.	Genom gåfvor bilda understöd åt behöfvande, välfredade personer i Hernösand.	Borgmästaren C. A. Fröberg.	1886 ¹⁹ / ₉	10	150	3,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Borgmästaren C. A. Fröbergs fond.	Julgåfvor åt behöfvande fattiga i Hernösand.	Densamme.	1882 ⁸ / ₆	9	125	2,500	—	D:o.	
E. Bergströms fond.	Understöd genom julgåfvor.	Arbetaren E. Bergström.	1873 ¹³ / ₁	6	75	1,500	—	D:o.	
Grosshandlaren F. J. Haléns donation.	Genom gåfvor bilda understöd åt 4 behöfvande handtverkarenskor.	Grosshandlaren F. J. Halén.	1886 ¹⁹ / ₃	4	50	1,000	—	D:o.	
Bengt Ammelins julgåfva.	Understöd genom jul- och midsommarsgåfvor.	Handl. Bengt Ammelin.	1873 ¹² / ₆	47	555	10,700	—	D:o.	
Oscar Norrboms fond för behöfvande.	Beredande af understöd åt pauvres honteux, gamla tjänarinnor och arbetare.	Bankdirektör Theodor Söderberg.	—	12	1,200	30,143	—	Drätselkammaren.	
Johan Nybergs fond t. julgåfvor åt fattiga i Hernösand.	Julgåfvor åt fattiga i Hernösand.	Sjökapten Johan Nyberg.	1866 ³ / ₆	—	120	3,000	—	Stadsfullmäktige.	
Dokt. E. O. Holmbergs fond.	Bereda understöd åt qvaliga pauvres honteux.	Doktor E. O. Holmberg.	1875 ¹⁷ / ₈ o. 1885 ²⁸ / ₁₂	1	50	1,000	—	Drätselkammaren.	
Konsul Bernh. Kempes fond.	Bereda understöd åt behöfvande äldre tjänarinnor.	Konsul B. Kempe.	1883 ⁹ / ₉	6	500	10,000	—	D:o.	
Prof. P. E. Gellerstedts fond.	Bereda understöd åt fattiga borgersmäns enkör och barn.	Professor P. E. Gellerstedt.	1880 ¹⁴ / ₁₁	—	105	3,700	—	D:o.	
Handlanden C. F. Gellerstedts fond.	Bereda understöd åt fattiga enkör och ogifta döttrar efter handlande i Hernösand.	Handl. C. F. Gellerstedt.	1872 ¹¹ / ₁	6	300	6,000	—	D:o.	
Rådm. P. Gellerstedts fond.	Bereda understöd åt 5 välfredade fattiga af borgare-klassen.	Rådmanen P. Gellerstedt.	—	—	50	1,000	—	D:o.	
Kapten Nybergs donation.	Uppförande af ett fattighus samt tillägn och skötsel derstädes af gamla orkeslösa fattiga inom Ytter-Lännäs socken.	Sjökapten Johan Nyberg.	1866 ³ / ₆	—	500	10,000	—	Kommunalstyrelsen i Hernösand.	29)
D:o d:o för julgåfvor åt fat-tige i Ytter-Lännäs s:n.	Årliga räntan utdelas till fattiga äldre personer inom Ytter-Lännäs socken, hvilka ej åtnjuta full fattigförsörjning och sjelfva efter förmåga söka bereda sig uppehälle genom arbete.	Densamme.	1866 ³ / ₆	16	120	3,000	—	D:o.	
D:o d:o d:o	Årliga räntan utdelas till lika belopp åt 3 behöfvande enkör efter prest- och andra embets- eller tjänstemän, som i lifstiden varit bosatta inom Ytter-Lännäs s:n.	Densamme.	1866 ³ / ₆	3	120	3,000	—	D:o.	
Inga Almqvists donations-fond.	Bereda understöd åt 3 enkör efter handlande, handtverkare och arbetare.	Enkefru Inga Almqvist.	1854 ³ / ₄	3	50	1,000	—	Drätselkammaren.	

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
<i>b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Nordlanderska donationen.	Beklädnad af välartade fattiga skolbarn.	Sjökapten H. Nordlander.	1890 ²⁹ / ₉	—	—	5,000	—	Skolrådet.	
Vifatavarfs donation.	Förbättring af skolväsendet.	Aktiebolaget Vifatavarf.	—	—	—	250	—	D:o.	
Löfrothska donationen.	Beklädnad af välartade fattiga skolbarn.	Rådman E. A. Löfroth.	—	—	83	2,000	—	D:o.	
Rådman Rydqvists donationsfond.	Skolväsendets förbättrande och lärarnes löneförbättring.	Rådman Rydqvist.	—	—	736	12,000	—	D:o.	
Kapten Nybergs fond.	Beklädnad af fattiga barn i Hernösand.	Kapten Johan Nyberg.	1866 ³ / ₅	—	120	3,000	—	Stadsfullmäktige.	
D:o.	Understöd för slöjdskola och barnhem i Hernösand.	Densamme.	1866 ³ / ₅	—	900	22,500	—	D:o.	
D:o.	Bidrag till kläder och böcker åt skolbarn i torftiga omständigheter.	Densamme.	1866 ³ / ₅	30	150	3,000	—	Kommunalstyrelsen.	
D:o.	Årliga räntan användes till barnhem för fattiga, fader- och moderlösa barn inom Ytter-Lännäs socken.	Densamme.	1866 ³ / ₅	—	150	3,000	—	D:o.	
D:o.	Räntan användes för Ytter-Lännäs-Torsåkers skarpskytteförenings behof eller, om denna förening upphör, för främjande af god undervisning och uppfostran för barn.	Densamme.	1866 ³ / ₅	—	90	2,000	—	D:o.	
Salbergaka donat.-fonden.	Till en fattigskola i synnerhet för fattiga flickbarn i Hernösand.	Lektor v. Hernösands gymnasium, assessorn, dr J. Salberg.	1810 ²⁴ / ₃	Hernös:s barnhem	12	2,911	—	Domkapitlet i Hernösand.	
Almqvistaka d:o.	Till en flickskola i Hernösand.	Enkefru Inga Almqvist.	1854 ³ / ₄	—	25	555	—	D:o.	30)
<i>c) Stipendiifonder och andra stiftelser för undervisning</i>									
Thunmarkska stipendiifonden.	Understöd åt 6 skolgossar från Tuna, Attmars och Njurunda socknar, som studera vid Sundsvalls trivialskola.	Expeditions-kronofogd. Olof Thunmark.	1789 ³⁰ / ₁₂	S:s lärov.	35	1,045	—	D:o.	
Wiknerska d:o.	Understöd åt 4 fattiga eller mindre bemedlade ynglingar från Ångermanland, som studera vid Hernösands läroverk.	Possessionaten J. Wikner.	1866 ¹⁴ / ₄	H:s d:o	315	7,315	—	D:o.	
Wideska d:o.	Understöd åt en yngling i Hernösands elementarläroverks 3:e eller 4:e klass.	Jungfru K. M. Wide.	1865 ⁸ / ₂	D:o	50	1,056	—	D:o.	
Aurénska stipendiifonden.	Understöd åt 2 af norrländska nationen i Uppsala studerande från Hernösands gymnasium afgångne medellöse ynglingar.	Apologisten i Hernösand Per Aurén.	1841 ¹³ / ₁₁	2	220	6,623	—	D:o.	
Bergmanska d:o.	Understöd åt 2 ynglingar i secunda å gymnasium.	Lektor (sedermera biskopen) I. Bergman.	1841 ²⁸ / ₇	H:s lärov.	75	1,948	—	D:o.	
Ullbergiska premiefonden.	Till premier, helst goda läroböcker, åt lärjungar vid gymnasium och trivialskolan i Hernösand.	Borgmästaren i Stockholm Jonas Ullberg.	1839 ⁹ / ₄	D:o	290	7,890	—	D:o.	
Salbergiska stipendiifonden.	Understöd till en lärjunge vid Hernösands gymnasium, då han afgår till akademien.	Lektor, assessorn J. Salberg.	1810 ²⁴ / ₃	D:o	24	707	—	D:o.	
Nordstrandska d:o.	Understöd åt en yngling vid elementarläroverket i Hernösand, som studerar latin, grekiska och hebreiska.	P. Nordstrand.	1859 ¹¹ / ₅	D:o	50	1,080	—	D:o.	
Nortmanska d:o.	Understöd åt en vid Hernösands gymnasium och en vid Umeå trivialskola studerande medellös yngling.	C. Nortman.	1798 ²³ / ₁₂ 1815 ¹ / ₆	H:s och Umeå lärov.	36	881	—	D:o.	
Gullichska d:o.	Understöd åt en studerande vid Uppsala universitet från Medelpad.	Kapellanen i Borgsjö Gullich Boreen.	1754 ²⁴ / ₁₂	1	25	970	—	D:o.	
Löfrothska d:o.	Understöd åt en vid Hernösands läroverk studerande yngling i 6:e klassen, helst från Hernösand.	Handlanden E. A. Löfroth.	1869 ⁹ / ₂	H:s lärov.	85	2,132	—	D:o.	
Norbergiska d:o.	Understöd åt en studerande vid gymnasium, skifteavis från Ångermanland, Vesterbotten, Medelpad och Jemtland.	Isak Norberg.	1817 ²³ / ₄	Östers:s lärov.	75	2,103	—	D:o.	
Nordlanderska d:o.	Understöd åt 2 vid gymnasium studerande ynglingar af Västernorrlands nation, företrädesvis från Medelpad.	E. Nordlander.	1842 ⁷ / ₉ 1846 ²² / ₈ 1845 ²⁵ / ₆	H:s lärov.	120	3,157	—	D:o.	
Turdfjällska donationsfonden.	Premier för flit, skicklighet och välförhållande åt lärjungarne i Haparanda skola.	J. E. Turdfjäll.	—	—	96	1,640	—	D:o.	31)
Hernösands stifts premie- och fattigkassa.	För årlig utdelning af belöningar och understöd samt för sjukvård och begravningshjelp till förmån för de mest behöfvande lärjungarne vid Hernösands stifts allmänna läroverk.	Utgör ersättning för de fordom utgåendes. k. djeknepeningarne.	—	—	527	—	—	D:o.	32)

Olivenbaumska donationsfonden.	Att aflöna en tredje lärare vid Sundsvalls skola.	Fabrikör Heur. Olivenbaum.	1780 ¹¹ / ₇	1	22	405	—	D:o.	33)
Skytteanska lappskol:s fond.	För undervisningsmateriel m. m. för den s. k. Skytteanska lappskolan i Tärna kapellförsamling i Vesterbottens län.	—	1868 ²¹ / ₁₂	—	—	409	—	D:o.	
Jemtlands läns bibliot.-fond.	Augifves af namnet.	Professorn i Uppsala, d:r C. Zetterström.	1829 ¹⁰ / ₁₂	—	50	4,279	—	D:o.	34)
Hernösands läroverks d:o.	D:o.	Vakansmedel.	1822 ¹⁸ / ₁₂	—	200	4,850	—	D:o.	35)
Bergmanska bibliot.-fonden.	Arfvode till bibliotekarien vid Hernösands läroverk.	Biskopen d:r Isr. Bergman.	1852 ²¹ / ₁	1	75	1,500	—	D:o.	
Bergman-Millerska donat.-fonden.	Löneförbättring åt de 5 yngste lärarne vid Hernösands läroverk.	A. Bergman-Müller.	1831 ¹² / ₁	Hernösands lärov.	45	771	—	D:o.	36)
Hernösands stifts byggnadskassa.	Byggnad och underhåll af lärohus för stiftets allmänna läroverk.	—	—	—	—	3,264	—	D:o.	
Franzénska stipendiifonden.	Understöd åt studerande af Norrlands nation vid Uppsala universitet.	Biskopinnan Chr. Elisabet Franzén, född Arvedson.	1858 ⁴ / ₆	2	120	3,522	—	D:o.	
Kommunitets-stip.-fonden.	Bidrag till hushyra åt fattige skolyuglingar, helst prest-söner.	Hernösands stifts prestersk.	1817 ⁶ / ₂	—	36	665	—	D:o.	37)

d) Stiftelser för sjukvård, sjuk- och begravningskassor.

Kapten Nybergs fond.	Fond för 2 sjuksängar å Hernösands lasarett.	Sjökapten Joh. Nyberg.	1866 ³ / ₅	—	300	7,500	—	Stadsfullmäktige.	
Rådman Er. Nybergs fond.	Beredande af 2 sjuksängar för stadens nödlidande invånare.	Rådmanen Er. Nyberg.	1815 ²⁰ / ₁	—	231	6,393	—	Lasarettsdirektionen i Hernösand.	

e) Pensionsanstalter.

Sjökapten J. Öbergs pensionsfond.	Bereda understöd åt fattiga, i Hernösand boende, välfredade sjökapten och styrmän samt deras enkör.	Sjökapten Johan Öberg.	1884 ⁹ / ₁₀	23	2,000	51,893	—	En direktion af 5 personer.	38)
Engmanska donat.-fonden.	Understöd åt en skollärares inom Hernösands stift enka, företrädesvis efter lärare vid Hernösands läroverk.	Lektor P. Engman.	1863 ²² / ₁	1	100	2,135	—	Domkapitlet i Hernösand.	
af Nordinska d:o.	För fattiga prestdöttrar.	Fröken M. E. af Nordin.	1860	1	30	787	—	D:o.	
Wideska pensionsfonden.	Årliga räntan skall tilldelas en behöfvande enka efter elementarlärare, som i egenskap af kollega eller adjunkt längst tjänstgjort vid något af stiftets, företrädesvis Hernösands läroverk, dock endast halft räntan åt enka, hvilkens man ej tjänstgjort vid sistnämnda läroverk.	Jungfru K. M. Wide.	1865 ⁹ / ₂	1	75	3,670	—	D:o.	
Lindströmska donat.-fonden.	Halfva räntan till 3 pensioner åt nödställda enkör efter komministrar och adjunkter, andra hälften till beklädnad åt barnen i Hernösands folkskolor.	Kollegan i Klara skola A. U. Lindström.	1856 ²⁰ / ₆	3 Hernösands folkskola	225 225	10,905	—	D:o.	39)
Enkehjpsfonden n:r 3.	Understöd åt enkör och barn efter konsistorieledamöter och tjänstemän.	—	—	6	458	25,375	—	D:o.	
Kommerserådet Mich. Lindströms fond.	Beredande af pension åt enkör efter magistratspersoner.	Kommerserådet Mich. Lindström.	—	1	43	928	—	Drätselkammaren.	
Rådmanen Er. Tjernbergs fond.	D:o	Rådman Er. Tjernberg.	—	1	58	1,161	—	D:o.	
Borgmästaren E. J. Westmans fond.	D:o	Borgmästaren E. J. Westman.	—	1	47	940	—	D:o.	
Borgmästaren C. A. Fröbergs fond.	Beredande af pension åt enkör efter magistratspersoner.	Borgmästaren C. A. Fröberg.	1882 ⁶ / ₆	1	136	2,719	—	D:o.	
Franzénska julgåvofonden.	Understöd till en fattig prestenka.	Biskopinnan Chr. Elisabet Franzén, född Arvedson.	1858 ⁴ / ₆	1	50	1,177	—	Domkapitlet i Hernösand.	
Glascka donationsfonden.	D:o	Prof. Olof Glas i Uppsala.	1880	1	200	4,013	—	D:o.	
Lundbergska d:o.	Understöd åt enkör efter prestmän och lärare i Vesterbottens län.	Läroverksadj. K. Lundberg i Umeå.	1887	—	—	6,826	—	D:o.	
Första klassens enkehjpskassa.	D:o	—	—	—	300	6,695	—	D:o.	
Dess tillökningsfond.	D:o	—	—	—	1,060	74,869	—	D:o.	
Andra klassens enkehjpskassa.	D:o	—	—	—	370	7,883	—	D:o.	
Dess tillökningsfond.	D:o	—	—	—	1,600	41,147	—	D:o.	
Vibygerå kronotionde enkehjpsanslag.	—	—	—	—	1,400	1,512	—	D:o.	40)
Kyrkornas enkehjpsbidrag.	—	—	—	—	300	340	—	D:o.	
Fattige prestmäns kassa.	Understöd åt fattige prestmän.	—	—	3	600	22,889	—	D:o.	
Fattiga prestdöttrars kassa.	Understöd åt fattiga prestdöttrar.	—	—	—	430	8,896	—	D:o.	

f) Andra stiftelser och inrättningar.

Fond för uppförande af arbetarebostäder.	Beredande af arbetarebostäder.	Uppkommen genom anslag af Hernösands stad.	—	—	—	3,145	—	Drätselkammaren.	
D:o.	D:o.	Sjökapten Joh. Nyberg.	1866 ³ / ₆	—	—	38,959	—	Stadsfullmäktige.	

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Kapten Nybergs donation.	Räntan användes för vidmagthållande af trädplantering samt för vård af Ytter-Lännäs kyrkogård och särskilda grafvar derstädes.	Sjökapten Joh. Nyberg.	1866 ³ / ₆	1	75	1,500	—	Kommunalstyrelsen i Hernösand.	
D:o.	Räntan användes till underhållande af tak och fönster m. m. å Ytter-Lännäs gamla kyrka samt för renhållning å gamla begravningsplatsen vid denna kyrka.	Densamme.	»	—	75	1,500	—	D:o.	
D:o.	Räntan utbetalas såsom lönebidrag till läkaren för Ytter-Lännäs, Dals, Torsåkers och Gudmundrå socknar.	Densamme.	»	—	450	10,000	—	D:o.	
D:o.	Räntan utgår som lön eller löneförbättring åt organisten i Ytter-Lännäs socken.	Densamme.	»	1	150	3,000	—	D:o.	
D:o.	Räntan utbetalas till den prestman i Ytter-Lännäs socken, hvilken deltagit i bestyret med verkställighet och efterlefnad af donators dispositioner inom Ytter-Lännäs socken.	Densamme.	»	1	100	2,000	—	D:o.	
Fjälltraktfonden.	Afsat understödd för nya kyrkoinrättningar uti fjälltrakterna af stiftets norra del.	—	—	—	—	16,449	—	Domkapitlet i Hernösand.	
Ramsle öfverskottsfond.	1,500 kr. användas till förbättring af sockenpredikantbostället i Fjällsjö. Öfriga räntan tillfaller kyrkoherden i Bodum.	Domkapitlets protokoll d. ²⁵ / ₇ , 1804		2	240	4,970	—	D:o.	
Bodums, Fjällsjö och Tåsjo fond.	Till förbättring af sockenpredikantbostället i Fjällsjö.	D:o d:o d. ⁹ / ₄ , 1854		1	75	1,612	—	D:o.	
Biskopsboställets reparationsfond.	Angifves af namnet.	Kungl. brefvet d. ⁹ / ₉ , 1819		—	311	4,575	—	D:o.	
Schubertska donat.-fonden.	Räntan skall disponeras för lappska ecklesiastikverket i sammanhang med de allmänna medel, som årligen för samma ändamål ansås.	Tyske superintendenten d:r Schubert.	1857 ¹² / ₆	—	—	2,054	—	D:o.	
		Summa	—	—	264	22,326	628,388	—	

C. I Sundsvalls stad.

a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.

Bengt Ammelins d:o.	Understödd åt fattige.	Handl. Bengt Ammelin.	1873 ¹² / ₅	—	600	10,000	—	Drätselkammaren.	
Klingstedtska donationen.	Till minne af öfversten G. F. Klingstedts maka utdelas räntan d. ²² / ₁₀ hvarje år bland stadens fattige, helst pauvres honteux.	Öfverste G. F. Klingstedt.	1828 ²⁰ / ₉	7	60	750	—	Pastor och kyrkoråd.	
Linderbergska d:o.	Räntan utdelas i mars månad hvarje år till tre eller fyra af de mest nödlidande bland handtverksocieteten's enkor.	En aktad hedersman af handtverksocieteten och dennes son.	1842 ² / ₃	11	60	750	—	Kyrkorådet.	
Kungl. gåfva.	Räntan skall årligen den 24 augusti utdelas till stadens mest behöfvande eller utfattiga personer.	Konung Karl XIV Johan.	1835 ²⁴ / ₈	—	—	600	—	D:o.	41)
De nödlidandes vänner.	Att bispringa behöfvande med mindre penninggåfvor.	Ett sällskap.	1835	100	1,247	26,000	—	Af stadsfullmäktige vald styrelse.	
Nanna Platzmans stiftelse.	Beredande af bostad åt affidne tjestemäns döttrar och enkor.	Fröken Nanna Platzmans arvingar.	1878 ¹⁸ / ₄	—	—	15,000	—	Drätselkammaren.	

b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.

Sundsvalls slöjdskola för flickor.	Att bereda undervisning åt fattiga flickor i folkskolan i enklare handarbeten.	Flere personer inom Sundsvall.	1853 ²⁷ / ₉	—	—	21,065	—	Skolrådet.	
Sundsvalls barnhem.	Att åt fattiga barn, som sakna nödig föräldravård, bereda ett hem, der de icke allenast åtnjuta lekamlig skötsel, utan äfven danas till gudsfruktan, arbetsmhet och goda seder.	Ett sällskap herrar och damer.	—	30	—	46,879	—	En af principaler för år utsedd styrelse af 8 ledamöter.	
Altinska slöjdskolefonden.	Dels att uppbygga lokal för slöjdskolan, dels att tilldelas såsom gratifikation till lärarne vid slöjdskolan.	Skepparedaren L. M. Altin, och hans maka.	1888 ⁸ / ₆	—	—	51,807	—	Skolrådet.	
Altinska beklädnadsfonden.	Beklädnad af fattiga skolbarn.	Densamme.	»	165	1,000	20,000	—	D:o.	

Kreditaktiebolags donation till Sundsvalls barnhem. Syrsans och Majas minne.	Understöd åt stadens barnhem. Beklädnad af fattiga skolbarn.	Kreditaktiebolaget i Sundsvall. Doktor S. Axell.	1888 1887	— —	49 —	1,449 1,681	— —	Drätselkammaren. D:o.
c) Stipendiifonder och andra stiftelser för undervisning.								
Ullbergs stipendium.	Årliga räntan kan utdelas såsom premium vid Sundsvalls allmänna läroverk.	Lagmannen Jonas Ullberg.	—	—	—	83	—	Läroverkskollegiet.
Salénska stipendiifonden.	Årliga räntan är anslagen till stipendium vid Sundsvalls allmänna läroverk.	Prosten N. Salén.	1876 $\frac{11}{3}$	2	190	5,148	—	D:o.
Stipendiet af 1:sta maj.	D:o	Okänd.	1877 $\frac{1}{3}$	2	85	8,057	—	D:o.
Stipendiet af okänd gifvare.	D:o	Okänd.	1862 $\frac{6}{10}$	3	40	1,199	—	D:o.
Löjtnant Fougbergs minne.	D:o	Ett gymnastiksällskap i Sundsvall.	1879 $\frac{14}{8}$	1	5	501	—	D:o.
Pål Grelssons gåfva.	D:o	Bonden Jan Grelsson.	1881 $\frac{1}{10}$	1	12	343	—	D:o.
Berggrens stipendium.	D:o	Bankdirektören E. Berggren.	1883 $\frac{30}{11}$	1	40	1,094	—	D:o.
Stipendiifonden Förstlingen.	Stipendiemedel åt lärjungar vid Sundsvalls läroverk för flickor.	Okänd.	—	—	—	2,013	—	Styrelsen för läroverket.
Gymnastikklubbens premiefond.	Årliga räntan är anslagen till premier vid Sundsvalls allmänna läroverk.	Sundsvalls gymnastik- och fäktklubb.	1886 $\frac{21}{8}$	2	4	107	—	Läroverkskollegiet.
A. P. Hedbergs skolbyggnadsfond.	Skolbyggnad i Sundsvall.	Grosshandl. A. P. Hedberg.	1882 $\frac{30}{12}$	—	—	71,304	—	Skolrådet.
Sundsvalls gamla utskänkningsbolags donation till nya läroverkshus för gossar och flickor.	Ursprungligen läroverkshus för dels gossar, dels flickor; sedermera med donators begifvande anslagen till läroverkshus för endast flickor.	Sundsvalls gamla utskänkningsbolag.	1878 $\frac{4}{4}$	—	—	60,927	—	Styrelsen för elementarläroverket för flickor.
d) Stiftelser för sjukvård, sjuk- och begravningskassor.								
Sundsvalls gamla utskänkningsbolags donation till sjukhem för barn.	Sjukvårdsanstalt för barn.	Sundsvalls utskänkningsbolag.	1878 $\frac{4}{4}$	—	—	31,390	—	Drätselkammaren.
Aug. Sundbergs och hans hustrus donation.	Till blifvande barnsjukhus.	Grosshandl. Aug. Sundberg, och hans hustru.	1879 $\frac{26}{11}$	—	—	10,000	—	D:o.
Vattenledningsarbetarnes sjukhjelpsfond.	Sjukhjelp för de vid stadens vattenledning anställda arbetare.	Drätselkammaren i Sundsvall.	—	—	—	2,387	—	D:o.
Åströms frisäng af t. Medelpads lasarett och kurhus.	En frisäng å sjukhuset.	Grosshandl. Nils Åström.	1877 $\frac{16}{3}$	—	—	9,425	—	Medelpads lasarett- o. kurhusdirektion.
Hedbergs d:o.	D:o.	D:o A. P. Hedberg.	1874 $\frac{4}{8}$	—	—	9,921	—	D:o.
Sundbergs d:o.	D:o.	D:o Aug. Sundberg.	1874 $\frac{4}{8}$	1	68	10,739	—	D:o.
Arhusianders d:o.	D:o.	D:o M. Arhusiander.	1875 $\frac{9}{1}$	—	—	9,897	—	D:o.
Åslunds d:o.	D:o.	D:o F. A. Åslund.	1874 $\frac{4}{8}$	—	—	10,940	—	D:o.
Bünsowska sjukhjelpsfond.	Att af räntan bereda understöd åt medellösa patienter, som från sjukhuset afgå.	D:o Fr. Bünsow.	1884 $\frac{8}{12}$	—	—	11,952	—	D:o.
Handverkarnes sjuk- och begravningskassa.	Att vid någon af dess medlemmars sjukdom eller död meddela understöd eller begravningshjelp.	Sundsvalls fabriks- o. handverksförening.	1870 $\frac{11}{4}$	1	12	7,157	—	En styrelse af 5 ledamöter.
Arbetsklassens i Sundsvall pensionsförening.	Sjukhjelp, pension efter uppnådd ålder af 50 år i mån af kassans tillgångar.	Borgmästaren Ahlgren m. fl.	1862 $\frac{21}{4}$	26	208	5,806	—	En femmannastyrelse.
Ordenssällskapet V. F.	Sjukhjelpunderstöd.	Flere personer.	1878 $\frac{13}{3}$	8	411	17,638	—	Fem styrelseledamöter.
e) Pensionsanstalter.								
Sundsvalls handelskårs enke- och pupillkassa.	Att lemna årliga understöd åt behöfvande delegare.	Handelskåren inom Sundsvall.	1840	15	1,000	29,659	—	En styrelse af 3 personer.
Sjökaptenföreningen.	Att lemna understöd till i behof varande ledamöter, deras enkor och minderåriga barn.	Skepparsocieteten.	1831 $\frac{9}{3}$	11	410	46,158	—	D:o.
Pensionsföreningen f. Norrlands sjömän o. industridkare.	Att bereda delegarne pension, på sätt och under vilkor stadgan bestämmer.	—	1883 $\frac{4}{8}$	—	—	54,727	—	En styrelse af 5 personer.
Sjömanshuset i Sundsvall.	Understödja behöfvande enkor och barn, ålderstigna sjökaptenar, styrmän samt deras behöfvande efterlevande enkor och barn.	—	1800	122	8,846	214,152	—	Sjömanshusdirektionen.
f) Andra stiftelser och inrättningar.								
A. P. Hedbergs donationsfond.	Den årliga räntan användes dels till lifatidspensioner för af donator uppgifna personer, dels till understöd för fattige (1,000 kr.), dels ock för allmännyttiga ändamål inom samhället.	A. P. Hedbergs arfvingar.	1882 $\frac{30}{12}$	—	1,000	200,000	—	Drätselkammaren.
M. Arhusianders donation till klapphus.	Underhåll af ett af donator skänkt klapphus.	Grosshandl. M. Arhusiander.	1874	—	—	1,740	—	D:o.

42)

43)

44)

45)

46)

Tab. 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1890		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1890.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Altinskakyrkobyggnadsfonden. L. M. Altins donationsfond. Söderbaums idrottsfond.	Uppbyggande af församlingens nedbrunna kyrka.	Skeppsredaren L. M. Altin, och hans hustru.	1888 ⁹ / ₈	—	—	100,000	—	Kyrkorådet.	
	Räntan användes för allmännyttiga ändamål efter stadsfullmäktiges beslut.	Skeppsredaren L. M. Altin.	,	—	—	157,239	—	Drätselkammaren.	
	En del af årliga räntan är anslagen till uppmontran af idrotter bland samhällets uppväxande ungdom.	Rektor P. Hj. Söderbaum.	1886 ²⁸ / ₈	—	—	1,232	—	Läroverkskollegiet.	
		Summa	—	500	15,347	1,288,916	—		

A n m ä r k n i n g a r :

1) Donationens ursprungliga belopp utgjorde 500 r:dr b:ko. — 2) Af räntan hafva användts till flyttande folkskola 435 kr. — 3) Inga delegareafgifter. — 4) D:o. — 5) Inflyttna delegareafgifter år 1890 uppgingo till 3,556.39 kr. — 6) D:o d:o 112.32 kr. — 7) D:o d:o 1,010.80 kr. — 8) D:o d:o 7,144.86 kr. — 9) D:o d:o 2,414.48 kr. — 10) D:o d:o 1,656.75 kr. — 11) D:o d:o 223.96 kr. — 12) D:o d:o 3,630.52 kr. — 13) D:o d:o 966.36 kr. — 14) D:o d:o 1,196 kr. — 15) D:o d:o 471.25 kr. — 16) D:o d:o 679.87 kr. — 17) D:o d:o 332.50 kr. — 18) D:o d:o 484.25 kr. — 19) D:o d:o 1,032.62 kr. — 20) D:o d:o 1,995.48 kr. Kassan skall upplösas år 1892. — 21) År 1890 inföto i delegareafgifter 304.35 kr. — 22) D:o d:o 1,074 kr. — 23) D:o d:o 956 kr. Stiftelsens behållning vid hvarje års slut öfverföres till Kramfors arbetares understöds-kassa och utgjorde densamma vid slutet af år 1890 483.34 kr. — 24) År 1890 inföto i delegareafgifter 3,548.34 kr. — 25) D:o d:o 1,390.59 kr. — 26) D:o d:o 37.75 kr. — 27) Inga delegareafgifter. Räntemedel år 1890 143.50 kr. — 28) Pensionerna utdelas första gången på våren 1891. — 29) Beloppet använt i öfverensstämmelse med stiftelseurknodens bestämmelse. Å fattiggården voro intagna 40 äldre personer. — 30) Öfverlemnadt till barnhemmet i Hernösand. — 31) Öfverlemnadt till Haparanda läroverk. — 32) Djeknepenningsersättningen utgår från statsverket med numera fixt konstant belopp, årligen 526.60 kr. Öfverlemnadt till stiftets samtliga läroverk. — 33) Ett motsva-

rande belopp afdrages från af statsverket utgående lön till den lärare, som åtnjuter donationens ränta. — 34) Öfverlemnadt till Östersunds läroverk. — 35) Öfverlemnadt till Hernösands läroverk. — 36) Motsvarande belopp afdragas statsverkets löner till de lärare, hvilka sägas åtnjuta donationens ränta. — 37) Öfverlemnadt till Hernösands läroverk. — 38) Direktionen tillsättes af magistraten, fattigvårdsstyrelsen, sjömanshusdirektionen och stadsfullmäktige. — 39) Halfva räntan fördelas i tre lifstidspensioner åt nödstälda enkor efter komministrar eller adjunkter, hvilka senast tjenstgjort inom Ångermanland, eller, i händelse sådana ej finnas, åt enkor efter komministrar eller adjunkter från hvilken provins som helst inom stiftet. Andra hälften af räntan öfverlemnas till Hernösands stads folkskolas direktion att användas till inköp af en fullständig beklädnad åt sådana skolans barn, hälften gossar och hälften flickor, som utmärkt sig för sedlighet och flit och som derjemte befinna sig i de torftigaste omständigheter. Utdelningen skall ske vid julexamen. — 40) Kronotonde-anslaget utgår numera af statsverket med fixt belopp af 1,478.12 kr. årligen. — 41) Den årliga utdelningen skall ske till stadig åminnelse af Hans Majestät Konung Karl XIV Johans nådiga välvilja emot de fattige under hans resa genom en del af Vesternorrland. — 42) Inga delegareafgifter. — 43) År 1890 inföto i delegareafgifter 44 kr. — 44) D:o d:o 99 kr. — 45) D:o d:o 1,519.41 kr. — 46) D:o d:o 5,515 kr.